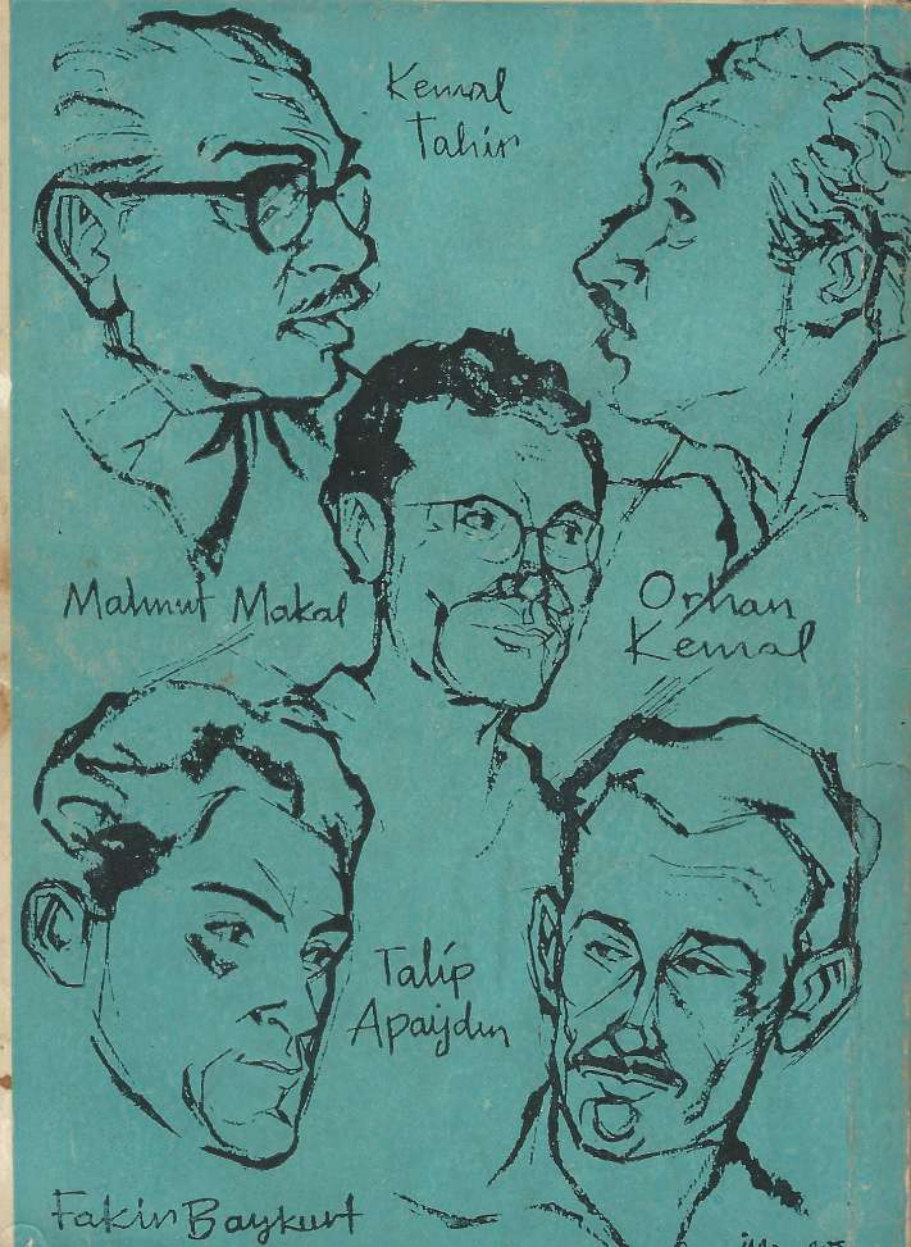

BEŞ ROMANCI TARTIŞIYOR

FAKİR BAYKURT
KEMAL TAHİR
MAHMUT MAKAL
ORHAN KEMAL
TALİP APAYDIN

DÜŞÜN YAYINEVİ

Kemal Tahir
Mahmut Makal
Orhan Kemal
Talip Apaydın
Fakir Baykurt

BEŞ ROMANCI KÖY ROMANI ÜZERİNDE TARTIŞIYOR

DÜŞÜN
YAYINEVİ

Tartışmaya katılanlar;

Fakir BAYKURT

Kemal TAHiR

Mahmut MAKAL

Orhan KEMAL

Talip APAYDIN

Oturum nasıl yapıldı?

«Beş romancı köy romanı üzerinde tartışıyor» kitabı bazı aydınlarımıza yabancı gelmiyecektir. Gerçekten, bu tartışma bir süre önce Pazar Postası dergisinde yayınlanmağa başlamış ve bu dergi okuyucuları tarafından ilgi ile izlenmişti. Fakat, gerçek fikir ve sanat dergilerine yaşama imkânları vermeyen bir karanlık devrin şartları karşısında yayımına son vermek zorunda kalan dergi; başladığı bir çok yazı gibi, bir tartışmayı da tamamlayamamıştı.

Bu belge, uzun süre karanlıkta kaldıktan sonra, bütünüyle ve kitap halinde gün ışığına kavuşuyor.

Pazar Postası, köy ve köylü konularına özel bir değer veren ve her sayısına bu konu ile ilgili bir yazı koymayı gelenek haline getirmiş bir dergiydi. Köy romanı üzerinde bir tartışma tertiplemek düşüncesi de bu geleneğin tatbikatlarından biriydi. Köy ve köylü konusunda, herhangi bir ön yargıya kapılmadan; öncelikle, bu konu üzerinde konuşulmasını, yazılmasını, türlü çeşit fikirlerin söylenmesini amaç edinmiş olan dergi, tartışmada belli bir akımın temsilcisi, sözcüsü olmamağa titizlik göstermiştir. Bu maksatla tartışmaya çağırılacak kişilerin; devir, tip ve tutum yönünden çeşitliliği ön plânda tutulmuştu. Dergi tarafından, kendi şartları ve günün imkânları içinde, şu kimselerin bir araya gelebileceği düşünüldü: Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Kemal Tahir, Mahmut Makal, Orhan Kemal, Fakir Baykurt, Yaşar Kemal, Talip Apaydın. Bu arada bir yandan tartışma kurallarının sınırlaması, öte yandan karanlık devrin baskısını —özel durumları bakımından— tehlikeli şekilde hissedecek kişilerin toplantı dışı bırakılması; tartışanların tesbitinde gözönünde tutulmuştur.

Yukarıda ismi geçen kişilere yapılan daveti, Yaşar Kemal hariç, hepsi memnunlukla kabul etmişlerdir. Yaşar Kemal, oturumlara katılmamağı prensip edindiği gerekçesi ile, tartışmaya katılmamıştır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'da daveti kabul ettiği halde toplantıya gelmemiştir. Toplantı, bu iki yazar dışında kalan beş yazarımızla başlamıştır. Köy konulu bir oturumun tabii bir üyesi olması gerektiği halde, durumunun özelliği düşünülerek, çağrılmakta sakınca görülen Necati Cumalı da, sonuna doğru tartışmalara katılmıştır. Oturumda, ayrıca Pazar Postası sahibi Cemal Sait Barlas ve dergiden bir kaç arkadaş dinleyici olarak bulunmuşlardır.

Tartışmaya önceden belli bir yön verecek hiç bir soru hazırlanmamıştır. Oturuma, katılanlar tarafından ortaya konan bir kaç ana soru ile başlanmıştır. Altı saat süren oturum ses makinası ile tesbit edilmiştir. Konuşmalar, hiç bir düzeltme yapılmadan ses makinasından alınarak kitap yapılmıştır. Konuşmaların, makinadan alınıp yazılmasında büyük bir titizlikle çalışan Pazar Postası Yazı İşleri Müdürü Doğan Dik'e teşekkür borcumuz vardır.

Pazar Postası adına oturuma katılan
Turhan TÜKEL

Şehirli romancı, köylü romancı ayrımı

TURHAN TÜKEL — Klâsik bir ayrım var, ötedenberi geliyor... Şehirli yazar köy romanı yazamaz. Çünkü uzaktan görmüştür, yaşamamıştır... Köyü, ancak köyde yetişen, köylü olan romancı...

ORHAN KEMAL — Ama Turhancığım ne olursa olsun roman romandır...

TURHAN TÜKEL — Siz bu ayrımı kabul ediyor musunuz, etmiyor musunuz?...

ORHAN KEMAL — Ayrımı kabul etmiyeceğiz tabiî... Ben şahsen kendi kendime soruyorum: Niçin köy romanı yazıyorum? Şöyle bir kendimi yokluyorum, bu ihtiyaç nereden geliyor?. Kabiliyetimden... Başka bir şey yapamazdım. Şair olamadığım için hikâyeci oldum; inkişaf ettim, romancı oldum. Bu tesadüfî bir şey. Köy romanını neden yazdım? Hayatımda benim köy problemim var. Yani babam çiftçilik yapıyordu. Ama çiftlik işletiyordu, çiftlik beyi idi. Ağasıydı. Çocukluğum böyle geçti. Bir takım intibalar almışım çocukluğumda, bilmiyerek. Gün geldi, zaman geldi, yurdumu, insanlarımı sevdiğimi anladım. Yurdumun kalkınmasını, gelişmesini, batı ülkeleri ayarında ülkeler seviyesine çıkmasını istiyordum. Bu neden olmuyordu? Nedenlerini, niçinlerini aradım. Bunu aramak beni bir takım sosyal problemlerle karşılaştırdı. Bu sosyal problemlerin daha köklerine inerek, gördüm anladım ki, ülkemde de bütün geri ülkeler gibi istismar hâdisesi

var. Peki bu ne olacaktı? Bu, büyük bir haksızlıktı... Bu haksızlıkla savaşmak için kendimde hazırlık mı buldum, gücüm yettiği kadar bunu belirtmek mi istedim? Bilmiyorum nereden geldiğini... Memleketimin insanlarının kalkınmasını, refahını, yükselmesini istedim. Bu işin de köyden başlaması kanısına vardım. Ben, köyünde köylüyü yazmıyorum. Çok iyi bildiğim şeyi yazmak taraflısıyım. Görmeliyim, yaşamalıyım ve içimdeki o sanatkârlığın verdiği hız beni itmeli. Adana'da da Millî Mensucat fabrikasında uzun seneler küçük memurluklar, kâtiplik yaptım. Bu sırada gurbete çıkmış Orta Anadolu köylüleriyle tanıştım. Çırçır işçileri, filân... Onlara istidalar falan yazdım. Bu ham vatandaşların şehir madrabazları elinde nasıl istismar edildiklerini gördüm. Bu istismarı klâsik mânasında almıyorum. Daha fabrika kapısından girerken, kapıcı vesaire gibi, ciğeri iki para etmez kişilerin bu zavallıları aldattıklarını gördüm.

TURHAN TÜKEL — Orhan Bey, bu, galiba ilk sorumuzun cevabı, sizi köy romanı yazmaya, köylüleri anlatmaya neler sürükledi... «Köylü köy romancısı» yla, «Şehirli köy romancısı» arasındaki farkı da belirtecek misiniz?...

ORHAN KEMAL — Evet, belirtiyorum. Ben, gerçek milliyetçi, yurdunu seven bir insan sıfatıyla, memleketimin kalkınmasının gerekleri üzerinde fikir yordum. Fikir yormakla da kalmadım. Bu tip romanlar yazmakla fiilen mücadeleye katılmış oluyorum... Karınca kararınca. İstiyorum ki memleketim batı memleketleri ayarına yükselsin. Bunları geri bırakan unsurlar, şartlar ortadan kalksın. Ben tanıdığım insanları yazıyorum; tanıdığım, konuştuğum, birlikte sigara içtiğim, sırtını sıvazladığım, sırtımı sıvazlıyan insanları yazıyorum. Ben bu insanları etüd ettim. Patron oğlu sıfatıyla etüd ettim; namuslu yurttaş olarak etüd ettim. Hikâyelerimde şunları belirttim: Vatandaşlarım şu şu şu şartların altında istismar ediliyor, eziliyorlar. Bu şartların ortadan kaldırılması lâzımdır ve bir şehirli tâbir-i marufu ile, ben bir «küçük burjuva» yım. Ama küçük bir burjuva olmam benim bir takım şahsî menfaatlerimi ön plâna almamı gerektirmedi. Bundan dolayı da kendimi namuslu farz ediyorum. Namuslu bir insan oldu-

FAKİR BAYKURT

1929 da Burdur'a bağlı Akçaköy'de doğdum. Bir çiftçi ailesinin altı çocuğundan biriyim. İlkokulu Akçaköy'de bitirdim. Beş yıl Isparta - Gönen Köy Enstitüsünde okuyup öğretmen oldum. Yeşilova'ya bağlı Kavacık ve Dereköy'de beş yıl çalıştım. Sonra Gazi Eğitim Enstitüsüne devam ederek Türkçe öğretmeni çıktım. Sivas'ta, Hafik'te, Şavşat'ta, orta okullarda çalıştım. Askerliğimi de Türkçe öğretmeni olarak Konya'da, Assubay Okulunda yaptım.

İlkokul sıralarında şiire heveslendim. Köy Enstitüsünde okuduğum dergi ve kitaplarla yolumu seçtim. Hikâyeler ve köy notları yazdım. Romanlar denedim. 1958 de «Yunus Nadi Roman Armağanı» kazanan «Yılanların Öcü», basılmış ilk romanımdır. İki de hikâye kitabım var: 1 — Çilli: 1955; 2 — Efendilik Savaşı: 1959.

Şavşat'ta bulunduğum sıralarda yazdığım memleket yazıları da Remzi Kitabevi tarafından bugünlerde basılmaktadır. Adı: «Efkâr Tepesi», «Onuncu Köy» adlı romanımı da yeni bitirdim, tefrikadan sonra basılacak.

Cumhuriyet gazetesinde yazdığım yazılardan dolayı, 23 Ocak 1960 da Bakanlık emrine alındım. Hâlâ Bakanlık emrindeyim. Ankara'da oturuyorum. Evli ve iki çocukluyum.

Fakir BAYKURT

ğumu da iddia edebilirim. Babamın topraklarıyla uğraşmıyorum. Onların geliri ile ilgilenmiyorum. Zaten köylüler işgal etmişler. Onlar çalışıp onlar kazanıyorlar. Ben burada kendi romanlarımla, kendi hikâyelerimle geçiniyorum. Bu sorunun cevabını da verdim sanıyorum, böylece. Köylü, şehirli romanı ayrımı kalmıyor. Yurdunu gerçek mânada seven şehirli romancı iyi niyetli ise — iyi niyetten kastım yukarıda belirttiğim noktalar — köye gitmemiş, köyü görmemiş olabilir. Yurdun kalkınmasının köyden başlamasına inanmışsa romanlarında bunun müdafaasını yapacaktır. Bu tip romancının vaz'edeceği felsefesi böyle olacaktır. Tabii, endişem, sadece bu değil; ortada bir de estetik endişe var.

MAHMUT MAKAL — Birinci plânda önemli olan, yazarın tutumu, niyeti meselesi... Köyü yaşamış olmak şart değil; iyi niyetli bir insan olmak şart. Meseleyi romanın dışında bir yönde ele alalım. Köye mutlaka köyün içinden, hattâ sadece köy öğretmeni hizmet eder diye bir saplantı, maalesef var, geniş düşünmeyenler arasında... Halbuki, köye her yerde nasıl iş görülebilinirse, iyi niyetli, tutumu sağlam olan her yazar tarafından köy işlenebilir. Eğer malzemesi yoksa veya eksikse, bu istek, bu iyi niyet, onu, köy hayatını yaşamıya kadar iter.

FAKİR BAYKURT — Orhan Kemal diyor ki: «Köydeki köylüyü yazmıyorum, köyünden şehire gelmiş köylüyü yazıyorum.» Tabiî böyle olacak. Biz hepimiz gerçekçi yazarlarız. Gerçekçi yazar; gördüklerini, yaşadıklarını, iyi bildiklerini, bir de bildiklerine dayanarak, tasarladıklarını, yani onlardan meydana getirdiği kompozisyonları yazar. Orhan Kemal, köy romanı yazarken, köyünde köylüyü, pek tabiî, yazamaz. Metodu gerçekçilik olduğu için, şehirdeki köylüyü tanımış. Niyeti iyi diye, köyündeki köylüyü yazmıya kalksa, başarılı olabilir mi, olamaz mı?... Ben şüpheliyim. Benim başımdan bir şey geçti: Geçen sene Şavşat'a gittim. Şavşat'ta — bütün yazar arkadaşlar aynı şekilde çalışmıyorlar belki — etrafıma kulak veriyordum. Acaba hangi olaydan bir roman konusu çıkarabilirdim... Bir mesele buldum: Memurları bir yerden bir yere aktarma meselesi... İstedim ki, bir kasaba romanı yazayım. «Sepet Havası» adını da koydum. Sonradan bir makale halinde yazdım. Başladım yazmıya... Şavşat'la

Burdur arasında — benim doğduğum yer Burdur'dur — medeniyet çizgisi bakımından, sosyal yapı bakımından fark yok. Fakat, ayırıcı bazı özellikler var: Dil ayrı, gelenekler ayrı, insanların konuşma şekilleri, düşünüş tarzı ayrı... Başladım yazmıya. Altından ne çıktı biliyor musunuz: Burdur romanı çıktı... Demek ki, benim alt bilincim, Burdur izlenimleri, Burdur malzemesiyle, yani köy malzemesiyle dolu... Adeta köy romanı yazmıya mahkûmum. İstesem de şehir romanı yazamam. Yazarsam özenti olur.

ORHAN KEMAL — Bir şey daha belirtmek istiyorum: Burada, Kemal Tahir arkadaşımıza söz düşecek. Açık konuşayım, şöyle bir rivayet var: Kemal Tahir'in romanları, köyde yaşamadığı için, köyü görmediği için, nazarî olarak yazılmış roman intibaı uyandırıyormuş. Kemal Tahir'in de, sanıyorum, üzerinde durmak istediği mesele bu olacak. Bunu bize açıklasın.

TURHAN TÜKEL — Bununla, şehirli yazar, köyü yaşamadan, onu anlatamaz mı demek istiyorsunuz?

ORHAN KEMAL — Evet, bir bakıma... Şehirli yazarlar, köyü yaşamadan anlatamaz diyorlar.

KEMAL TAHİR — Bence, romancı, romancılığı varlığında taşıyor, yani köy olsun, şehir olsun, konulara romancı olarak yanaşıyor, romancı olarak da yanaşınca roman yapmasın olmaz. Roman yapar. Kabiliyeti miktarınca yapar. Zaten işin başlangıçta ayrılması yanlış. Köy romancısı, şehir romancısı diye romancı olmaz. Eğer köyden yetişenler köyü, şehirden yetişenler şehiri yazacaklarsa bu, doğrudan doğruya hatıra yazmak olur, roman yazmak olmaz. Roman ayrı bir keyfiyet... Romancı o adamdır ki, gidip on dakika gördüğü yerden eski hazırlıklariyle, kültürüyle bir roman çıkartır. Bir misal: Dünyanın en büyük natüralist romancılarından Zola var. Zola'yı da çok büyük notlar alarak yazan biri sanırlar. Nerden gelir bu zan?... Romanlarının çok bilgi ile dolu olmasından... Çevre bilgisiyle dolu olmasından gelir. En büyük romanlarından birisi de «Germinal» dir. Germinal, bir maden bölgesinde geçer. Halbuki, Zola'nın gerek kendisi gerek o maden havzasını tavsiye eden arkadaşı, ikisi de bu maden havzasını katiyen iyi tanımamışlar ve uzun müddet orada bu-

lunmamışlardı. Ama Zola'nın daha evvel madencilik hakkında fikri var. Kendisinin de bir romancı tutumu var. O fikirle, o romancı tutumu ona öyle bir yardımcıdır ki, madende hiç çalışmadığı halde, dünyanın en büyük madenci romanını, senelerce sanki madende kalmış, tetkik etmiş, bütün madenciler arasında koşarak not almışçasına yazıyor. Şurada bir nokta var. Fakir söyledi: «Şavşat'ta bir konu aradım. Bana dil olarak, cümle kuruluşu ve dünya görüşü olarak Burduru verdi.» Eğer bu veriş, sanatçının üslûbundan geliyorsa, şehri de yazsa kurtulamaz. Çünkü, sanatçının bir üslûbu vardır. O üslûbun altından, üstünden ne çıkacağını o üslûp tayin eder. Üslûbu da biz sonradan iktisap etmeyiz. Yedi yaşında mı, altı yaşında mı, üç yaşında mı, ne zaman başlarsa, bizim dış dünyadan tesir almamız, o tesir almamızın birikmesidir. O kadar bilinmez olur ki, siz okuyucu mu olacaksınız, romancı mı olacaksınız. Bilmediğimiz zamanlarda birikir ve zaten elbette o üslûptan olacaksınız, İngiltere'yi de yazsanız, İngiltere'de de geçmiş bir roman yazsanız. Biz, bu Fakir'in üslûbudur, diyeceğiz. Onu demezseniz, roman olmuyor, roman bile kalmıyor benim kanaatimce... Binaenaleyh, Şavşat'ı da, Ankara'yı da, Paris'i de yazabilirsiniz. Zaten romancının vazifesi de budur. O zaman, hamallar hamallığı, köylüler köylülüğü, bisiklet tamircileri de bisikletçiliği yazmalı. Halbuki, ömründe bir kibrit kutusu taşımamış romancı, dünyanın en ağır yükü altında otuz sene inlemiş adamın ıstırabını, o adamın hatıralarından daha büyük bir kuvvetle insanların hatıralarına aktarabilmelidir. Romancı hudutsuz imkânlara malik bir yazar.

ORHAN KEMAL — Kemal Tahir'i ben eskidenberi tanırım, arkadaşımdır...

TURHAN TÜKEL — Orhan Kemal bey, Kemal Tahir hakkındaki bu şayiayı siz ileri sürdüğünüze göre, bu konuda dokümanlarınız var mı? Yani bunu diyenler neler ileri sürüyorlar, bize açıklar mısınız?

ORHAN KEMAL — Aynı sanatı yapan iki insan olarak, sanat sahasında rakibiz ve birbirimizle çekişme halindeyiz. Hattâ, Yaşar'ı da bu işe ithal edebiliriz. Gerçeklik babında benim hem Kemal Tahir ile hem Yaşar Kemal ile bir ayrılığım var, gerçek

anlayışı bakımından... Bu şayia benim kulağıma çalındı. Fakat, bunu ben ileri sürüyorum. Şimdi şunu söylüyorum: Fakir Baykurt'un romanı çıktığı zaman — Yılanların Öcü — bana bazı kimseler, amma şişirdin dediler. Şişirmek âdetim değildir. Fakir Baykurt'un romanı, Kemal Tahir'in ölçüsüne sığmaz.

FAKİR BAYKURT — Benim itirazım var zaten.

ORHAN KEMAL — Kemal Tahir İstanbuliudur. Köy romanları yazıyor. Demin kendisi de söyledi. Bisiklet tamircisi bisiklet romanı, hammal, hammal romanı yazar, olmaz. Bu noktada kendisiyle beraberim. Böyle bir ayrım olmaz. Romancı, bunu, bisikletçi gibi yazacak. Germinal'de de Zola'nın ölçüsü böyle... Zola, hiç bir zaman maden işçiliği yapmadığı halde, bu konuda çok güçlü, hattâ en güçlü roman diyebilirim, bir roman yazabildi. Kemal Tahir'in anlattığı Narlıca Köyü'nde yaşayıp yaşamamış olması beni hiç ilgilendirmiyor. Ben neticeye bakıyorum. Kemal Tahir'in romanları, köyü bilmeyen, ezbere iş yapan adamın çok şematik plânı içinde gibi geldi.

0 - 6 yaşın algıları

FAKİR BAYKURT — Kemal Tahir'e bir itirazım var, müsaade olursa... Yaşayıp ta yazmak, yaşamadan, ilgi duyup ta yazmak diyebileceğimiz iki şekil belirdi şimdi. Zaten, dünya romanı da şimdiye kadar yaşamadan yazan insanların çalışması şeklinde görülüyor. Ruhbilimde şöyle bir kayıt var: İnsanlar doğduktan sonra sıfır yaşından altı yaşına kadar ne alıyorlarsa dış dünyadan, aldıkları malzeme altbilinçlerinde depo ediliyor, bu malzeme bütün ömür boyunca davranışlarına tesir ediyor. Şimdi, farz edelim ki, sıfır ile altı yaş arasındaki bir çocuk, lokanta muhitinde büyüdü, sonunda gemici oldu. Lokanta muhitinden aldığı malzeme, gemicilik muhitindeki davranışlarına tesir edecektir ve kendini gösterecektir. Diğer taraftan, lokanta muhitinde sıfır ile altı yaşını geçiren bir insan, romancı oldu. O zaman, onun romancılığında malzeme olarak sık sık kalemine sıfır ile altı yaşında aldığı malzeme gelip takılacaktır. Benim

burada demek istediğim şu: Şimdi, bisiklet tamircisinin roman yazması, bir hammalın, hammal romanı yazması... Eğer bunu yaparsa, en güzel romanı yazmış olur. Ben şunun için söylüyorum: Biz, köylü çocukları, ilk çocukluk devresini köyde geçirdik. Altbilinç malzemesi köy malzemesiyle dolu olduğundan, eğer kültürümüz de kuvvetli ise, yazacağımız roman, köyü görmeden köy romanı yazanların romanlarından daha iyi olacak kanısındayım, nazarî olarak... Şimdi bunu ispat etmek bize düşer. Kemal Tahir'in çalışmasına gelince; şimdi hatırladığıma göre, Kemal Tahir hapiste yatmış ve sürgün sebebiyle köy muhitinde bulunmuş.

KEMAL TAHİR — Hayır, hiç görmedim köyü...

FAKİR BAYKURT — Hiç görmediğinizi kabul edersek, daha iyi...

KEMAL TAHİR — Hakikat yahu... Ankara'ya giderken siz ne gördünüzse, ben de aynını gördüm.

FAKİR BAYKURT — İlk çocukluk devresi herhalde şehirde geçti. Köye yabancı olan, köye zıt düşen bir atmosfer içersinde... Böyle bir insanın, köy romanını yazması ne kadar başarılı olabilirse, daha önce yaşamadığı hayatı yazanlar ne derece başarılı olabildilerse o derece başarılı... Bu biraz da, zannımca edebiyat numarasıdır. Yani birtakım edebiyat oyunlarıyla... Yazar biraz duyarak, altbilincinden gelerek, iliklerinden, kemiklerinden duyarak yazarsa, o zaman, gerçekçi romandan beklenilen fayda ortaya çıkmış olur.

ORHAN KEMAL — Kemal Tahir'i bir takım edebiyat oyunları yapmaktan tenzih ederim.

FAKİR BAYKURT — Yok. Buna cevap vermek lâzım. Yüzüne söylüyorum. Şimdi, edebiyattan beklediğimiz bir fayda var. Avarakasnak gibi boşuna kalem kâğıt tüketmek, mürettiplerin göz nurunu boşuna harcamak değil. Yaptığımız romanlar, icabında otuz sene içinde politikacılara, iş sahiplerine, mesuliyet sahiplerine faydalı olacak doküman durumunda... Ee, bunun gerçeklerden kuvvet alması başka, gerçekleri görmeden, bilmeden, gerçek nizam diye tasarladığımız eserlerden kuvvet alması başka.

KEMAL TAHİR — Cevap vereceğim. Fakir Baykurt ente-

resan bir noktaya dokundu. Elbette doğru söylediklerinden bir kısmı... Yalnız, roman üzerinde biraz daha derinlemesine düşüneceğiz meseleyi. Önce şunu düşüneceğiz: Altı sene, o bahsettiği ruhbilimde altı sene, yani sıfır yaşından altı yaşına kadar aldığımız etkiler elbette genç bir kafada çok daha derin kazıldığı için, zaman zaman gemici romanı yazarken, lokanta çıkacak ama, bunun vazifesi de lokanta çıktıkça bunu geri itmektir, eğer gemicilliği yazmak istiyorsa... Sonraaa... Bunu bu kadarla kesiyorum.

Köy romanı yazmıya gelince, köy romanı yazmaktan acaba ne anlıyoruz biz?... Köyün hayat şartlarını, altı yaşına kadar hiç bir şuurumuz, bilgi şuuru meydana gelmeden kapkara gördüğümüz, ufak tefek ve hiç bir mâna vermediğimiz, çok büyük çabalamalarla kendi kendimize çocukça mânalandırdığımız şeyleri yazmak mı, yoksa köyün umumî görünüşünü mü yazmak, yoksa köylü insanının tarihten bu yana geçirdiği ruh ve hayat safhaları içerisinde umumî oluşunu ve bugünkü reel durumunu, insan olarak reel durumunu mu yazmak... Eğer, Fakir Baykurt, köyü tanımak, anlamak, köyün kullandığı araçları, bu araçları nasıl kullandığını, nasıl istihsal yaptığını falan anlatmak, söylemek istediyse, bu, bence realist romandan çok, natüralist dediğimiz romanın şeyine, çerçevesine girer.

İnsanı anlatmıya gelince: Fakir Baykurt'un da söylediği gibi, bu eğer altı senelik bir devrenin derin derin çizilmiş hatlarından gelecekse, yegâne kuvvet oradan gelecekse, o zaman romancı, çok dar bir muhite girecek, sahiden kendisinin söylediği gibi, lûzumsuz hünerlerden kaçınacak, bütün ömründe o altı senelik hayatında meydana gelmiş kalın hatları kitabında yazacak — sanırım ki, bu kitap 120—130 sayfayı geçmez — ondan sonra bu işten vazgeçecek; çünkü Anadolu, Burdur'dan ibaret değildir. Ve Anadolu sanırım ki, çok büyük parçalara ayrılmıştır ve hâlâ yekpare bir millet olmuş değildir. Binaenaleyh, o zaman romancının vazifesi, bilhassa böyle muayyen muhitlerden, çevrelerden yetişmiş bir romancının vazifesi, son derece kolaylaşıyor. O bakımdan doğru ve faydalı da olur. Evet, politikacılara otuz sene sonra çok büyük bir fayda gösterir. Ziraatçılara da fayda

gösterir. Biz Burdur'da, bir köyde istihsalin bir tarihte nasıl yapıldığını falan belki öğreniriz. Ama bunun romanla esaslı, büyük bir alâkası olacağını sanmıyorum.

Benim roman anlayışım şu: Biz ne yapacağız? Ve roman ne yapmış dünyada, dünyada roman ne zaman çıkmış? Dünyada roman, sosyal tezatların çok karışık bir hale gelip, insan ruhunun kolayca anlaşılmaz ve tek düzenli olmadığı devirlerin edebiyat tarzı ve insanın merak ettiği «Ben neyim acaba, ne oluyorum, ne yapıyorum, neye böyle davranıyorum» diye kendi kendini merak ettiği bir devrenin edebiyatı... İlk eserleri de, pek o kadar belli başlı büyükleri olmamakla beraber, çok büyük tesirleri olanlar, ilimle, müsbet ilimlerle beraber yürümüş. Yani, insanlar müsbet ilimlerle ilgilenmişler, bu arada, insanla da ilgilenmişler, bizzat kendi kendileriyle de ilgilenmişler. Binaenaleyh, romanın bence esas merkezi, çevre değil, insanın bizzat kendisidir. İnsanın bizzat kendisi de değil, insanın dramı, gelip takıldığı yer... Dram demek, insanın takıllığı yer demektir. Şimdi çevre, dünya görüşü, faydalar, romancının kültürü, romancının roman bilgisi, romancı bilgisi falan, bütün bu işi kolaylaştıran âletler gibi geliyor. Asıl mühim şey roman... Roman, bunların hepsinden başka bir şey ve başka bir keyfiyet benim kanaatimce. Binaenaleyh, romanı, kim, nerde yazar, hangi çevreden gelir, hangi çevreye yazar diye mesele konulmamalıdır. Yanlış olur. «Romanda insanı, insan dramını nasıl veriyor. İnsan dramı nedir?...» diye koymak lâzım. Bunu şimdi burada hazır bulunan Talip'in «Sarı Traktör» ünden anlatacağım. Şimdi «Sarı Traktör» de Talip ne diyor bize? Neyi anlatıyor?... Bir köyde, bir delikanlı, traktör almak istiyor. Bunu ihtiras haline getirmiş, babasının hali vakti müsait, bunu yapabilecek vaziyette, fakat adam geleneklere bağlı olduğu için almıyor. Oğlan, bunu öyle bir dert ediniyor ki, rahatsız oluyor, tedirgin oluyor, sıkıntı çekiyor falan; en sonunda bir mide ülseri vak'ası dolayısıyle, traktörün de faydasını görünce, kasabadaki amca, yahut dayının yardımıyle traktör alınıyor, kitap da bitiyor. Zannımca, hata burada başlıyor. İnsan, dramı, traktör alındıktan sonra başlar. Traktör alınmadan evvel, bütün bu söylediğimiz şeylerle traktörün alınması bir mesele değil ki. Niye oku-

KEMAL TAHİR

Kemal Tahir 1910 da İstanbulda doğdu. Galatasarayda okudu. Zonguldakta ambar muhasip yardımcılığı, İstanbulda avukat kâtipliği yaptı. Gazeteciliğin hemen her kolunda çalıştı. 13 yıl Anadoluda köylülerle kasabalılarla içiçe yaşadı.

1940 tan sonra yalnız roman yazmaktadır. «Göl İnsanları» adlı bir hikâye kitabından sonra sırasıyla «Sağır Dere», «Körduman», «Esir Şehrin İnsanları», «Rahmet Yolları Kesti», «Yedi Çınar Yaylası», «Köyün Kamburu» adındaki romanları kitap olarak yayınlanmıştır.

Gazetede tefrika edilen «Esir Şehrin Mahpusu», «Kelleci Memet» adlı romanları yakında kitap olarak çıkacaktır.

Şimdi Türk Ordusunun subay karakterini anlatan 4 — 6 ciltlik büyük bir roman serisi üzerinde çalışmaktadır.

yalım o kadar sayfayı biz... Traktör alındıktan sonra ne olacak, bizi o ilgilendirir. Binaenaleyh, bütün o sayfalar atılmalı...

ORHAN KEMAL — Kemal Tahir, affedersin...

KEMAL TAHİR — Bitireyim. Binaenaleyh, insan dramı şu demek: Bir insan, bir yerde takılır, aklı bir yere takılır. Bu takıldığı yer, yüz insanın kolayca atlattığı yerdir. O adam atlatamaz. Atlatamayınca, dram olur. Romanlık dram olur. Diğer insanları neden ilgilendirir?... Şundan ilgilendirir: Hepimizin öyle takıldığımız aynı yer vardır; fakat biz, o yeri atlatmışızdır. Atlatamadığımız zaman, halimiz ne olacak, diye merak eder okuruz.

ORHAN KEMAL — *(Alaylı)* Ya, ya...

KEMAL TAHİR — Binaenaleyh, romanı, çevre meselesi, altbilinç meselesi, muhiti gayet iyi bilme meselesi, ağızları bilme meselesi saymayıp, daha derinlemesine, daha insana doğru, tarihi köklerden istikbale gidecek köklere doğru araştırmamış gerek. Böyle gibime gelir. Bu hazırlıklar olursa, bir Fransız romancısı gelsin buraya, var kuvvetiyle gayret etsin, insanımızın da ruhunu — bizim kadar değilse bile — aşağı yukarı bir 15 sene içerisinde muhtelif muhitlerde, Türk dramını verecek kadar, romancı ise, yapabilir. Hakkından gelir. Onun için, sanatçıları, siz bunu yapabilirsiniz, siz bunu yapamazsınız diye ayırmamak lâzım. Siz bunu yapamazsınız diye ayırmak lâzım, anladınız mı...

FAKİR BAYKURT — Bir noktayı açıklamak istiyorum. Açıklıyayım da ondan sonra... Şimdi bu sıfır ilâ altı yaş meselesi bir alâkayı yönetme bakımından mühim. Sıfır ilâ altı yaşını şehirde geçiren bir adam, köy meselelerine alâka duyarsa, başarısı ne olur? 0—6 yaşını köyde geçiren bir adam köy meselelerine alâka duyarsa başarısı ne olur? Benim ortaya koymak istediğim mesele bu. Freud'a dayanan bir görüş... Şimdi, sıfır ilâ altı yaşını bir şehirde geçiren bir adam mı — şehrin de kendine göre sosyal meseleleri var, insanın da dramı var — yazarsa, daha başarılı olur... Şunu demek istiyorum: Eğer, bilmiyorum hatırlıyor musunuz, ben, «Beyaz Mendil» i gördüm. Beyaz Mendil'de bir Alman kızı oynuyordu kadın baş artist rolünü: Elisabeth Ruth. Oradaki o kızın davranışlarına baktım. Türk değildi meselâ, olamazdı, çünkü ilk çocukluk devri başka bir dünyada, bambaşka bir âlem-

de geçmişti. Elbet roman, sıfır ilâ altı yaşına kadar elde edilen malzemelerle yazılmaz. Bundan sonra yazar, yazar olacak işçi, malzemelerini toplar, inkişaf ettirir, kültür durumuna göre bunları tasnif eder ve nihayet yetişkinlik devresi içinde topladığı malzeme ile de kompoze ederek, sanatkârlığı içinde kurar, çatar ve yazar. Ama ilk çocukluk devresinin malzemesi çok mühim. Çünkü, ondan sonra gelen devrelerin malzemesine de tesir ediyor. Dünyaya bakmasını, dünyayı görmesini, bir tarafa yöneltiyor. Bu bakımdan ben, ilk çocukluk devresine kıymet veriyorum.

KEMAL TAHİR — Bence, bu iş, peşinen bir imtiyaz aramak gibi oluyor. Biz romancıyı serbest bıraksak, istediği yerden istediği konuları alsa da, kendi eserinden sorumlu olsa, kısaca...

(Talip konuşsun sesleri, yazar serbesttir sesleri ve gürültüler)

TALİP APAYDIN — Konuşma kabiliyetim de yok ama... Evvelâ şunu bir not olarak arz edivereyim: Benim Sarı Traktör bitmemiştir henüz. İkinci cildini düşünmüşümdür. İşaret ettiğiniz noktaları bir çok arkadaşlardan, bir çok muhitlerden işitmişimdir. Onlara âdeta borçluyum. Sonunu tamamlıyacağım. Asıl mesele: Romancı ile diğer insanların farkı ne?... Bence, romancı, başka insanları içinde yaşıyabilen insandır. Herhangi bir bisiklet tamircisi... Evet o işi yakından bilir, o işi yaşar, fakat onu sadece yaşar, bir başka kişiliğe bürünemez. Romancı, başka insanları içinde yaşıyabilen insandır, benim meselâ Arif... O kişiyi, ben içimde yaşıyabilmişsem, o kişiyi sürdürebilmişsem, bütün davranışlarını, başkalarına karşı hareket tarzını içimde yaşıyabilmişsem, muvaffak olmuşumdur. Yaşıyamamışsam yapmacık olmuştur.

Ben, Kemal Tahir ağabeyimin romanlarını beğenirim. Çünkü benim için mesele değildir, köyde kalmış kalmamış, çevrede yaşamış, yaşamamış... Ben, onlara aldırmam. «Maraz Ali»yi canlandırabilmiş, onu bir insan olarak yaşatabilmiş mi? Yaşatabilmişse, Kemal Tahir'in köyde kaldığını, şehirde kaldığını ben düşünmem. Onu yaşamıştır, onu ben, yaşıyan bir kişi olarak görürüm; o halde o romanı ben, muvaffak olmuş bir roman olarak kabul ederim. Sonra, hayatın seyri uzundur; sadece altı yaşına kadar olmaz intiba... Ondan sonra da olabilir. Eğer öyle, o kadar olsaydı, dediğiniz gibi, 120 sayfalık bir romanla, romancının işi

biterdi. Ve insan, sonuna kadar başkalarını görür, tetkik eder, yaşar. Ve içinde yaşıyabiliyorsa, sanatçı olur. Bir müzik virtüozu sadece notanın tekniğini çalmaz, o notanın içindeki dünya anlayışını, görüşünü yaşar, yaşıyabilirse iyi virtüozdur. Yaşıyamazsa sadece teknik edinmiştir, o kadar. Ayakkabı boyacısı gibi. O halde sanatçı, demin arzetmek istediğim gibi, başka kişileri de içinde yaşıyabilen insandır. Bunun için, köyde yaşamış, şehirde yaşamış, bence pek mühim değil... Ama belki rolü olacaktır, etrafının, muhitinin... O kişileri daha iyi yaşıyabilmesine rolü olacaktır.

FAKİR BAYKURT — Talip Bey, ama o zaman köylü olmanın köylü olup ta roman yazmanın, şehirli olup ta roman yazmanın hiç bir farkı kalmaz. Yani şehirlinin roman yazması ile köylünün roman... *(Gürültüler)*

TALİP APAYDIN — Her köyü yaşıyan, köy romancısı değildir. Her şehiri yaşıyan da şehir romancısı değildir. Yani, böyle bir ayırma yapmak hakikaten romanın aleyhine olur.

ORHAN KEMAL — Ben de, ben de...

FAKİR BAYKURT — Ben katılmıyorum.

ORHAN KEMAL — Neye, neye?...

TURAN TÜKEL — Fakir Baykurt, bu şeye katılmıyor, diyor ki...

Gerçekçilik anlayışı

FAKİR BAYKURT — Bugüne kadar dünya romanı sahte bir düzen içerisinde çalıştı, gelişti. Yani, Zola'yı ben şahsen gerçekçi bir yazar kabul etmiyorum. Balzac'ı da gerçekçi bir yazar kabul etmiyorum. Balzac'a göre...

ORHAN KEMAL — Şimdi başka bir mesele çıkıyor.

FAKİR BAYKURT — Balzac'a göre, gerçek bir dünya acaba...

ORHAN KEMAL — Gerçekçilik anlayışımız ne oluyor... Bak sizin şeyiniz Turhan Bey, değişti tamamiyle...

TURHAN TÜKEL — Affedersiniz, ben bunu lûtfen formül-

liyebilir miyim? Fakat, iyi bir çalışma, bulundu değil mi, bir çalışma nokta... *(Gürültüler)*

ORHAN KEMAL — Tabiî midir bu... İstediğiniz şey mi yani... Haliyle gidiyor, kendi kendine bu işin kaderi. Bu böyle geliyor. Gerçeklikten ne anlıyoruz?

TURHAN TÜKEL — Onu müsaade eder misiniz, şu şekilde formüllendireyim: Gerçekçilik, gerçeği yaşamak mı, yoksa...

ORHAN KEMAL — Temsil etmek mi...

TURHAN TÜKEL — Yazdığını gerçekmiş gibi duyurmak mı, yani inandırmak mı, gerçektir dedirtmek mi...

FAKİR BAYKURT — Şimdi bakın, Germinal romanını, maden işçilerinin romanını Zola yazmış. Zola'nın yazdığı maden işçileri romanını kabul ediyoruz gerçek bir roman diye... Ben etmiyorum, şunun için, aksini de düşünüyorum. Acaba, bu maden işçilerinin romanını, bir madenci çocuğu, madenciliği yaşıyarak, romancı seviyesine gelmiş bir çocuk yazsaydı, acaba, Germinal gibi mi olurdu, yoksa Germinal'den daha üstün, daha bomba bir roman mı olurdu? Bunu merak ediyorum, bunun için...

MAHMUT MAKAL — Fakat, işin diğer tarafını unuttuk. Bir yaşından altı yaşına kadar bir insanın, yaşadığı ve onun benliğinde tortulanan anıları önemlidir ama, eğitimi ve onun topyekûn yaşadığı hayatı hesaba katmak gerekir; yani, eğitim de önemli... Çevreden aldığı her etki önemlidir romancının hayatında. *(Tabii, tabii sesleri)*

FAKİR BAYKURT — Onu ben, zaten bir nisbete bağlıyorum. Diyorum ki, sıfır ilâ altı yaşına kadar aldığımız malzeme, izlenim, ana tesir kuvvetidir davranışlarımıza. Bundan sonra yüzde otuz, yüzde kırk, yüzde altmış nisbetinde eğitim yoluyla aldığımız, sonradan görerek, yaşıyarak, araştırarak öğrendiklerimiz yer tutar.

KEMAL TAHİR — Şimdi efendim, bir nokta var, affedersiniz onu hemen geçmeden söyliyeyim: Bu Fakirin söylediği mesele, ikinci cihan harbinden sonra, Fransa'da oldu. Gerek «Dayatma» da çalışanlar, Dayatma'daki hayatları, gerekse getirdikleri zanaatlarını, işkollarında getirdikleri zanaatlarını roman haline koydular. Bir sürü böyle romancı çıktı. Çok büyük romancılar

olacakları vââdiyle çıktılar. Fransız milleti çok ilgilendi bunlarla. O ilk ateş, heyecanın içinde bunları çok tuttu. Fakat, bir tanesi bile kalmadı bunların... Balzac meselesine de temas etmeden geçmiyelim diyorum. Balzac, Zola meselesi... Zola meselesinde Germinal'in kuvveti, romancılığından mı gelir, röportajcılığından mı gelir? Belki konuşulur. Ben de kısmen onun röportaj tarafının çok daha baskın olduğuna inanıyorum. Sebebi de şu: Bir isim aklımızda kalmıyor Germinalden, tip kalmıyor. Germinal yaşamıyor, Germinalde tip yaşamıyor. İnsanın içinde geçecek maden... Biz madeni, insanı bize anlattığı mertebede kıymetlendiririz. Romanda, maden ağır basmış. Bu, Zola'nın eskiden beri hazırlanmasının kendisini düşürdüğü bir yanlışlıktır. Ama Balzac'a gelindi mi, Balzac başka bir keyfiyettir. Balzac'ta bir Goriot Baba vardır. Başkaları da vardır ya... Goriot Baba'nın anlatmak istediği, benim şahsen anlatmak istediğim roman ölçüsüne misal olur. Goriot Baba nedir?... Kızlarını seven bir adam değil mi?... Kızları için fedakârlık ediyor, hasis masistir de, dalavereci filân, kızlarına geldimiydi, şey ediyor. Sonra, hazin bir şekilde ölüyor. Goriot Baba, ömründe çocuk babası olmamış Balzac'ın meydana getirdiği bir babadır ki, üç yüz tane çocuğu olan babalardan çok daha canlıdır. Ve o zamandan bu zamana bir sürü kuşakların hâlâ ilgisini çekiyor. Daha da bundan iki yüz sene sonra da çekmekte devam edecek. Yalnız kuşakların ilgisini çekmekle kalmıyor, dünyanın muhtelif çevrelerindeki, muhtelif zümre insanlarının ilgisini çekiyor. Onların da kuşak kuşak ilgisini çekiyor. Bu böyle birdenbire bir kalemde silinip ortadan kaldırılacak bir mesele değildir.

ORHAN KEMAL — Ben, buna cevap vereceğim; sırf beni ilgilendiriyor.

KEMAL TAHİR — Şimdi, Goriot Baba'daki dram şudur: — Goriot Baba'daki o demin söylemek istediğim şeyi kuvvetlendirmeye çalışıyorum — Bir sürü babalar, kızlarına karşı «Haydi oradan!» derler ve meseleyi ortadan kaldırırlar, dram kalmaz. Goriot Baba, orada debeleniyor, yani, bir yerde fikr-i sabiti var Goriot Baba'nın. Şuuraltını aşamıyor Goriot Baba, Freud'un...

ORHAN KEMAL — Kemal Tahir'in en az konuşacağı, en az

yetkili olduğu saha... Kemal Tahir, orada konuşuyor şimdi... Onun için kesiyorum sözünü. Bilerek kesiyorum. Ben babayım çünkü. *(Kemal Tahir'e)* Sen baba değilsin!

KEMAL TAHİR — Ne alâkası var! Ben Goriot Baba'yı biliyorum.

ORHAN KEMAL — Aaaa... Alâkası var...

KEMAL TAHİR — *(Kahkaha ile)* Senin babalığın kaç para eder Goriot Baba'nın yanında yahu...

ORHAN KEMAL — Ne demek?... Sen bana bak, öyle değil, yooo... Senin tesirinle budalalar da bu kitabı tavsiye ettiler. Ben o kitabı kaç defa okudum. Şimdi evet, sen bitir sözünü, ben de konuşacağım.

KEMAL TAHİR — Goriot Baba...

FAKİR BAYKURT — *(Kemal Tahir'e)* Sizin baba anlayışınız edebiyat kitaplarından, romanlardan.

ORHAN KEMAL — Nazarî, nazarî... *(Gürültüler)*

Balzac üstüne tartışma

KEMAL TAHİR — Aman, şimdi yahu, öyle bir yere getirdiniz ki işi, yani biz şimdi ne yapalım?... «Suç ve Ceza» daki adamı anlıyabilmek için katil mi olacağız?... Allah allah, gidip adam mı öldüreceğiz, katil romanı yazmak için...

ORHAN KEMAL — Bu ayrı mesele...

KEMAL TAHİR — Böyle şey olur mu canım...

ORHAN KEMAL — Şimdi, Dostoyevski meselesi üzerine de ayrıca konuşabiliriz.

TALİP APAYDIN — Kemal Tahir'in Goriot Baba'dan bahsetmesi ve onu beğenmiş olduğunu söylemesi sadece bir tesadüf. Yani, başkasından işitseydik aynı şeyleri mi söyliyecektik?...

ORHAN KEMAL — Ama burada tam yerine oturdu şimdi.

TALİP APAYDIN — Binlerce insan, Goriot Baba'nın çocuk sevgisini takdir etmiş, bu arada, Kemal Tahir Bey de takdir etmiş...

ORHAN KEMAL — Ordan gelmiyor o iş... Bak onu anlatacağım. Bir aşağılık duygusundan geliyor. Müsaade ederseniz aa-

latayım, söz veriyorsanız eğer... *(Kesmiyelim, Buyurun sesleri)*

ORHAN KEMAL — Efendim, Balzac, Dostoyevski, büyük yazarlar, harika yazarlar... Bunlar bir defa dünya çapında tanınmış insanlar... Elbette bunların yazdıkları çok büyüktür. Bu, klişe olmuş, kafalara girmiş. Sen, bilmem nereni yırtsan artık, onun üzerine iş yapamazsın. Halbuki bence yüz yıl önce yazılmış şeyler... Balzac'lara, malzac'lara, Dostoyevski'lere, falanlara, filânlara çok uzağız, yüz yıl uzağız, hattâ daha fazla uzağız. Yirminci yüzyılın roman meselesi tamamiyle ayrı, tamamiyle değişmiş... Ben bir defa değil, bir kaç defa okudum Goriot Baba'yı, Balzac'ı okudum, Eugénie Grandet'yi okuyorum hâlâ... Evet, güçlü sanatçı... Okuyup bitirdikten sonra... O devirde bir takım fransız burjuvalarını, fransız işçisini yazmış, fransız şusunu busunu yazmış. Yazmış ama kendisinin hiçbir rolü yok. Rolü tam tersi... Kendisinin adamakıllı rolü var. Balzac'a nazaran baba, Dostoyevski'ye nazaran cinayet... Ne malûm «Suç ve Ceza» nın gerçekten yapıldığı?...

FAKİR BAYKURT — Tabiî...

KEMAL TAHİR — Gerçekten yapılmaz.

ORHAN KEMAL — Pardon, ne biliyor, nerede görmüştür o işler olurken?... Kendi mi cinayet işlemiştir, kendi mi katil yapmıştır? Tahmin bu!... Takrip bu!... Fakirciğim, tahmin bu, takrip bu...

FAKİR BAYKURT — Tahmin tabiî...

ORHAN KEMAL — Bütün mesele, ben, Kemal Tahir köy romanları yazıyor, yaşamadığı için olmuyor, diyenleri burada şey yaptım, şey yaptım. Az önce bana böyle bir sual soruldu. Oluyor mu, olmuyor mu meselesi. Goriot Baba... Olmaz böyle baba diyorum. Babalık sıfatiyle söylüyorum ben bunu!...

FAKİR BAYKURT — Tabiî...

ORHAN KEMAL — Olmaz böyle diyorum yani... Neyle bunun hayırı, olmazı... Balzac böyle söylediği için doğrudur demeniz... Elindeki vesika nedir?...

KEMAL TAHİR — Balzac... Vesika Balzac, Balzac'ın kendisi...

ORHAN KEMAL — Canım efendim, lâf bu işte... Bu, klişe bu...

KEMAL TAHİR — Sonra, Balzac'ın ölüp gittikten sonraki tesiri.

ORHAN KEMAL — Dünya çapındaki tesiri... Buyrun işte, binaenaleyh, Balzac çok muazzam adam artık, bitmiştir yani... Ben de okuyorum. Fakat o kadar çok fazlalık var ki, yaşadığım çağın romanından o kadar çok uzaklıklar görüyorum ki, bir çok taraflarını kırpmak ihtiyacı beliriyor içimde. Patlıyorum yani, geberiyorum. Lûzum yok bütün bunlara, fuzûli tafsilât diyorum. Hiç bir zaman, hiç bir Türk romancısı bir takım dar kafalılara nazaran Balzac seviyesine, Dostoyevski seviyesine ulaşamamıştır. Sonra Balzac, Dostoyevski nedir netice itibariyle?...

KEMAL TAHİR — Sebep!... Sebepleri var!...

ORHAN KEMAL — Yüz sene önce yaşamış, artık modaları geçmiş insanlar...

KEMAL TAHİR — *(Alaylı)* Eyvaaah!...

ORHAN KEMAL — Bir takım karakterler veriyorlarmış. Evet, biz de bu karakterleri verebiliyoruz. Niçin vermiyoruz yani... Bunu ileri sürdüğünüz zaman siz tuhaf bir psikopat, yahut, kendini beğenmiş bir şey oluyorsunuz. Yani, böyle bir lâkırdı çıkıyor ortaya. Şimdi o lâkırdıları bir tarafa atalım. Ben bir baba sıfatıyla söylüyorum; benim kızım da var, oğlum da var. Ben de, böyle bir takım meseleler karşısındayım. Hiç Balzac gibi hisler duymuyorum. Ben duymuyorum, bunu selâhiyetle söylüyorum. Burada mevcut başka babalar varsa, Cemil Sait Bey, babaysanız, duyuyor musunuz, böyle şey yani. Böyle şeyler, böyle hisler yüzdeyüz duyuyor musunuz yani...

CEMİL SAİT BARLAS — Madem ki öyle diyorsun, her baba çocuğuna karşı ayrı his duyar.

ORHAN KEMAL — Ha...

CEMİL SAİT BARLAS — Cemiyetin, bu hususta bir sevgi ve düşünce muhassalası yoktur. Tipik olarak, bazı nirengi noktalarını alıp gösteren adam, bu işte muvaffak olmuş adamdır. Hattâ, bir İngiliz'in babalık hissiyle bir Türk'ün babalık hissi farklıdır. Şimdi, benim bu işlere aklım ermez. Fakat baştan iti-

baren dinledim. Meselâ, bazı ölçülerinizi aklım almadı. Meselâ, sizlerin bazılarının ölçüsüne göre, Tolstoy'un «Harp ve Sulh» romanı olmamalıydı. İçinde yaşamadı çünkü. Eski hâdiseleri hikâye etti. Eski Yunan Mitolojisine ait muasır yazarların romanlarının kıymeti yoktur. Ne batıda, ne doğuda, tesadüfen, amatör bir adam olarak okuduğum muharrirlerin, yüzde doksan dokuzu değil, yüzde yüzü içinde yaşamamış adamlardır. Birinci dünya harbinden sonra bir tek kişi çıktı: Erich Maria Remarque.

ORHAN KEMAL — Evet...

CEMİL SAİT BARLAS — İlk kitabını yazdı. Ondan sonra iflâs etti. Ondan sonra kitap bezirgânı oldu. İçinde yaşıyarak, — fakat onda muharrirlik istidadı varmış — «Garp Cephesinde Sükûnet Hükümferma» dır. Benim görüşüm: Türkiye'de değil, utanarak söylüyorum, mektebi bitirdikten sonra, tesadüfen daha çok Alman kitapları sardı ve Türk kitaplarını son zamanlarda tekrar okumaya başladım. Yani Batı'da dahi tanıdığım muharrir isimlerinde — gerek klâsik, gerek bugünün muharrirleri — meselâ size Upton Sinclair'i alayım, Sinclair Lewis'i değil...

ORHAN KEMAL — Evet.

CEMİL SAİT BARLAS — Amerikanın sefaletini, A'sından Z'sine kadar deşen tek adamdır, bence. Şimdi bu adam...

ORHAN KEMAL — Romancı değil tabiî...

CEMİL SAİT BARLAS — Romancının daniskası. Fakat müsaade buyur. Şimdi eğer bu zayıflık ölçüsü, kendimize göre ise, zayıf... Fakat, eğer, bu işin bir kıstası varsa Upton Sinclair, doğuda yani Rusya'da, Batı'da Almanya'da, Fransa'da «Sacco — Vanzetti» hâdisesini, en güzel kaleme alan bir romancı. Bir kere, zaten işin başlangıcında bir görüş birliğine varamadık. Benim gördüğüm bu... Romancı nedir? Cemiyetin ne olacağını tahassüsüyle hâdiseleri ifade eden adam mı, yoksa günlük hatıra defterini yazan adam mı? Eğer, günlük hatıra defteri yazan adamsa, o vakit Fakir'in dediği doğru. Yok eğer, günlük hatıra defterinden, yarına ait bir cemiyet tahassüsünü ifade eden adamsa, Kemal Tahir'in dediği, yok bunun ikisinin dışında, bizim gibi adamların sanat anlayışında olan, yani sanatkâr olmıyanların, bize ister şöyle, ister böyle, ister günlük hatıra defterinde,

ORHAN KEMAL

1914 yılında, seferberlik davulları çalınırken, Ada'nın Ceyhan ilçesinde doğmuşum. Babam, Avukat, Çiftçi, Parti lideri. (930 daki Demokrasi denemelerine Ahali fırkası ile katılan, bu yüzden çok sert çıkışlar yapan, sonra da Suriye'ye kaçan Abdülkadir Kemali bey). Annem, eski öğretmenlerden Azime hanım. Biri erkek olmak üzere, benden küçük dört kardeşim var. Evliyim, dört çocuk babasıyım. Yıllardır kalemimle geçinmeğe çalışıyorum. Yazarlıktan başka yapacak işim olmadığından, istesem de istemesem de yazar kalmak zorundayım. İstemesem de dedim, gerçekten bu meslek zaman zaman çok verimsizleşiyor, bu yüzden geçim sıkıntısı çekiyoruz.

Öğrenimime gelince.. Hiçbir zaman çalışkan bir öğrenci olmadım. Futbol ve polisiye romanlar beni okuldan çok ilgilendirdi. Babamın siyasi parti mâcerası Suriye'ye kaçmakla neticelenince, okulla aramdaki bağlar kopuverdi. Yıllar yılı Çukurova'da, Suriye ve Lübnan'da başıboş bir hayat sürdüm diyebilirim. Babamın özel öğretmenliği, okuldan daha etkin oldu. Okulun öğretemediklerini babamdan öğrendim. Yıllardan sonra memleketime döndüğüm zaman, artık kendi kendimi yetiştirmeğe devam edecek hale gelmiştim.

İlk zamanlar fabrika işçiliği, sonra ayni fabrikada muhasebe memurluğu... Bu arada spora veda, okumak, yeni yeni bir şeyler öğrenmek tutkusu ve hayata bakış. Hayata bakış, bâzı sonuçlara varış, derken hapishane. Hapishane benim için bir çeşit üniversite oldu diyebilirim. Hikâyeci, romancı kabiliyetim orada keşfedildi ve gelişme yoluna girdi.

İşte benim kısaca hayat maceram.

Orhan KEMAL

ister cemiyetin gelecekteki haliyle hissiyatımızı kamçılayan, okşayan, daha doğrusu sanatı sanat için telâkki eden anlayışı vardır.

MAHMUT MAKAL — Mesele şuradan çıkıyor. Biraz evvel Balzac, Dostoyevski ileri sürüldü. Bir kere, bu adamların yaşadıkları devirde, memleketlerindeki sosyal ve politik atmosfer nedir? Bugün Türk romanı hâlâ başlangıcındadır. Yeni yeni başlıyor. Yeni yeni ulusal bir yazınımız meydana gelmek üzere. Türkiye'nin şartlarını düşündüğümüz zaman, yaşıyan, yaşamıyan insan veya duyarak yazan, yaşıyarak, o acıyı çekerek kaleme alan insan meslesi ortaya çıkıyor. Balzac'ın içinde bulunduğu şartlar ve oradaki kültür seviyesi, yetişişinde onu öyle yoğurmuş olabilir ki, Kemal Tahir Bey burada bir parça haklı çıkabilir. Fakat, bugün konumuz olan Türk köy romanı ve geniş olarak Türk ulusal romanı, Türk ulusal yazını, Dostoyevski'nin eserleriyle, Balzac'ın eserleriyle veya onların memleketleriyle kıyaslanmadan ele alınmalı ve tek olarak mütalâa edilmeli. O zaman belki çıkmazdan kurtulacağız. Cemil Sait Bey'in açıklamaları da hoşuma gitti, sevdim. Yani, bir şey çizebiliyor.

FAKİR BAYKURT — Zaten, çıkış noktamız burası idi. Yaşıyan bir insan yazarsa nasıl neticeye ulaşır, yaşamadan ilgi duyan bir adam yazarsa ne türlü bir neticeye ulaşabilir? Ben diyorum ki, eğer babalık sevgisini göstermek istiyorsak bir romanda, baba olan bir adam yazarsa daha başarılı olur, baba olmadan tahayyül eden bir adam yazarsa tahminî olur. Şunu da söylemek lâzım, kuvvetlendirmek için: Germinal'i bir maden işçisi, bir maden işçisinin çocukluğunu maden muhitinde geçirmiş olan bir oğlu yazsaydı, Germinal romanı daha başka türlü olurdu.

TALİP APAYDIN — Fakir Baykurt'un fikrine ben bir bakımdan iştirak edemiyorum. Fakir Baykurt bize «Irazca Ana» yı anlattı. Fakir Baykurt başka bir insandır, Irazca Ana çok daha başka bir insandır. Bence, Fakir Baykurt, Irazca Ana'ya ne kadar uzaksa, Kemal Tahir de konusunu köyden alan romanlarındaki kahramanlarına o kadar uzaktır.

FAKİR BAYKURT — Ben Irazca Ana'ya uzak değilim.

TALİP APAYDIN — Yani, bu uzaklık şu bakımdan... Ro-

mancı, tanıdığı, gördüğü insanları, içinde yaşıyabilen insandır. Şimdi siz, Irazca Ana'yı içinizde yaşıyabiliyorsunuz, çünkü onun atmosferine girecek romancı kabiliyetleri içinizde. Yaşıyabiliyorsunuz. Kemal Tahir Bey de gördüğü, tanıdığı, konuştuğu ve belki bir çoklarıyla pek az temas ettiği insanları içinde yaşıyabilmiş. Zaten romancılığı da oradan geliyor.

FAKİR BAYKURT — Yaşamak başka, içinde yaşamak başka... Yani, tahminî edebiyattan ve yüzde yüz gerçek edebiyattan bahsediyoruz. Yaşıyan adam başka, tahmin eden adam başka.

Kuruluş halinde Türk Edebiyatı

MAHMUT MAKAL — Bizim iddiamız başka. Yani iddiamız şu ki, ne Balzac'ın babası ne Fakir Baykurt'un Irazca'sı bahis konusu değil. Bugün, kuruluş halinde bir Türk yazını, yeni Türk yazını var. Biz bunu, yanlış adımlarla yürütmeye başlarsak, çok yanlış bir noktaya götürürüz. Bence, meselenin düğüm noktası burası. Yani, diğer memleketlerle kıyas etmeden, bu mesele üzerinde konuşmak lâzım. Şimdi Kemal Tahir yaşamadan, köylülerin yaptığı bir işi yüz defa, bin defa abartarak anlattıklarına göre, hapishaneden yazar, eser meydana getirirse, öyle bir durum hasıl olur ki — yeni yetişecekler de izinden gidebilir, sosyal atmosfer çok mühim, nihayet alınan kültür de bununla ilgili — yani, giderek diyebiliriz ki, ortaya Türk edebiyatı olmıyan bir edebiyat çıkar. Hareket noktamız bu. Onun için kabul edelim ki, Ebu Bekir Hazım'ın «Küçük Paşa» sı, Yakup Kadri'nin «Yaban» ı, Reşat Nuri'nin «Yeşil Gece» si, ya da «Çalı Kuşu» mevcudolmasına rağmen, bence, son senelerde işte Kemal Tahir, Orhan Kemal, Yaşar Kemal, üçlüsüyle başlıyan kuruluş halinde yeni bir Türk edebiyatı var. Bunu kabul etmek lâzım ve kabul ettirmek lâzım. Söyliyegeldiğim gibi, bu noktadan hareket ettikten sonra mesele başkalaşıyor. Bundan sonra ne yapmalıyız? Sevdiğimiz, geldiğimiz yolların nereleri yanlıştı, nereleri doğruydu? Bu da yavaş yavaş meydana çıkıyor.

ORHAN KEMAL — Bitirdinse sözünü, biraz konuşacağım. Başka konuşacak arkadaşlar varsa, ben mani olmıyayım yani... fazla konuşuyorum galiba. Efendim, mesele Kemal Tahir, Yaşar Kemal, Balzac, yok bilmem ne, Dostoyevski, falan filân meselesi değil. Mesele şu oluyor: Elbette ki Kemal Tahir'le aramda mesele olacak benim, çekişme olacak. Elbette ki Yaşar Kemal'le aramda çekişme olacak. Elbette ki Kemal Tahir'in ikimizle arasında çekişme olacak. Ben şöyle düşünüyorum sanatçıyı: Sanatçı... Pardon, sanatçıya varmadan önce herhangibir insan, birçok olaylar karşısında hislenebilir, ağlıyabilir, gülebilir, öfkelenebilir. Romancının özelliği, bu herhangibir kişinin gerçek olaylar karşısında gülebilmesi, ağlıyabilmesi, öfkelenebilmesi problemini halletmiş olmasında... Yani romancı öyle bir müstahsil ki, her an, istediği anda, yahut romanının ölçüsünce gerektiği anda, okuyucusunu ağlatabilir, güldürebilir, öfkelendirebilir. Romancının özelliği bu. Sanatçı, yani hisleri nakleden insan. Şimdi, bir de şöyle bir durum var: Ondokuzuncu yüzyıl romanıyla yirminci yüzyıl romanı arasında bir ayrılık yok mu?... Yani, Ondokuzuncu yüzyılın Balzac'ı Dostoyevski'si, Dickens'i, bilmem nesi, bugün yirminci yüzyıl yazarını olduğu gibi etkilemeli mi?... Ben böyle bir şey olacağını sanmıyorum. Evet, Balzac da büyük yazar, Dostoyevski de çok büyük... Bunlar, devler yani... Demin ben şöyle böyle bir takım lâflar ettim, ama bu, onların büyüklüklerine benim herhangibir şekilde tecavüzüm anlamına değil. Ben sadece bizim memleketimizde, bilhassa her sahada, aşağılık duygusu içinde olan bizim memleketimiz için konuşuyorum. Peşin verilmiş ve klişeleşmiş hükümlere dayanaraktan, bir takım sözüm ona eleştirmeciler, beyanlarda bulunuyorlar. Otantik bir misal vereyim: Bana bunlardan bir tanesi «Goriot Baba» yı tevsiye ediyor. Yani Orhan Kemal, öylesine bir fasarya yazar ki, Goriot Baba'yı dahi bilmiyor. Goriot Baba'yı bilmiyor, okumamış. Böylesine küçük görüyor, anlatabildim mi?...

KEMAL TAHİR — Kim o?

ORHAN KEMAL — Fethi Naci... Bana «Goriot Baba» yı okumamı tavsiye ediyor.

KEMAL TAHİR — Neden öyle, neye, neye?..

ORHAN KEMAL — Bu ,benim gücüme gidiyor tabiî...
KEMAL TAHİR — Neye okuyacakmışsın?...

Olumlu tip

ORHAN KEMAL — Haa, bilmiyorum. Şimdi, ben bu bakımdan üzerinde duruyorum ve öfkemin sebebi de buydu. Goriot Baba'nın baba oluş problemini, yani Goriot Baba problemini Balzac'ın belirtmesine bunu niçin dokundum bir parça... «Ben de babayım, yahu» dedim, «Dört çocuk babasıyım». Ve her halde baba olaraktan Goriot Baba'nın babası kadar benim de duymam lâzım. Üstelik sanatçıyım. Yani Balzac'ın Goriot Baba'sı benim gibi sanatçı da değil. Sanatçı, istediği anda sıradan insanları ağlatabilen, güldürebilen, öfkelendirebilen insandır. Fasarya insan değil. Haa, bundan dolayı dokundum. Yirminci yüzyılın problemi yok mu, bana öyle geliyor ki, ondokuzuncu yüzyılın kültürü, gerçek yazara, gerçek ondokuzuncu yüzyıl romancısına ne kadar ışık tuttuysa, yirminci yüzyılın romancısına yirminci yüzyılın kültürü bire on nisbetinde ışık tuttu. Artık, onda bir nisbetinde olan ışıklar üzerinde değil de, yirminci yüzyılın o daha büyük objektiflerle romancıya verdiği imkânlardan faydalanarak, Balzac'ları, Dostoyevski'leri, falanları — evet büyük, devirlerinde çok büyük sanatçılar — bir tarafa bırakın. Onların meselelerini de bırakın bir tarafa... Çünkü artık onların meseleleri ilim haline gelmiş; onlar belki takribî konuşuyorlardı, kontrol ediyorlardı bu işleri... Bir insanın sefaleti nereden geliyor?.. Artık çağımızda, insanın sefaletinin nereden geldiğini biliyoruz. Bunun üzerinde durmağa ihtiyacımız yok. Dostoyevski'nin devrinde psikiyatri, Freud yoktu. Bugün var. Yani, Balzac'tan, Dostoyevski'den çok daha ileri, çok daha mücehhez durumdayız. Balzac'lar, Dostoyevski'ler, büyük romancılar olmakla beraber, artık onları bir kenara bırakıp, biz, yirminci yüzyılın büyük romancısı yahut gerçek romancısı olabilmeyi, bu problemi, araştırmak durumundayız. Bana öyle geliyor; belki yanılıyorum.

Balzac'tan ders almıyacak mıyız?... Elbette alacağız yahu!... Dostoyevski'den?... Tabiî!... Dickens'ten?... Elbette!... Bütün bun-

ları bileceğiz, bütün bunlar bizim meçhulümüz olmayacak. Ama onları kopya etmeyeceğiz. Kemal Tahir gücenme!... Dostoyevski'den ileri olduğunu bir prospektüsünde söylüyorsun. Ben sana yakıştıramadım. Çünkü ben seni Dostoyevski'den daha ileri görüyorum. Elbette yahu!... Yüz sene evvel o!... Yüz sene önce!... Bir Kemal Tahir, elbette Balzac'tan da, Dostoyevski'den de yüz sene bu tarafta. Yani, daha çok mücehhez, daha çok imkânlar içerisinde bir insan!... Gayet tabiî böyle olduğu!... Bazıları bana getirdiler o prospektüsü. «Bak» dediler, «Yahu öğünüyor, şunu yapıyor, bunu yapıyor...» «Yok» dedim, «Öğünmüyor bu adam yahu... Bilâkis be, bilâkis!...» Ne demek yani?... Çünkü bir Balzac varken, bir Dostoyevski varken, ikinci bir Balzac ve Dostoyevski'ye lüzum yok. Bir Kemal Tahir benim nazarımda onlardan daha başka türlü elbette... Kemal Tahir'le benim aramdaki çekişme başka noktadan olabilir. Sonra, bir sanatçının mutlaka yaşaması, ya da yaşamaması problemi şöyle bir mesele benim için: «Köyün Kamburu» nu okuyan bir köylü entellektüel bu romanı beğeniyorsa, «Doğru, evet hakikaten böyle» diyorsa, o roman muvaffak olmuştur bence. Bunun üzerinde hüküm verecek olan insan ben değilim. Sanatçı olmama, bütün iddiama rağmen ben değilim. Meselâ bir Fakir Baykurt, bir Talip Apaydın olabilir, bir Mahmut Makal olabilir. Ve daha başkaları olabilir. Beni ilgilendiren «Köyün Kamburu» meselesinde, yani «Köyün Kamburu» romanında, vaz'edilen meselenin doğru vaz'edilip edilmemiş olması... Mesele doğru vaz'edilmiştir aslında... Dostoyevski neden büyük romancıdır? Dostoyevski hastalarla, delilerle, sar'alılarla, anormallerle uğraşmıştır. Artık bizim delileri, hastaları, anormalleri çözmeğe ihtiyacımız yok. Dosotyevski çözmüş bunu. Psikiyatri çözmüş bunu. Şimdi... Benim memleketimin delisiyle, Fransa'nın yahut Rusya'nın delisi arasında bir ayrım aramak özellik bakımından ne ifade eder? Deli delidir. Neticedir yahu!... Sebep değildir!...

Bize ne lâzım? Aydınlık, ileri, kötülüklerle, deliliklerle, alçaklıklarla, bayağılıklarla mücadele edecek aydın tipler lâzım bize. Affedersiniz belki hata ediyorum. Hatamı tashih etmeğe her an hazırım. Bilhassa Kemal Tahir'e bunu hatırlatıyorum. Çünkü benim hedefim Kemal Tahir oluyor burada. Meselâ bir «Maraz Ali»

bir müsbet tip benim için. «Köyün Kamburu» na gelince, frengililerle uğraştığına şaşıyorum ben. Ama bunun dışında, böyle mi olur, frengili hâdisesi bu mudur, şu mudur, bilmem ne midir, üzerinde durmuyorum. Kemal Tahir gibi yıllarını efendim, içeride geçirmiş, aklı başında, memleketinin çok daha iyi olmasını isteyen, istediğine benim de inandığım, yakından çok iyi bildiğim bir Kemal Tahir'in artık, frenginin gelişmesi, şartları, bilmem 'nesiyle uğraşmasını ben Kemal Tahir'e uygun görmüyorum. Evet, uğraşabilir, tahdit etmiyorum. Ama, yirminci yüzyılın meselesi bu değil bence. Kemal Tahir'den ben, aydınlık, ileri, yurdumu ileriliğe götürecek olumlu tipler istiyorum. Daha doğrusu, Kemal Tahir, bir olumlu tip olmak haysiyetiyle, aydınlık, dürüst, normal... Benim memleketimde böyle insan yok mu? Benim memleketimde sadece, gavatlar, pezevenkler, deyyuslar mı var?... Yani başka şey yok mu?... Var bey, var!... Kemal Tahir bunu, en az benim kadar bilir. Ama Kemal Tahir — bilmiyorum neden — tuhaf bir Balzac'lık, Dostoyevski'lik tutkusu içerisinde, ondokuzuncu yüzyıl romanının yaptığı işleri yapmağa kalkıyor. Benim kabul edemediğim nokta bu. Yoksa Kemal Tahir, ne bileyim, bu kadar uğraşmış bir insan bir mesele için. Tavuk çalmaktan yatmamış, hırsızlıktan yatmamış, birader... Hürmetim, saygım ondan... Ben bunları yazabilirdim. Yazamam, yazmamam lâzımdır da onun için. Kötüleyemem ben Kemal Tahir'i. Çünkü Kemal Tahir, olumlu bir tip, olumlu bir insandır şahsen. Ben olumlu bir insanı... Olabilir belki.. Bak şimdi, demin de konuştu... Dört cilt, beş bilt, sekiz cilt, on cilt... Hakikaten böyle... Çok velût bir arkadaşımız. Sonra belki, benim bu söylediğim plâna gelecektir. Muhakkak gelecektir. Ama bugün elimizde mevcut olan şeylere göre... Kendisi nasıl kana kana Talip Apaydın'ı «Sarı Traktör» romanında tenkid etti... Ve onun şeyisi budur. Bir roman, son noktası konulup da, neşredildikten sonra söz söylemek hakkı herkese vardır. Ben de bu noktadan hareket ederek, en yakın arkadaşlarımdan birisi olması dolayısıyla, herkesin önünde açık bir dille kendisini tenkidettim. Hata edebilirim. Sözü kendisine bırakıyorum.

TURHAN TÜKEL — Bir dakika efendim, bir dakika. Ben dergi adına bir şey söyliyeyim. Siz belki cevap vereceksiniz. Bu...

Biraz şahsî konuşma gibi göründü. Fakat kat'iyen değil...

ORHAN KEMAL — Değil...

TURHAN TÜKEL — Düpedüz köy konusuna şu şekilde değinmiş bir romancının ve bu konuda beş, altı kitap vermiş bir romancının tutumunun bir başka romancı tarafından tenkidi oluyor..

ORHAN KEMAL — Anlaşılışı...

TUHAN TÜKEL — Tutumu...

ORHAN KEMAL — Anlaşılışı, anlaşılışı...

TURHAN TÜKEL — Veyahut ta anlaşılışı oluyor... Güzel, iyi bir kelime...

ORHAN KEMAL — Benim sözüm nihayet doğma değil canım.

TURHAN TÜKEL — Söz Kemal Tahir'e geçmeden evvel galiba Fakir de bir şeyler derleyecek, topluca cevap verecek Kemal Tahir'e...

FAKİR BAYKURT — Ben de Kemal Tahir Beye bir şey soracağım. Orhan Kemal Beyin söylediğine yakın da... Onun için beraber, bir arada çıkaralım. Daha pratik olur. Tabiî dostça konuşuyoruz. Birbirimizin tutumuna karşı aklımızdan geçenleri söylersek belki faydalı olur. Şimdi ben «Köyün Kamburu» nu yeni okudum. Hattâ bugün bitirdim. (Kemal Tahir'e) Narlıca köyü'nu anlatıyorsunuz. Tabiî Narlıca köyü'nü anlatırken romandaki personel Narlıca köyünden olacak pek tabiî ve Narlıca köyünü anlatırken romanın kadrosunu, Narlıca köyünü en doğru, en tam bir şekilde anlatabilecek olan insanlardan seçmek icabedecek. Siz bunu seçmişsiniz. İşte, imam var, muhtar var, bekçi var, Çalık Kerim var, Petek var, Emey var, Gavat Ebuzer var, Eşkiya Musa var, onun çevresinde... Şimdi acaba, Narlıca köylüleri aralarında şöyle bir plân kursalardı, deselerdi ki: «İşte bizim şu tarihten şu tarihe kadar olan ahvalimizi gitsin içimizden bir grup İzmir'deki filânca adama yahut ta Üsküdar'daki falanca hanıma anlatsın. Bunu bir kişi yapamaz. Onbeş yirmi kişi yani bir romanı dolduracak kadar adam gitsin yapsın» deseler, kimleri gönderirlerdi acaba? Yani sizin seçtiğiniz adamlar mı, yoksa o köyü anlatabilecek, meselâ Çalık Kerim gibi olmayan, biraz daha müsbet, yani burada şöyle dönen, öbür tarafta böyle parlayan. dün dediğini bugün aksi şekilde tatbik eden bir adamı mı gönderirlerdi,

yoksa biraz daha sözüne güvendikleri, şahsiyetine güvendikleri bir adamı mı gönderirlerdi? Ben bunun da cevabını istiyorum sizden. Orhan Kemal'e cevap verirken bunu da hesaba katın.

MAHMUT MAKAL — Sıra gelmeden önce ben de düşündüklerimi söyliyeyim. Esasen bu arada ben, Fakir Baykurt'a da teferruat üzerinde durduğundan dolayı dokunacağım. Yani Orhan Kemal'in ifade etmek istediği gibi, bizim dâvamız, «Narlıca köyündeki şu adamı veya bu adamı kahraman olarak alırsak köyü daha iyi anlatırız, şunu veya bunu alırsak köyü anlatamayız, iyi anlatamayız» dâvası da değil... Aslında bu memleketin şu veya bu asırdaki dünya romancılığına veya Türk romancılığına bakmadan, bugünkü modern görüşle, gerçek görüşle, Orhan Kemal'in ifade ettiği gibi bir hınçla, bir heyecanla — belki içi tutuşuyor, yanıyor zannediyorum — bunu sıfatı veya sosyal durumu ne olursa olsun bütün sömürücülere, hiç değilse bu asırda, yirminci asrın ikinci yarısında anlatmak. Anlatmaktan ne çıkar? Orası ayrı mesele, o uzun bir tartışma konusu. Yani röportaj olarak anlatılması mı faydalıdır, pulsuz dilekçe şeklinde mi, makale mi, fıkra mı, ne olduğu belirsiz bir şekilde anlatılsa mı tesirlidir, yoksa bunu roman adı altında anlatmak mı daha yararlıdır, orası ayrı konu. Fakat anlatmak istediğimiz bir şey var. Kendimizi falanca asırdaki romancıya benzetme yoluna gitmeden, özentiye kapılmadan, hem kendimizi avutmaya sapmadan, hem de kimseyi avutmaya... Kendimizi ona yoktan bir... Ne bileyim ben... Yani şöhret isteğiyle kendimizi oraya satmaya sapmadan, bu memleketin insanını yani çektiği derdi... Orada şu çıkacak: İlle dert çekenleri mi vereceğiz? Ben şunu da söyliyebilirim ki, sayılı bir kısım hariç, bu memleketin insanı, büyük bir dert içindedir. Yani patronu da dert içinde..

ORHAN KEMAL — Açık konuş canım... Herkes dert içinde...

MAHMUT MAKAL — Ve bunun arasında şunu da katabiliriz: Köyümüz, şehirimiz de yok yani, memleketimiz var. Dolayısıyla iş, «memleket romancılığı» — son zamanlarda tutunmuş bir deyim zaten — «memleket romancılığı»na gidiyor. Evet, meseleyi buradan almalı. Buradan alınca, zannımca, Kemal Tahir Beyin teferruatla uğraştığı eserleriyle kendiliğinden meydana çıkmış bulun-

maktadır. Bunu söyliyebilirim kendisine. Şimdi zaten sözü kendisi alıyor. Tabiî, bunları savunacak, açıklayacak nedenlerini...

Roman nereden çıkıyor

KEMAL TAHİR — Şimdi önce romanın nereden çıktığına bakacağız, öyle anlaşılıyor... Biz zannediyoruz ki, romanı keyfimizce yazarız. Romanı, canımız böyle istediğinden yazarız. Nereden gelir bu, canımızın istediğini yazmak? Gene eski romancılardan gelir. Yani, roman türünü yapmışlar, meydana getirmişler de biz, dünyada böyle bir tür olduğundan haberdar olmuşuz; binaenaleyh, «Memleketimizi anlatmak için bunu da kullanalım», demişiz. Yani, gene o adamlardan geliyor, «ötekiler» den geliyor. Ondokuzuncu asır, onsekizinci asır, onyedinci asır meselesi filân yok edebiyatta!... Eğer öyle bir mesele olsa, o zaman niye uğraşalım edebiyatla? Gider demir ticareti yaparız. Enayi miyiz? Niye sıkıntı çekiyoruz hepimiz? Nasıl Balzac bize kaldıysa, biz de Balzac gibi, belki bizden sonrakilere kalırız. Bir ikisi okursa «Aferin yahu, poker oynayacağına bunları yazmış» der. Yok eğer, her yüz seneden sonra insanlar gelir de, «Lozan Klübü» nde, evvelce gelmiş olanları siler süpürürse, bunda iş yok zaten. O zaman büsbütün bir akılsızlık olur bu işin arkasından gitmek. Binaenaleyh, roman nerden çıkmış? Roman, cemiyetin umumî değişmelerinden çıkmış. Ondan evvel roman yok. Cemiyette, muayyen bir değişme olduğu zaman alt-yapı'da, roman meydana çıkıyor. Yani tezatlar çok şiddetlendiği zaman insanoğlu şaşırıyor...

MAHMUT MAKAL — Kemal Tahir Bey, özür dilerim, konuşmanızı kesmiş bulunuyorum. Burada sanat anlayışı mühim. Yani, dünkü romancıları silip süpürmek değil, dünkü anlayışı silip süpürmek mevzuubahis...

KEMAL TAHİR — Anlayışı!... Anlayışla geliyor da kalıyor adam!... Anlayışı manlayışı... Hepsi kralcı, şey... Kralcı Balzac, olduğu gibi geliyor. Balzac ne kralcı, ne bir şey... Balzac, dünyanın bir Balzac'ı!... Dünya vatandaşı!... Artık ne kralcı, ne peygamberci, ne sosyalist!... Hiçbir şey değil Balzac!... Balzac diye bir

adam var, ayrı bir dünyası var, kendi kendine o dünyayı getirmiş, bize de bunu kabul ettirmiş... Daha ikiyüz sene sonra da kabul ettirecek...

ORHAN KEMAL — Ama neden bahsediyor?...

KEMAL TAHİR — Neden bahsederse etsin!.. O bahsetmez!.. O bahsetmedi!... İçinde onun... Kıymetini yapan şey... Kıymetini düşüren şey değil!... O bahsettiğiniz uzunluklar yok mu? O uzunluklar da, Balzac'ın kıymetini meydana getiren şey!..

ORHAN KEMAL — Ama bunu tam yerinde şey yapmak lâzım ki anlaşalım.... *(Karışık sesler, gürültüler)*

MAHMUT MAKAL — Eskimiş deyimle... Eskimiş deyimle, «Silip süpürmek mi lâzım, silinip süpürülmeleri mi gerekir?» dediğiniz yazarların eserlerini, bugün silip süpürmek değil de.. Bugünkü sanatçı, halkın içinde yaşıyor, halkla beraber, halkın çektiğini vermiye çalışıyor.

KEMAL TAHİR — Hiç de öyle bir vazifesi yok sanatçının!... Canım, durun bakalım şimdi... Anlatayım... Söyliyeyim... Bir dakika, bir dakika... Affedersiniz... Şimdi ben anlatayım... Binaenaleyh, bugünkü değişiklik, başka memleketlerde sahici romanı meydana getiren değişiklik, bizim memleketimizde vukubulmamışsa, yahut gereği kadar vukubulmamışsa, çabalamamız beyhude... O zaman kopyacılık oluyor... O zaman mecburen biz, kopya ediyoruz başkalarını, temelde meselemiz olmadığı için... İster istemez... Bizim memleketimizde sizin bahsettiğiniz şartlar, Dostoyevski'yi Rusya'da, Balzac'ı Fransa'da meydana getiren keskinlikte değilse... Değilse... Üzerinde fikir yürütmek, spekülâsyon oluyor. Boşuboşuna çabalamak oluyor. Nereden görüyoruz bunu?... Niçin Kemal Tahir frengili bir adamı yazıyor?... Neden Kemal Tahir frengili bir adamı yazıyor?... Çünkü Kemal Tahir, romancı tezadını, yani insan dramını ancak orada bulabiliyor. Onu yazmasa da «olumlu tip» i yazmaya çabalasa... O zaman destan yazması lâzım gelecek. Halbuki konumuz, roman konusu. Roman yazmayı konuşuyoruz. Roman, destandan ayrı bir şey, bir edebiyat yolu... Binaenaleyh biz, romanımsı olan, romana yakın olan şeyleri tutmağa mecburuz ister istemez. *(Gürültüler)*

FAKİR BAYKURT — Yani, frengili insan romandır, sağlam

insan roman değildir...

KEMAL TAHİR — Şimdi anlatacağım... Şimdi anlatacağım... Narlıca köyü'nün orta halli köylüsünden onbeş tane çok sağlamını göndersek İzmir'e... Ne diyecekler onlar? Benim inandığım şunu diyecekler: Biz, ilkbahar'da herkederiz, çok da çalışırız. Yazın, orağa gireriz, harman yaparız, çok çalışırız. Harmanı çıkardıktan sonra bir kısmını yemeğe ayırırız, üst tarafını da satarız. Hırka alırız, kil alırız, gazyağı alırız; kışın da odunumuzu çekeriz, otururuz. İlkbaharda gene herkederiz, çok çalışırız. Bu, yalnız köylü için böyle değil, orta halli bir memur, vazifeşinas bir memur için de... Normal tip, olumlu tip dedikleri, yanlış, yalan, uydurma şey, bu neticeye getirdi edebiyatı...

ORHAN KEMAL — Haaa(!)

KEMAL TAHİR — Ne yapar bu adam? Sabahleyin gider vazifesine... Rüşvet almaz... Metres'i de yoktur...

ORHAN KEMAL — Edebiyatımızın büyük bir meselesi ortaya çıkıyor(!)

KEMAL TAHİR — Akşam da saat beşte evine döner... Eee... Onun dramı yoktur. Dramı olmayınca, romancıyı ilgilendirmez. Romancıyı ilgilendirmedi mi, romancı bunu zenginleştirmez, işlemez, zenginleştirmez. Kimse de bunu okumaz...

ORHAN KEMAL — Şimdi Kemalcığım, olumlu tip üzerinde durmak istiyorum... Yani, unutulmasın... Bekliyorum... Haaa!..

KEMAL TAHİR — Binaenaleyh o zaman, roman olmaz. O sizi tenkit ederken söylediğim söz, tam bu söz işte... Onu söyledim: yani, gayet normal bir şey yazmışsınız, kaidelere yüzdeyüz uygun bir şey yazmışsınız. Bu bir roman meselesi değil, bir makale meselesidir. Niçin ikiyüz sayfa yazmalı o zaman? Üç sayfanın içinde meseleyi anlatırsınız.

FAKİR BAYKURT — Değil... Değil... Değil...

KEMAL TAHİR — Bir Narlıca köyü'nün umumî durumu, elli hanelik Narlıca köyünün umumî durumu, üç sayfada verilmez mi?

FAKİR BAYKURT — Dünün romanı bu!... Bugünün romanı...

KEMAL TAHİR — Ne demek bugünün romanı?... Ne konacak içine canım?...

FAKİR BAYKURT — Normal insan konacak!...

KEMAL TAHİR — Normal dediğiniz insan nedir?...

FAKİR BAYKURT — Yani hasta olmayan insan!... *(Gürültüler)*

MAHMUT MAKAL — Kemal Tahir bey söyledi zaten. «Romancının vazifesi şunları şunları vermek değildir» dedi. Yani... *(Gürültüler)* Ben burada anlıyamıyorum, romancının vazifesi nedir yani?...

Roman... Drama düşmüş insan

KEMAL TAHİR — Romancının vazifesi, insana insanı vermektir. Yani, romancının vazifesi, drama dümüş insanı vermektir, drama düşmüş insanı... Frangiye tutulmasının ehemmiyeti yok. Dram, insan dramı demek...

FAKİR BAYKURT — Normal insanın da dramı var canım...

KEMAL TAHİR — Senin agam, çocuğunu sevmen dram değildir. Senin çocuğunu sevmemen dramdır. Sen çocuğunu sevmez olduğun zaman romancı konusu oluyorsun...

ORHAN KEMAL — Meselem değil bu benim, romancı olarak yahu!...

KEMAL TAHİR — Benim meslem bu!...

ORHAN KEMAL — Babaların çocukları sevmeleri, yahut sevmemeleri mesele değil. Şimdi mesele şu bey!...

KEMAL TAHİR — Yoksa askere gitmiş... Kahramanca döğüşmüş... Nişan almış, gelmiş... Roman yok bunda...

ORHAN KEMAL — O ayrı iş o... Niçin döğüşmüş!... O mühim o!...

KEMAL TAHİR — Niçin yok?... O sosyoloji meselesi yahu!...

ORHAN KEMAL — Yok canım!... Ne münasebet?...

KEMAL TAHİR — Umumî meseleler onlar... Sosyolojik meseleler... Romanla ne alâkası var?...

ORHAN KEMAL — Bak, şimdi, tam kontrastız Kemal'le... Olumlu tip vardır. Ve olumlu tip de doğrudan doğruya romancının kendisidir. Yani, dünya görüşüdür romancının, dünya görüşü

içerisinde kendi memleketinin geleceğidir. Olumlu romancının kendisi, yurdu ve dünyası hakkındaki — Fakir, müsaade eder misin bir dakika — görüşüdür. Memleketinin ve umumiyetle insanlık üzerindeki düşüncesidir. Evet, Dostoyevski, sar'alılardan, delilerden bahsetmiştir. Balzac, zavallı babalardan bahsetmiştir. İnsanoğlunun şey tarafı olarak fedakârlığı, olarak, insan soyunun fedakârlığı olarak görüyorum ben Goriot Baba'yı. Yani büyük fedakârlık... Bu, benim soyum... İnsan soyu... Yüz sene evvel gelmiş, bin sene sonra gelebilir. Ben, insana inanıyorum. Romancı olarak, olumlu tip benim burada. Ben, orada müsbet bir tip, buna inanan bir tip yaratırsam bu, benden ayrı birisi değildir. Bunu istiyorum, bunun olmasını istiyorum, demektir.

Şimdi eğer, ben buna inanıyorsam, müsbet tip benim, romancı olarak. Oraya bir tip koymuşumdur, o «ben» imdir. Bir bilmem ne koymuşumdur, o gene de «ben»imdir. «Yirminci yüzyıl meselesiyle, ondokuzuncu yüzyıl meselesi ayrı değildir» dedik. İnsanın dramını meydana getirmek romancının vazifesi olmakla beraber, sadece bundan ibaret değildir. «Ondokuzuncu yüzyılda roman, Fransa'da şunu yapmıştır, Almanya'da, İngiltere'de bunu yapmıştır; binaenaleyh, Türkiye'de de bunu yapsın ki, o istihaleden geçtikten sonra, yirminci yüzyıl romanını yazmağa hakkı vardır» sözü, elektriği önce bizim istihsal edip sonra kullanmamız gerektiği sözüyle müsavidir. Biz, bugün, elektriği bal gibi kullanıyoruz, ses alma sihazını da kullanıyoruz. Niye, nasıl kullanıyoruz, ne hakkımız var bizim? Biz önce bunu kullanacağız...

KEMAL TAHİR — Romanda kestirme yol... Hani, romanda kestirme yol? Bana göster Dostoyevski ile Balzac ayarı romancı... da, kestirme yoldan gidelim!...

ORHAN KEMAL — Benim memleketimde de karınca kararınca var. Bunu vermişler...

FAKİR BAYKURT — Karşıtlarını gösterebilir misin bugün? O devrin içinde Dostoyevski vardı...

ORHAN KEMAL — Artık, bugün, halledeceğimiz meseleler tammamiyle ayrı...

FAKİR BAYKURT — Bunun aksini söyliyen var mı?...

MAHMUT MAKAL — Başladığımız yere biraz yanaşır gibi olduk. O da şu: Bir ilâ altı yaş arasında alınanlar, ondan sonra yaşananlar, şunlar bunlar... İnsanın yaşadığını yazması daha etkili olur, yaşamazsa yazdığını, etkisi az olur meselesi... Bir de anlayış... Şimdi Kemal Tahir Bey'e ne kadar uğraşsanız... Köyü görmemiş, kendisi gene başlangıçta açıkladılar... Köyü görmemiş...

KEAML TAHİR — Köyde görülecek ne var, yahu?...

MAHMUT MAKAL — Yaşamamış.

KEMAL TAHİR — Altı toprak, üstü toprak!... Dört köşe evler!...

FAKİR BAYKURT — Sen öyle zannedersin!...

KEMAL TAHİR — Köy insanlarını ben sizden iyi tanıyorum!.. *(Gürültüler)*

FAKİR BAYKURT — Öyle şey mi olur, yani?... *(Gürültüler)*

MAHMUT MAKAL — Çok açık konuşmak zorundayız. Köylüyü mahpushanede tanıyan ve mahpushane izlenimlerini roman şeklinde, memleket aydınına, millete sunan bir romancının, Orhan Kemal, Fakir Baykurt anlayışında bir romancı olmaması gayet olağan. Yani bu çıkıyor. Şimdi, bu nokta tamamen belirmiş oldu.

ORHAN KEMAL — Tabii...

MAHMUT MAKAL — Sonuçları da çıkaralım buradan.

ORHAN KEMAL — Onun için kontrastlar içindeyiz yani... Bu da normal...

FAKİR BAYKURT — «Köyde görülecek ne var» sözü üzerinde dikkatle durmak lâzım tabii. Köyde görülecek bir şey olmasa, o zaman köy romanı...

KEMAL TAHİR — Dış görünüşte hiç bir şey yok. Dış görünüşte hiç bir şey yok. Dış görünüşü on dakikanın içinde görüyorsun.

ORHAN KEMAL — Kemal, ne var biliyor musun, Kemal bak.. Bir Irazca Ana var... Bu Irazca Ana, ben de biliyorum, yaşamamış... Kırk bin köye Irazca Ana'lar lâzım.

KEMAL TAHİR — E, ama Irazca Ana müsbet tip değil ki...

ORHAN KEMAL — Müsbet tip.

KEMAL TAHİR — Nerede müsbet tip Irazca Ana?...

ORHAN KEMAL — Yaşadığımız çağda, yaşadığımız devirde...

KEMAL TAHİR — Irazca Ana komşusunun karısına, oğlunu, hiç hatırında yokken, iteliyor.

ORHAN KEMAL — Hayır!... Duuuur!...

KEMAL TAHİR — Nasıl oluyor?...

FAKİR BAYKURT — Neden iteliyor, neden?...

KEMAL TAHİR — Yani, bir nevi pezevenklik ediyor kadın...

ORHAN KEMAL — Bu kadar küçük meselelere düşmeyelim yani...

KEMAL TAHİR — Öç almak için iteliyor... O zaman müsbet tip mi oluyor kadın?...

ORHAN KEMAL — Hayır, o mânada değil işte Kemal!...

KEMAL TAHİR — Haa... Sonra, romanın müsbetliği nerede?.. Demek bir kaymakam geliyor, herşeyi hallediyor öyle mi?... Nerede romanın müsbetliği?...

ORHAN KEMAL — Nerde hallediyor?... Nerede hallediyor?...

KEMAL TAHİR — Yağma vardı!... Kaymakam ata biniyor, geliyor, şöyle bakıyor...

ORHAN KEMAL — Halletmiyor, halletmiyor...

KEMAL TAHİR — «Şunu yapmayın, bunu yapmayın» diyor da iş bitiyor, öyle mi?... Yağma vardı!...

ORHAN KEMAL — Sen kaymakamı yanlış anlamışsın... *(Gürültüler)*

FAKİR BAYKURT — Irazca var, Irazca...

KEMAL TAHİR — Neyi saklamak istiyorsun?... Ne Irazca Anası?... Abdest ederek mi hallediyor?... Olmaz öyle şey!... *(Gürültüler)*

ORHAN KEMAL — Müsbet tip Irazca Ana değil orada Kemal...

KEMAL TAHİR — Dosdoğru oturup çalışmak lâzım...

ORHAN KEMAL — Şimdi bir dakika beyim...

KEMAL TAHİR — Çok fazla çalışmak lâzım. Eski bilgilere katiyen güvenmemek lâzım...

ORHAN KEMAL — Şimdi, kardeşim bir dakika...

KEMAL TAHİR — Romancı oldun mu, artık romancı gibi ko-

muşacak, düşüneceksiniz...

ORHAN KEMAL — Şimdi bak Kemalciğim bir dakika...

KEMAL TAHİR — Romancı olarak, yani romancı olarak...

ORHAN KEMAL — Amaaan... Şimdi bak Kemalciğim bir dakka...

TALİP APAYDIN — Hiç biriniz anlaşılamıyacaksınız.

KEMAL TAHİR — Yani romancı oldu mu ancak.

ORHAN KEMAL — Kemalciğim bir dakka... Kemalciğim bak, ben anlatacağım: Irazca, ben de biliyorum müsbet tip değil...

KEMAL TAHİR — Nerede?... Daha şimdi...

ORHAN KEMAL — Bir dakka... Ama ben müsbet tipi, muvaffak müsbet tipi ben şey olarak göstermiyorum... Romancının kendisi dedim.

KEMAL TAHİR — Kendisinin olduğunu ben de kabul ediyorum.

ORHAN KEMAL — Hah... Bir dakika, bir dakika yahu!...

KEMAL TAHİR — Olmuyor canım!... Olur mu öyle şey?...

ORHAN KEMAL — İzah edeceğim, anam babam!...

TALİP APAYDIN — O halde, Kemal Tahir'in romanlarında müsbet tip var mı, yok mu?

KEMAL TAHİR — Ben varım. Ben varsam müsbet tipim.

TALİP APAYDIN — Bize doğruyu ihsas ettirebiliyor gene...

ORHAN KEMAL — Ama, ama... Yook, ihsas ettirmiyor. İşte mesele orada... Ben onun için dedim «Kemalle ayrı konuşurum bunu» diye...

TALİP APAYDIN — Tutumlarda fark olacak.

ORHAN KEMAL — Bir eşkiya İskender meselesini al. Eşkiya İskender romanda ne veriyor bana?... Cumhuriyet jandarması işi halleti. Netice bu. Yine «Rarmet yolları kesti». Kimin rahmeti yolları kesti? Cumhuriyetin rahmeti yolları kesti. *(Gürültüler) (Cemil Sait Barlasa)* Beyefendi, eski bir vekilsiniz, soruyorum size, eşkiya meselesini Cumhuriyet hükûmeti halleti mi tamamiyle? Halletti mi yani...

CEMAL SAİT BARLAS — Valla, Avrupa ölçüsüne göre...

ORHAN KEMAL — Hayır, canım reel, memleketimiz ölçüsüne göre...

CEMAL SAİT BARLAS — Müsaade buyurursanız eğer, yer-

yüzünde cinayet eksilmediyse, Türkiyede de cinayet eksilmedi. Eskisinden farklı olarak, Türkiyenin her köşesine adam tek başına gider hale geldi. Bolu'ya giderken Bolu dağında yolunu kesen kalmadı. Şarka giderken cebinden paranı almak için karşına hırsız...

ORHAN KEMAL — On sene sonra ayni netice, o zaman ne oldu, dağdaki eşkiya şehire gitti.

CEMİL SAİT BARLAS — Şimdi, kardeşim devletin rahmeti insan insan olduğu müddetçe rejimin adı ne olursa olsun, insan insanı keser, insan insanı kazığa oturtur. İnsan insanın karısına göz kor, insan ötekinin malına göz kor. *(Gürültüler)* Hayır, hıyaşlıyarak söylüyorum, şey, Cumhuriyet rejimi kurulup, bilhassa «men'i şekavet» kanunu çıktıktan sonra — bilmiyorum yaşımız kaçtır — gözle görülür tarzda, gözle görülür elle tutulur tarzda Türkiyede şekavet kalmadı. O, şimdi dediğimiz eşkiyalık doğrudan doğruya bir nevi silahla, ceza kanunundaki gibi yol keserek adam öldürmektir. O eşkiyalık değildir. Ne Köroğlu tarzında eşkiyalık vardır ne çakırcalı tarzında, ne şarktaki İrandan gelip, köyü vurup, Irak'a kaçan tarzda...

ORHAN KEMAL — Valla Halk Partisi devrinde de üstat, bütün Halk Partisinin iktidar devresi süresince ve Demokrat Partiyi de alın içine — hele şimdi büsbütün başka — eşkiyalık hiç bir zaman son bulmadı.

FAKİR BAYKURT — Şekil değiştirdi.

ORHAN KEMAL — Bir romancı, küllî manada geniş manada, geniş plânda düşünen bir romancı, eşkiyalığın son bulduğunu, şöyle 12 sene yatmış hırsızlıktan değil, bakın madde zikriyle söylemiyorum, eşkiyalıktan değil bilmem neden değil, yatmış bir romancı romanında, romanına son noktasını koyduğu zaman — ki bu tabir de kendisinindir — «kıyısıya» tenkid edilecektir. Bundan, şey yaparaktan, arkadaşıma burda kontrast oluyorum. Bu eşkiya problemini binnazariye halledemiyeceğini bilir. Bilir canım elbette, bilmez diye katiyen böyle bir şey yapamam. Romanına konu olarak bunu alması ve bunu vermesi beni doyurmadı tatmin etmedi.

CEMİL SAİT BARLAS — Olabilir, benim sakat tarafım var, düşüncemizi gavurcaya çevirebilirsek o düşüncenin kıymeti var. Şimdi eskiden «men'i şekavet» kanunu çıkıp eşkiyanın karşılığı

olan Almancasını söyliyeyim — fransızcasını bilmiyorum — reuber derdik. Reuber diye dağa çıkacak adamlar mevcuttu. «Men'i şekavet» kanunundan sonra hapishanelerde yatanların, Almanların tabiriyle reuber olarak vasıflandırabiliriz. Anlaşıldı mı ha... Binaenaleyh, beni mazur görün, gâvurca kelimeyi seçişimden dolayı, çünkü, avukat gibi sizi ikna edemiyeceğim. Binaenaleyh, eşkiyalık anladığımız manada kalmadı. Eskiden vardı, yani tam manasıyla reuber dediğimiz bu şaki vardı, dağa çıkar hattâ kadınlar bir yana erkekler bir yana paranın yarısı...

ORHAN KEMAL — Şaki şakidir üstadım, bazan yol keser eşkiya gibi görünür, bazan karaborsacı gibi görünür...

CEMİL SAİT BARLAS — Şimdi bakın. Eğer problemi mücerret olarak alıp dâvayı çözmeğe kalkarsanız, benim dediğim tarzdadır. Yok eğer, romancılık konusundan çıkıp işin edebiyat ve şiirini yaparsanız siz haklısınız. O vakit olur. Olur ama, roman konusu ve gerçek konusu olmaz. O, doğrudan doğruya şiir olur, yahut nesir olur.

ORHAN KEMAL — Üstad! O da değil... O da değil üstad!... O da değil üstadım!...

CEMİL SAİT BARLAS — Öyleyse, ben de siyasî nutuk çaktığım zaman... Karaborsacı denilen eşkiyadan, siyasî bilmem neden... Bunlar birşey ifade etmez, bunlar gerçek ifade etmez. Gerçek düzen... Yani gerçek romancı gibi konuşuyorum.

ORHAN KEMAL — Şu halde, bakın Turhan bey bir mesele daha var: Gerçek ne?

TURHAN TÜKEL — Affedersiniz ben de bunu sormak istedim.

ORHAN KEMAL — Gerçek ne?

TURHAN TÜKEL — «Gerçek», yazılanın başkaları tarafından verilen hükmü müdür, yoksa yaşanılan mıdır?

ORHAN KEMAL — Hayır, ben onu aramıyorum. O veya bu... Ne olursa olsun!...

TURHAN TÜKEL — Veyahutta romancılar gerçeği nasıl anlıyorlar?

ORHAN KEMAL — Romancıların edebiyat olarak yazması

benim için mühim değil. Yok yazar o, yazabilir. Onun kat'iyyen durmuyorum üzerinde. Ama, Kemal Tahir güçlü sanatçı ise not olarak yazar ve olay içerisinde yaşayan sanatçıları, yani — pardon — kişileri öylesine güçlü bir biçimde verir ki biz: «Haa!.. Pes!..» deriz yani. Şimdi, ben, Kemal Tahir'i o noktadan değil de, daha ziyade işin felsefesi noktasından Kemal Tahir'le bir şeyim var Ve zaten...

KEMAL TAHİR — Bunu geriye atmaya çabalamalı romancı — dünya görüşlerini ve felsefesini — roman yazarken... Çoğu zaman ikinci plâna bırakmaya çabalamalı. Romancının, romanı tasrih ederken birinci vazifesi budur. Romanı yanlış yola götürecek şey, romancının iç istekleridir. Şimdi, iç isteklerinin öyle olması romanı ekseriya roman olmaktan çıkarır.

ORHAN KEMAL — Kemalciğim!...

KEMAL TAHİR — Binaenaleyh, romancı romanını yaparken «romancı» olarak çalışacak. Onun için diyorum ki, siz yeni romancılar yeni baştan romancı oldunuz. Daha siz, romanın alfabesindesiniz.

ORHAN KEMAL — Kemalciğim!... Şimdi kızma...

KEMAL TAHİR — Bundan sonra romancı olarak yaşamaya başlayacaksınız.

ORHAN KEMAL — Güzel yahu!... Tabii!... Elbette!...

KEMAL TAHİR — *(Fakir Baykurt'a)* Sen şimdi, «Cumhuriyet» in müsabakasını kazanamasaydın, Fakir Baykurt diye bir adam, daha beş sene olmayacaktı. Binaenaleyh, bu senin kıymetini alçaltmaz. Sen, Fakir Baykurt olduktan sonra, kötü romanlar yazmağa devam edersen, Fakir Baykurt olmazsın. Binaenaleyh...

SABAHATTİN SELEK — Saat 9.30 oldu. Benim karnım acıktı. Sizin de acıktığını tahmin ediyorum. Sofraya buyurun. Orada hallederiz.

ORHAN KEMAL — Bizim karnımızın doyması için anlaşmamız daha elzem. *(Yemek faslı. Ara)*

Köy romanının gelişmesi

TURHAN TÜKEL — Köy romanının dünü üzerinde okuyuculara bilgi verelim. Yani, dün şöyleydi roman falan... böyle bir evrim, bilgi... Bunu romancıların ağzından verelim, değil mi, en fazla ilgilenen insanlar olarak. Köy romancılığı, yani köyü romanlarında anlatmış insanlardan bahsetmek. Ve onların işte tutumlarını eleştirerek, tasvip ederek, beğenerek falan anlatan, anlatmak isteyen bugünkü romancılar...

KEMAL TAHİR — Bence şey etsinler... Yani köylü, köyden yetişmiş arkadaşlar, bunlarda daha salâhiyatlidir. Onlar nasıl görmüşler, bu romanları. En evvel nasıl görmüşler, yani romana ilk girdikleri zaman nasıl görmüşler; sonra, romancı olduktan sonra nasıl görmüşler?

TURHAN TÜKEL — Peki, kısaca bunlardan bahsetsinler. Sağımıza Fakir düşüyor. Dünün romanını, dünün «köy romanı» nı anlatıyor.

FAKİR BAYKURT — Bizde ilk köy romanını, Yakup Kadri Karaosmanoğlu yazmış, biliniyor. Bir imkânsızlık dolayısıyla belki... Ben, Ebubekir Hâzım Tepeyran'ın «Küçük Paşa» sını okudum. «Küçük Paşa», eğer dili bugünkü dile aktarılırsa köy romanının ilk nümunesi olmak bakımından değerlidir. Türkiye'de köylü insanını hem köyü içerisinde, kendi çevresi içerisinde hem de şehir çevresi içersinde incelemiş; üvey ana tema'sı gibi beşerî bir tema'yı da ele alarak bir kompozisyon yapmış. Yalnız romanı, — dediğim gibi — dili ile kurtarmak lâzım. Benim bir niyetim var, bunu yapmak istiyorum galiba. Ondan sonra, pek tabiî olarak «Yaban» üzerinde durmak lâzım. «Yaban» romanı da işte bu Ahmet Celâl Efendi ile İstiklâl Savaşımızın, bu haklı dâvamızın bir destanı olarak tarif edilebilir. Arka plânda da köy gerçeğini vermeğe çalışmış. Ondan sonra, belki Sabahattin Ali'nin «Kuyucaklı Yusuf» u üzerinde durmak lâzım. Daha sonra, ben Samim Kocagöz'ün «Bir Şehrin İki Kapısı» nı da köy kasaba arası bir plânda verilmiş bir örnek olarak değerli buluyorum. Daha sonra, Orhan Kemal'in «Bereketli Topraklar Üstünde» sini de, köylü insanını, köyünden ayrılmış şehire gelmiş köylüler olarak vermek bakımın-

dan, değerli kabul ediyorum. Ayrıca Yaşar Kemal'in «Bebek» hikâyesini, «İnce Memed» ini de zikretmek lâzım pek tabiî olarak... Kemal Tahir'in «Sağır Dere» sindeki Mustafasını...

KEMAL TAHİR — Dur, pardon... Şimdi biz eski romanları söylüyoruz değil mi?

FAKİR BAYKURT — Yani ben gelişimi anlatıyorum. Köy romanının gelişimini anlatıyorum.

KEMAL TAHİR — Yani, siz gelişinizi anlatıyorsunuz.

FAKİR BAYKURT — Hayır, köy romanının gelişimini anlatıyorum.

KEMAL TAHİR — Hakikî Türk romanından evvelki denemeler üzerinde sizin ne düşündüğünüzü... İlk okuduğunuz zaman, üzerinizde ne empresyon yaptı, ne tesir yaptı?...

FAKİR BAYKURT — Fazla teferruata inemeyiz. Çünkü...

KEMAL TAHİR — Meselâ «Küçük Paşa» yı hangi tarihte okudunuz?

FAKİR BAYKURT — Yeni okudum.

KEMAL TAHİR — Yeni okudunuz... «Yaban» ı ne zaman okudunuz?...

FAKİR BAYKURT — Eskiden de okudum.

KEMAL TAHİR — Eskiden okuduğunuz zamandan, bir şeyi hatırlar mısınız, eskiden okuduğunuz zamandan?...

FAKİR BAYKURT — Hatırlıyorum tabiî. Ahmet Celâl'i hatırlıyorum.

KEMAL TAHİR — Ne geldi sizde yani... Siz bir köyden yetişmiş insan olarak tabiî o zaman da edebiyatçı olarak...

FAKİR BAYKURT — Tabiî. Anladım. Yüzde yüz tasvip etmiyorum «Yaban» ı...

KEMAL TAHİR — Hayır, tasvip meselesi değil... Sizin üzerinizde etkisi ne oldu? Yani çok mühim olan bence bu. Değil mi efendim?... Yani onu koyalım.

FAKİR BAYKURT — Bence...

KEMAL TAHİR — Şimdi okudunuz kitabı, kapattınız. Nasıldı?

FAKİR BAYKURT — Yakup Kadri'nin «Yaban» ı bir entellektüel gözüyle, dışarıdan bakan bir entellektüel gözüyle...

KEMAL TAHİR — Ama farkettiniz mi onu o zaman?...

FAKİR BAYKURT — Ettim tabiî, ettim tabiî...

KEMAL TAHİR — Yanlışlar mı buldunuz?

FAKİR BAYKURT — Yanlışlar dememk lâzım?... Çünkü, Yakup Kadri tutumundaki, durumundaki bir adam, ancak o kadarını verebilirdi.

KEMAL TAHİR — Sizin üzerinizdeki tesiri müsbete mi kalbetti?

FAKİR BAYKURT — Müsbettir, müsbettir.

KEMAL TAHİR — Müsbete kalbetti... Siz dediniz ki «Bu kitabı yazmakla hayırlı bir iş yapılmış» dediniz.

FAKİR BAYKURT — Tabiî, hayırlı bir iş... Yani, devrine göre hayırlı bir iş yapmıştır. Bunu kabul etmek lâzım.

KEMAL TAHİR — Şimdi gelelim, Ebubekir Hâzım'ı bırakıyoruz... Şimdiki düşünceniz nedir, Yakup Kadri'nin kitabı üzerinde?... Tekrar okuduğunuz zaman...

FAKİR BAYKURT — Devri üzerinde, devri, içerisinde aldım, gene önemli gördüm.

KEMAL TAHİR — Devri içerisinde aldınız, çok mühim gördünüz... Tamam... İşte tesbit etmemiz lâzım belen bu...

FAKİR BAYKURT — Ama, yani gelişimi tamamlamam lâzım..

KEMAL TAHİR — Onu tamamlarız.

FAKİR BAYKURT — Diğer taraftan, Makal'ın «Bizim Köy» ünü de, Türk edebiyatına, köy romanı konusunda malzeme getirmek bakımından ve dikkati o tarafa, tekrar köye çevirmek bakımından ben önemli kabul ediyorum. Ayrıca Talip'in romanları üzerinde de durulabilir, lehinde, aleyhinde... Sizin, Kemal Tahir'in «Sağır Dere» si üzerinde bilhassa durmak isterdim. Şahsen, şahsî tutumuma göre...

TURHAN TÜKEL — Onu ayrı bir soruyla sorsak?...

FAKİR BAYKURT — Peki, peki, peki...

TURHAN TÜKEL — Birbirinizi nasıl görüyorsunuz, nasıl eleştiriyorsunuz? diye bir soru soracağız.

FAKİR BAYKURT — Öyleyse, benim konuşmam biter burada...

TURHAN TÜKEL — Talip bey bu konuda...

TALİP APAYDIN — Efendim, ben Fakir'in sözlerini aynen

söyliyebilirim, kabul ediyorum. Fakat bana köy konusu üzerinde en çok tesir eden, belki ilk tesir eden kitap, «Sağır Dere» olmuştur.

KEMAL TAHİR — «Sağır Dere» ye kadar gelmiyoruz, Talip bey!...

TURHAN TÜKEL — Talip beyin tarihi orada başlıyor ama... Tarihini öyle tesbit etmiş... Yani romancı tarihini...

TALİ PAPAYDIN — Fakir Baykurt'un anlattığı hususları, aşağı yukarı aynen yaşadım. Yani kendi içimden. Fakat, bana böyle, köy insanının roman konusu olabilmesi bakımından en çok tesir eden kitap, yahut ta ilk tesir eden kitap diyeyim, Kemal Tahir'in «Sağır Dere» si olmuştur. Oradaki kahramanlar, oradaki o şehre gelen, köyün içinde yaşayan kahraman Mustafa, bana çok tesir etmiştir ve yeni ufuk açmıştır. Yani ben, o romana çok şey borçlu olduğumu hissederim her zaman. O hevesle, o hisle diğer kitaplarını da okudum. Tabiî bizim...

KEMAL TAHİR — Oraya gelmiyoruz.

TALİP APAYDIN — Romancı olarak kuruluşumuz da yalnız bu ismi geçenlerden ibaret değil... Başka romanların da, meselâ Orhan Kemal beyin, Yakup Kadri beyin romanlarının da çok büyük rolü oldu. Esasen, romancı okuyarak romancı olur kanaatindeyim ben. Yani okumadan, okuduklarından istifade etmeden, sanat yolunun açılmıyacağı kanaatindeyim. Dikkatli bir okuyucu, eğer içinde istidadı da, kabiliyeti de varsa, romana ancak bu yoldan başlıyabilir. Yahut sanata bu yoldan başlayabilir. O bakımdan, bu ismi geçen sanatçılara çok şey borçlu olduğumuza kaniim. Hiç birini inkâr edemiyorum yani...

TURHAN TÜKEL — Orhan Kemal bey, siz «Köy Romanı» nın dünü üzerinde neler düşünüyorsunuz?

FAKİR BAYKURT — Dünden bugüne doğru bir kronoloji yapmak lâzım yani.

TURHAN TÜKEL — Kronoloji yapar... Eleştirir...

FAKİR BAYKURT — Tabiî.

KEMAL TAHİR — Dün üstünde dur daha çok. Yani, ne oldu sende ilk tesiri Sabahattin Ali'nin?...

ORHAN KEMAL — Ben ilk önce «Köy Romanı» diye bir şey okumadım. Sabahattin Ali de dahil pek üzerimde şey yapmadı

benim. «Bereketli Topraklar» tamamiyle, tamamiyle demiyeyim... Ben de o zaman hapishanedeydim, içerdeydim, ki hikâyeci, romancı v. s. filân da değildim... Ben ilk önce Kemal Tahir'in eski harflerle yazdığı «Sağır Dere» sini müsveddelerinden okudum. O zaman ben Yedigün mecmuasına filân şiirler yazıyordum... Kemal Tahir bana hakikaten tesir etti, çünkü roman diye ben bir şey bilmiyordum. Hakikaten bizim edebiyatımızda Halit Ziya'ları filân yeni okuyorum ben. Çok sonra okudum... Bizim edebiyatımızı değil de, daha ziyade şeyleri okudum. Efendim...

TURHAN TÜKEL — Yani köy konusunda ilk karşılaştığımız roman bir müsvedde...

ORHAN KEMAL — Haa... Kemal Tahir'in «Sağır Dere» si oldu. Orada Kulaksız'ın Mustafa'nın, işte şöyle çalışarak böyle çalışaraktan, köylüsünün bir borcunu ödemesi vardır, bir kahramanlığı vardır bu oğlanın, küçük bir mesele vardır orada, o bana fena koydu. Vahit'i öldürmesi vardır, orada. Bütün bir köyün ağlaması... Şimdi «Sağır Dere» roman halinde çıktıktan sonra — o pasaj var mıdır Kemal, bilmiyorum — ama orada o, bana fena koydu... Ki o zaman, ben romancı, hikâyeci filân hiç bir şey değildim yani. O bana fena koydu. «Körduman» sonra. Hayır orda bir Vahid'i vurması vardır. Sevmeyerekten vurması var. *(Gürültüler)*

O bana dehşetli tesir etti orda; bana hakikaten tesir etti ve Kemal Tahir denilen zat ta, romancı da, sanatçı da benim kafamdaki durum yani. O kadar ince bir meseleye temas eden insan... Anlatabiliyor muyum? Bunun üstünde ısrarla durmak isterim yani...

TURHAN TÜKEL — Ilerde duralım.

ORHAN KEMAL — Öyle bir, öyle bir köylü delikanlısı ki, köyünün haysiyetini, namusunu, şerefini korumak için onun borcunu ödemek gibi, o mânadaki anlamsız bir köylü için çok büyük bir... Benim üzerimde dehşetli tesir etti, hakkikaten tesir etmiştir, yahut ta benim tab'ıma uygun geldi, bilmiyorum, neyse... Bunu itiraf etmek isterim. O zaman romancı değildim. O roman bitmişti, yani yazılmıştı. O zaman ben hikâyeci, romancı filân değildim. O Tepeyran'ın şeysini ben çok sonra okudum. Çok sonra okuyun-

MAHMUT MAKAL

1930 da Konya Aksaray'ına bağlı Demirciköy'de doğdum. Yedi yaşıma geldiğimde köyümüze 5 sınıflı büyük bir okul yapıldı. Okula ilk girenlerdenim o yıl. 1942 de okul bitti. 1943 te Konya Ereğlisinde Toros eteklerindeki İvriz Köy Enstitüsüne gittim. Orada dergilerle - kitaplarla da tanıştım. İlk tanıştığım ve «Sayın bay» diye başlayan klişe bir mektup yazarak (ağabeyler öğretmişti) abone olduğum dergi Varlık'tır. İlk okuduğum kitap Gorki'nin «Stepte» adlı hikâye kitabıdır. Aradan 17 yıl geçtiği halde o kitabı ikinci olarak okumak istemiyorum. Halâ «Kocakarı - İzergil» hikâyesinin tadı damağımda...

1947 de bitti Enstitü. 1953 e kadar altı yıl köy öğretmenliği yaptım. Son üç yılı kendi köyümdeydi. Oraya yerleşmek istiyordum. Ama gereksiz ev aramaları, karakol onbaşısının günü gününe gidişatımı kontrol etmesi beni tedirgin etti ve Gazi Eğitime hava almaya gittim iki yıl. 1955 te orayı bitirdim. Şimdi, her önüne gelenin ev arıyamıyacağını sandığım bir kalabalık yerde ilköğretim müfettişliği yapıyorum ve köy öğretmeni arkadaşlarımın huzur içinde çalışmalarını sağlamak için çırpınıyorum..

Bu roman tartışmasına ben girmiyecektim. «Romancı değilim» dedim ayarlayıcı Turan Tükel'e. O da «Köy yazını» dır konumuz demişti. Fakat başlığı romancı tartışması olarak koydular. Bu, eleştirmenlerin dikkatlerini çekti. Hemen benim romancı olmadığımı açıkladılar yazılarında. Ben de açıklarım. Bugünedek 6 kitap yayınladım «Köy hayatından sahneler» di bunlar. Yazmayı bırakmıyacağım...

ca tabiî bana pek fazla bir şey vermedi. Yakup Kadri'nin o zaman «Yaban»ını okudum.

TURHAN TÜKEL — «Yaban» hakkında şu halde fikirleriniz...

ORHAN KEMAL — «Yaban» ı okudum ama, Yaban hakkında pek o kadar... Yani Kulaksızın Mustafasının etkisini yapmadı Yaban. Bir entellektüelin köyü görüşüydü. E, ben de o kadar gördüm köyü yani... Yani hiç hazırlığım olmadığı halde ben de o kadar görüyordum.

FAKİR BAYKURT — Tabiî...

ORHAN KEMAL — Yani insan hiç hazırlığı olmadan, bir takım insanları tanımıştır. Hani o sıfırdan başlayıp altı yaşa kadar intiba meselesi... Ben de öyle, sonradan hatırlıyorum, hatırlıyorum babamı... Ben babamı sonradan keşfettim.

KEMAL TAHİR — Romancı olarak...

ORHAN KEMAL — Sonradan keşfettim. Bir parça değil, adamakıllı sübjektif bir mesele. Oobjektiften çok sübjektif bir mesele... Telâkki meselesi... Onun için söylüyorum, ısrarla üzerine basıyorum, Kemal'e de demin yüklendiğimin sebebi bu oluyor. Sanatçı, müspet dediğimiz tip, olumlu tip oluyor. Yani çevresi, insanları ve dünyası hakkında romancı hazırlıklı. Yani sun'î bir tabiîlik, yahut tabiî bir sun'îlik yaratıyor romancı... Roman hiç bir zaman hayatın kendisi değil, hayatın kendisi hiç bir zaman artistik değil... Bunu alıyor, şu veya bu biçimde dekupe ediyor...

FAKİR BAYKURT — Kompoze ediyor...

ORHAN KEMAL — Dekupe ediyor... film diliyle söylüyorum... E, kompoze ediyor tabiî...

FAKİR BAYKURT — Tabiî...

ORHAN KEMAL — Elbette yani, kompoze ediyor... Bunu romancı ediyor. «Efendim, ben yüzde yüz tabiatı tasvir ediyorum, tekrar ediyorum», böyle bir şey olmaz!...

TURHAN TÜKEL — Şimdi Orhan Kemal bey, dünü hakkında başka...

ORHAN KEMAL — Haa sonra, meselâ bunu içerisinde Samim Kocagöz var, Kemal Bilbaşar var. Var, Kemal Bilbaşar var. Yani Kemal Bilbaşar ben daha hikâyenin «H» sına başlamadığım zaman

değil mi, Kemal ünlü bir hikâyeciydi. Efendim, Samim Kocagöz seyi yayınlamıştı...

FAKİR BAYKURT — «Bir Şehrin İlki Kapısı» nı...

ORHAN KEMAL — «Telli Kavak» ı yayınlamıştı. «Telli Kavak» ı ben hapishanede okudum. Samim Kocagöz'ün kitabını. Ve orada unutamadığım bir hikâye şu oluyor: Bir nehir kabarır, Menderes nehri... Nedir o?

FAKİR BAYKURT — «Yarıntı»

ORHAN KEMAL — Hah, o hikâye işte!... Çok sevdim onu. Şimdi okusam ayni şekilde sevecek miyim, bilmiyorum.

TALİP APAYDIN — Orhan Kemal Ağabey, Sabahattin Ali nasıl bir tesir bıraktı sizde?...

ORHAN KEMAL — Şimdi Sabahattin Ali'ye gelince... Sabahattin Ali'ye daha ziyade hissî bir yakınlık... Çünkü ben hakikaten hikâyeye başladığım zaman hikâyecilikle bir alâkam yoktu. Yedigün» ün o heveskârlar şeyisine şiirler yazıyordum. İbrahim Alâeddin bunları cevaplıyordu. Beni şımartan da o oldu zaten... 1939 senesinde dehşetli bir cevap verdi. O cevap beni kamçıladı. Bıraktım ben artık şiiri, işime bakıyorum. Tahliye olduktan sonra Çukurova'ya döndüm. Bir fabrikaya girdim. Burası benim bildiğim bir muhitti. Fabrikada çırçır dairesi kâtipliğine bakıyordum. O arada şunu öğrenmiş oldum: Kemal Tahir'in «Sağır Dere» sindeki bilhassa gurbetçi kısmı Ankara'ya gelir, çalışır. Ben o bölümü daha çok severim. «Sağır Dere» yi severim ben umumiyetle, fakat ondan sonraki kısmı da severim ben yani, daha şeydi benim için. Demek ki, benim şuuraltımda böyle bir etki yapmış oluyor, gurbetçi işçiler şeyime de geldi, yani, köyünde köylüyü işleyişinin bir sebebi de galiba bu oluyor: Çok iyi bildiğim insanları mümkün olduğu kadar işlemek... Ama bunu işlerken bende hâkim olan unsur şu oluyor: Peki niçin yazıyorum ben bunu? Ben bu gurbetçi işçileri seviyor muyum? Acıyor muyum onlara? Yoksa bunların iptidaîliğine, cahilliğine, kepazeliğine kızıyor muyum? E, şöyle bir kendimi yokladığım zaman, acıyorum. Hattâ Tahir Alangu — Kemal Tahir'le müşterek dostumuz Tahir Alangu — beni bir romanımdan dolayı böyle suçladı: «İnsanlara acıyor yahu! Bırakmıyor bakalım insanlar ne olacak?» Ne olacak? O, suçlu, düşecek, sefil,

perişan düşecek, şunu yapacaklar, bunu yapacaklar... E, ben buna tahammül edemedim. Edemiyorum yani... Çünkü onu ben, kendi çocuğum, kendi evlâdım yerinde görüyorum. İstemiyorum yumruklanmasını, parçalanmasını, ezilmesini... Buna tahammül edemiyorum. Tahir Alangu orada haklı. İnsanoğlunun... Yani dünyaların yıkılmamasına... Dünyalar sözünü, bir parça şey olarak söylüyorum, dünya bir tane, malûm, değil mi? Fakat yüzyıllar boyunca gelip geçen insanları kesdediyorum. Yıkılmaması insanoğlu'nun sağduyusundan geliyor. Ben de biliyorum insanoğlu, yer yer rezil, kepaze, âdi. Her rezalet onda mevcut. Ama buna karşılık, buna rağmen insanoğlu mahvolmuyor. Yıkılmıyor, fakat yıkılan bir yerden diriliş... Yeni bir ayaklanış, yeni bir kültür yükseliyor, Arap medeniyeti yıkılmış, yerine Roma bilmem nesi çıkmış; Roma yıkılmış yerine bilmem ne çıkmış olduğu gibi... Bunu daha basite, daha sadeye irca edersek her — bir lâf vardır, bu da basmakalıp bir lâftır aslında ama, nefsimde tecrübe ettiğim için söylüyorum, örnekler de verebilirim — insanoğlunun, insanoğlunun en kötüsünün, en fenasının bir tarafı, bir yanı iyi. Yani adam, yüzde seksen fena da, yüzde yirmi iyi; yüzde doksan kötü de yüzde on iyi bir tarafı var... Bir yanı var insanoğlunun. E, bunu hayat boyunca denedim tecrübe ettim. İnsanoğlunun sahiden bir iyi yanı var. Yani insanoğlu şu: Meselâ, hırsızlıktan mahkûm adam. «Hırsız» dediğin zaman kızıyor. Yani hırsızlığın kötü bir şey olduğunu bile bile yapıyor. Efendim, affedersiniz «Puşt» dediğin zaman kızıyor, ama puştuluğu yapıyor pekalâ, ben de biliyorum puşt dediğin zaman kızıyor. İşte insanoğlunun iyi tarafı bence bu oluyor. Kötü bildiği şeyleri elinde olmayan sebepler dolayısıyla şey yapsa bile, onun fena olduğunu bilerekten, ona karşı koyuyor ve ondan yana olmuyor, yani iyilikten yana oluyor. Ve neticede şuna vardım: İnsanoğlu, doğal olarak fena değil, kötü değil. Onu toplumun sosyal şartları, kötü yapıyor. Hırsız yapıyor, katil yapıyor, Eşkıya İskender yapıyor, efendim şunu yapıyor, bunu yapıyor. Fakat bu arada Maraz Ali gibisi de çıkıveriyor, hiç farkına varmadan bir Maraz Ali de çıkıveriyor. Efendim bir — yüzde seksen idealize payını kabul ediyorum — bir eşkıya İnce Memed de çıkıyor. E, bu arada ben şunu düşünüyorum: Kuvvetli yazarları şöyle şöyle şöyle

bir takım bilmem neler vâzetmişler. Peki bunlar doğru mu eğri mi? Bunları kontrol ettim. Çünkü benim bütün hayatım pratikle, tecrübeyle geçti. İnsanların arasında yaşadım, insanlarla yaşadım, bununla yaşadım, bununla yaşadım. İnsanoğlunun, elinde olmıyarak, kötü olduğunu gördüm. E, ben de öyleyim. Çok iyi bir insan olduğumu sanıyorum. Ama yer yer çok fena insanım. İyilik, fenalık çok nisbî. Şu bardak antika, dördümüz girsek bu şeye benim param fazla ben satın alırsam sizin nazarımızda ben fena insan olabilirim. Yani şey olarak... Yayut sizin menfaatınıza çok uygun düşen şu bardağı birinizden biriniz muhakkak satın almak istiyorsunuz. Buna karşılık ben almışımdır. Ben fena olabilirim o anda. Ama aslında fena mıyım? Hırsız çalar. Niçin çalar? Sebepleri malûm aşağı yukarı. İşte bu noktada yaşantımı ve bundan sonraki — yani bu düşünceler bana hâkim olduktan sonraki — yaşantımı etüd ettim, inceledim. Bir takım kalıplar içine girmedim. Bazı dostlarımızın — yanlış anlayan dostlarımızın — rağmına, girmedim böyle kalıplara. Kontrol ettim. Zannediyorlar ki bazı dostlarımız, bunu bir takım klişeler halinde, basmakalıp bilmem ne halinde, almışım, kabul etmişim, yahut almışız, kabul etmişiz!.. Değil, öyle değil!... Hayır pratikten geliyor bu şey... Nazariye... Evet, nazariyeyi bile kontrol etmek var. E, hayatım boyunca nazariyeyi kontrol ettim. Hâlâ kontrol ederim yaşadığım devri. Öfkeli anım vardır. Bu öfkeli anımın derhal şeyisini yaparım, analizini yaparım. Bakarım ki, sebepler belirli, tamamiyle maddî unsurlar. Maddeyi para mânasında almıyorum.

FAKİR BAYKURT — Anlaşılıyor.

ORHAN KEMAL — Bunu şu manada alırız: Meselâ, ben çok güvendiğim bir hikâye yazmışımdır. Karşımdaki beğenmemiştir bunu. Şimdi bu, beni çıldırtmaya kâfi gelir. Halbuki beğenmesi lâzımdır. Konuşuruz, konuşuruz. Nihayet, «Haa... Ben böyle düşünmediydim» e gelir iş. Maddî unsurla bir parça bunu kasdediyorum. Madde sadece para değil, malûm. Yani basit bir şey olurdu aksi halde... Materyalizmi daha ziyade şey olarak... Böyle para olarak tan anlamak gibi çok köhne bir şey... Felsefî mânada materyalizm, maddîlik... Evet, benim ilk okuduğum romanlar... Nihayet,

eğer konu bu idiyse, bu oldu yani. Kemal Tahir'in ben, hemen hemen eski harflerle okuduğum «Sağır Dere» sini şey yaptım evet.. Çünkü o zaman roman moman diye bir nosyon yoktu bende, yoktu.

Kemal Tahir ise o zaman bir hayli gelişmiş bir arkadaştı, bir sanatçıydı. Ona ben insafsızca yüklenirim ama, her şeye rağmen Kemal Tahir, Kemal Tahirdir. Yani bunu gayet samimi söylüyorum, her zaman da söylerim. Bakın, ben onun evine gelip gitmem, o da benim evime gelip gitmez ama, onun benim evime gelip gitmemesi şeyden değil, benim onun evine gelip gitmememden değil... Aynı plâtform üzerinde değiliz gibi geliyor bana, anlatabiliyor muyum?... Oradan geliyor bu... Netice, dünyaya bakışımız, çıkardığımız netice ayrı diyeceğim ama, e buna da dilim varmaz. Hani Kemal Tahir benden de öncedir. Bu işlerde benden öncedir o... Romancılık bakımından benden hakikaten öncedir. Hattâ «Kitaplar Dergisi» ni açarsanız, okursanız, «Bizim en büyük romancımız Kemal Tahir'dir» diye benim beyanatım vardır orada.

FAKİR BAYKURT — Evet ben hatırlıyorum...

ORHAN KEMAL — Hâlâ, her zaman şey yaparım. Ama demek ki, insan kendi ölçüleri dışında bir başkasını zor kabul ediyor. Bununla beraber, Kemal Tahir elbette iyi romancıdır yani, ve elbette bu memleketin iyi romancılarından, düşünürlerinden biridir. Fakat ben ona karıştım. Dedim...

TURHAN TÜKEL — Bu konuyu bir başka...

ORHAN KEMAL — Ayrı iş o... Ha, onu bir tarafa bırakalım. Ama ilk önce sahiden de Sağır Dere'sini okudum. Sağır Dere'sinin bilhassa ikinci cildini... O, Ankara'ya gelen delikanlıyı da — Kulaksızın Mustafa'yı — okudum. Yani ben bunlardan dolayı... Efendim, Balzac'tan, Dostoyevski'den aşağı bir insan olaraktan görmüyorum onu. Görmediğim için de şey yapıyorum. O prospektüs belki doktorlara şeydir, ama ben görmedim o şeyi... Bana söylediler, dediler: «Yahu bu adam kendisini Dostoyevski ile mukayese ediyor!... filân dediler» bunu bana. E, şöyle bir düşündüm, yahu Dostoyevski yüz sene önce gelmiş geçmiş, bir şeyler yapmış. Bu adam kendisini bununla mukayese ediyorsa yani kitabıyla, daha doğrusu, kitabevi ağzıyla yapıyorsa benim kafamda Kemal Tahir küçüldü. Açık söyliyeyim yani... Çünkü

Dostoyevski yüz sene önce, bir sanat, bir kudret, bir şey olarak meydana gelmiş. Kemal Tahir yüz sene sonra elbetteki onun bıraktığı son noktadan elbette ki daha sonra... Kemal Tahir'e bu benim ona verdiğim önemden ileri gelir. Daha doğrusu Kemal Tahir, kültürüyle, kafasıyla bir kalemde atılacak bir insan, bir arkadaş değil yani...

TURHAN TÜKEL — Orhan Kemal Bey, buna ayrı bir soru vereceğiz. Zaten zannediyorum ki, büyük bir kısmını da söylediniz. Müsaade ederseniz, diğer arkadaşların fikrini alalım. Şimdi Mahmut Makal'a, köy yazarı olarak, köye inmiş bir insan olarak romancıların bir tarihini... Türkiye'deki köy romanının dününü dinliyelim. Ondan sonra, sözü çok geçen, en yaşlısı olan Kemal Tahir de dününü bize anlatır, düşüncelerini anlatır, şey yapar.

"Yaban,,

MAHMUT MAKAL — Ben de, iyi hatırlıyorum, 1944 de, bir bahar günü, Yakup Kadri'nin «Yaban» ını okudum ilk köy romanı olarak. O zaman beni çok duygulandırdı «Yaban»... Hattâ gene unutmadım, böyle güneş inerken romanı bitirdim. Yemek vakti olmuş, yemek yenmiş falan, ben düşünmüş kalmışım bu roman üzerinde... Aynı romanı öğretmen olduktan sonra, 947 sonunda, yani 48 e girerken tekrar okudum. Fakat o zaman, ilk okuduğum zamanki gibi beni duygulandırmadı. Üzerinde düşündüm daha olumlu olarak...

KEMAL TAHİR — Önemli olan bu değil, şeyi okuduğunuz zaman affedersiniz, «Yaban»ı okuduğunuz zaman, köyden yetişmiş bir adam sıfatıyla, kimden yana oldunuz?...

MAHMUT MAKAL — İşte birinci okuduğumu saymıyorum...

KEMAL TAHİR — Birinci okuduğunuz zamanki şeyi söyleyin bize.

TALİP APAYDIN — Salâhiyetle söyleyebilir...

TURHAN TÜKEL — «O zaman da duygulandım», diyor.

KEMAL TAHİR — Hayır, ama, duygulanınca, demek ki şeyden yana olmuş...

ORHAN KEMAL — Bir yan tutacak.

KEMAL TAHİR — «Çolak» tan yana olmuş... Köylüleri haksız çıkarmış. Halbuki ne köylüler haksız, ne de öteki taraf...

MAHMUT MAKAL — Hayır, hiç köylüleri haksız çıkardığımı sanmıyorum. Fakat...

KEMAL TAHİR — Ya nasıl düşündünüz?...

MAHMUT MAKAL — Şimdi...

KEMAL TAHİR — Onu merak ediyorum...

MAHMUT MAKAL — Birincinin ikinciden farkı yok. İkincide düşüncelerim daha belirli olduğu için, onu söylemek istiyorum yani...

KEMAL TAHİR — Tabiî, düşünceler ortaya çıksın.

MAHMUT MAKAL — Yani ayrı noktalar yok ikinci okuduğumla birinci okuduğum arasında... Roman hakkında ayrı fikirler belirmedi bende, fakat ikinci okuduğumda, o fikirler daha gelişkin olarak meydana çıktı. Şu Yakup Kadri'nin eseri beni bir noktadan ilgilendirdi: Türk aydınına karşı seslenişler...

FAKİR BAYKURT — İhtar daha doğrusu...

MAHMUT MAKAL — Seslenişler var. Gene şimdi düşünüyorum, üçüncü defa okusam, başka şeyler düşüneceğim roman üzerinde. Belki yazara acıyacağım üçüncü defa okursam... (*Gülüşmeler*) Yani, avutmaca var. O romanda da avutmaca var. Yani «münevvere öyle seslenilmez» diyesim geliyor. Şimdi düşünüyorum bunu. Okuduğum zaman böyle değildi. Okuduğum zaman ben de münevverlere kızdım ama, bugün yazara da kızarım gibime geliyor okursam.

TALİP APAYDIN — Doğru.

"Küçük Paşa,,

MAHMUT MAKAL — Yani «Böyle söylenmezdi bu...» diyesim geliyor. Ondan sonra, tesadüfen, «Küçük Paşa» sözü aldı yürüdü. Küçük Paşa, Küçük Paşa... Onu Ankara'da arıya arıya bir dosttan buldum, okudum. «Küçük Paşa» bana çok iyi bir roman...

TURHAN TÜKEL — Pardon Mahmut, şimdi sözün başından-beri «Küçük Paşa» yı en çok anan sensin. Şöyle kısaca bunu, kısaca kim yazmış, ne zaman yazmış, nasıl yazmış anlatsana.

MAHMUT MAKAL — Şimdi ilk defa, ilk defa «Küçük Paşa»yı ben burada anıyorum. Fakat anlatayım. Yazılış senesini bilmiyorum.

FAKİR BAYKURT — Ben söyliyeyim. 1908'de neşredildi ilk defa.

MAHMUT MAKAL — 1908'de neşredilmiş. Ebubekir Hâzım Tepeyran yazmış eseri.

KEMAL TAHİR — Başka bir isimle.

TALİP APAYDIN — Niğde Valisi.

MAHMUT MAKAL — Kendisi, hayır aynı isimle yazmış. İsmi de Ebubekir Hâzım. Bu, vaktiyle İçişleri Bakanlığı yapmış bir adam. Yani bizim politika hayatımızda da büyük bir rol oynamış, sürgünlere gitmiş, bilmem ne olmuş. Var onun, başka eserleri de var: «Zalimâne Bir İdam Hükmü» var meselâ. Orada gayet güzel anlatır kendi hayatını. Oktay Akbal'ın da dedesi falanmış. Evet, öyle bir adam...

ORHAN KEMAL — Ama Oktay Akbal hâlâ onun seviyesine ulaşamadı.

MAHMUT MAKAL — Kendisi Niğde köylerindenmiş. Niğde köylerindenmiş kendisi. Sonra tesadüfen, kendi memleketine, Niğde'ye vali olmuş. Eser çok kuvvetli geldi bana, bilmiyorum o eski harflerle yazmış, öyle neşredilmiş. Ben, yeni harflerle okudum. Kısaltılmış, dili bozuk falan ama, ben biraz konu üzerinde durdum okurken. Çok iyi işlemiş. Yani köyü çok iyi tanıyan bir adam bir kere, köyü çok iyi tanıyan bir adam. Ve bu arada almış küçük bir çocuğu. İşte, o malûm devrin emirleriyle filân şipşak İstanbul'a getirtiyorlar anasıyla beraber, Paşaya sütnine veriyorlar. Bu bizim Küçü Paşa — esas kitabın kahramanı olan çocuk, Anadolu'dan gelen çocuk — boşta kalıyor. Ananın sütünü Paşanın çocuğu emiyor. Bu çocuk cılız kalıyor bu yüzden. Sonra şöyle oluyor, böyle oluyor. O köylü kadınının İstanbul'daki davranışı ve Paşa'nın evinde karşılanışı da güzel işlenmiştir orada. Köyden gelen bön bir kadın... Neden sonra bu Anadolu'ya

dönüyor, bu aynı cılız çocuk. Üvey ana vardır. Üvey ananın çocukları vardır falan. Bu arada baba da üvey anadan tarafa çıkar. Çocuğu hırpalarlar, ezerler ve bir gece vakti, ayazda, kar, tipi, kurtlar da var. Bu arada üvey ana, çocuğu kapıdan dışarı iter. Sanırım, çocuğu kurtlar parçalar, öylece roman sona erer ve dram başlar. *(Gülüşmeler)* «Sarı Traktör» gibi, esas ondan sonrasını bırakmış bizim yazar. Onu da şimdi burada tenkit edelim, sizin düşünceniz bakımından tabiî... Ben öyle bir şey düşünmüyorum. Yani, «Küçük Paşa» bu. Sordunuz da söyledim. Hâlâ ben...

ORHAN KEMAL — Şimdi... Şimdi... Kurt parçalayar bir köylü çocuğu bir tanedir. Yüz itibar edersek köyden şehire gelen çocuklar, yüz itibar edersek, bir tanesini kurt parçalamıştır. Doksandokuzu ne olmuştur? Bir kısmı bilmem ne olur, şu olur, bu olur... Çok nev'i şahsına has bir masal...

TURHAN TÜKEL — Mahmut Makal'ın sözü bittiyse...

MAHMUT MAKAL — Hayır şimdi bitireceğim, kısaca bitireceğim. Yani ben hikâye anlatmak istemiyordum. Çok kısa kesmek istiyordum. Bundan sonra bazı eserler okuduk, köy konusunda gene. Bugüne gelelim. İşte, «Bereketli Topraklar», Yaşar Kemal'in «İnce Memed» ini... Kemal Tahir'in bütün eserlerini okuyamadım. Bazılarını okudum. Bu arada «Sağır Dere», «Rahmet Yolları Kesti», «Göl İnsanları» v. s. Fakat şunu söyleyebilirim ki sözümü bitirirken, «Küçük Paşa» bunların hepsinin üstündedir hâlâ... Ve biz havada su döğmeden, «Küçük Paşa» nın indiği zemine inmek durumundayız ve zorundayız.

TURHAN TÜKEL — Şimdi, ismi her köy romancısı arkadaş tarafından bol geçen Kemal Tahir, hem Türk köy romanı'nın dün'ünü, hem de diğer söyleyeceklerini...

Köy — şehir ayrımı

KEMAL TAHİR — Şimdi efendim, köylü meselesini biz pek dramatik bir şekilde alıyoruz gibime geliyor. Ondan başlıyayım en evvel. Bir kere, «köylü» ile «şehirli» nin bizim memlekette öyle büyük bir ayrıntısı yok. Türkiye'de büyük şehir çok azdır.

Ve bunu en büyüğü de İstanbul şehridir. İstanbul şehri bir zamanlar askere kimse vermezmiş. Ancak sürgünlerini Anadolu'ya veyahut İmparatorluğun başka noktalarına gönderirmiş. Binaenaleyh, İstanbul küçük bir kasaba halinde, kendi içinde İmparatorluğun şartlarıyla yaşarmış. Ondan sonra da büyük bir şehrimiz yani — başka memleketlerde gördüğümüz gibi büyük bir şehrimiz — yok. En büyüğü, ikiyüz bin nüfus yahut yüzelli bin nüfus falan. Onların da çoğu toprağa tarlaya bağlı falandır. Binaenaleyh köylümüz, bence, bizim memleketimizde ayrıca, şehirliden dışarıda, şehirliden büyük duvarlarla ayrılmış bir unsur değildir. «Küçük Paşa» da da görüldüğü gibi, en büyük paşaların konaklarına sütnine olarak giriyor köylü kadınları. Çocukları geliyorlar, ayvaz oluyorlar falan filân... Bugün hâlâ şu günü düşünürsek, biz İkinci Cihan Harbinde İstanbul şehrini yediyüz bin nüfus olarak bıraktık. Bugün iki milyon nüfusu var. Bu iki milyon nüfusun bir milyon bilmem kaçı Anadolu'dan gelmiş. Nitekim bu o kadar mühim ki, radyolarımıza filân tesir ediyor. Artık İstanbul şarkıları birinci plânda değil, daha çok köy şarkıları, folklor şarkıları falan birinci plânda. Çünkü daha çok dinleyiciler Anadolu'dan gelmiş insanlar. Bu aynen İzmir şehri için, Samsun şehri için, Adana şehri için de başka türlü değil. Ve bir memleketin nüfusu yüzde seksen dört, bir unsurdan olursa, o memlekette, o unsuru ayırıp, onun dışında kalan yüzde onaltısını ayrı bir meseleymiş gibi mütalâa etmek olmaz. Zaten, böyle bir şey mevzubahs olmaz. Fakat bunu o onaltıdan bazı münevverler yaparlar. Bu münevverlerin de yüzdesini hesap edersek, yüzde sekseni köylüden yetişme, kasabadan yetişme münevverlerdir. Bizzat kendi kendilerini inkâr edenler yani bunlar. Orta yerde Türkiye'de, Türkiye şartları içinde köylü ayrı, kasabalı ayrı diye bir unsur zaten yok. Tabakalaşma da bizim memleketimizde Osmanlılıktan bu yana cereyan etmiş değil zaten. Yani, derebeylik merebeylik diye ayrı unsurlar yok. Bizim bugün en büyük burjuvamız kimse — yani bir isim söylemek istemiyorum — onun evinde dahi, hâlâ köyüyle kasabasıyla çok yakın ilgisi olan adamlar gelirler, giderler, otururlar, halkarlar, onunla tavla oynarlar. *(Gürültüler)*

Yok canım, hizmetçi olarak, sütnine olarak... Ne olacak? O-

nun tesiri olmaz olmaz değil! Hepsine baksak bizim Abdülhamid paşalarımızın hepsinin okuma yazma bilmediğini biliyoruz. Hepsi köyden gelmiş insanlardır. Benim babam da köyden gelmiştir. Okuma yazma bilmeden Abdülhamid'e arkadaşlık etmiştir. Öyle bir talihi var adamcağızın... Yani, böylece keskin keskin ayırmak zordur bizim memleketimizde, zordur. Onun için, biz köylüye gidiyoruz; onun için, biz köylüyü araştırıyoruz; köylünün ruhunu görmeğe çalışıyoruz. Köylünün ruhunu halledersek diyoruz ki, «Memleketimizi teşkil eden milletin ruhunu anlayacağız, davranışını anlayacağız; davranışını anlayınca onunla konuşma dilini bulacağız.» Yani, akıllı münevverlerin tuttukları yol bu değil midir? Şimdi bu yolu, bu manzarayı böyle tesbit ettikten sonra, gelelim bizim edebiyatımızda köy konularını işlemiş olanlara, yapılanlara...

«Küçük Paşa» yı ben de yeni okudum. Eskiden okumamıştım. Yeni okudum. Binaenaleyh yeni okuduğumun tesirini anlatmaya lüzum görmüyorum. Çünkü zaten Ebubekir Hâzım diye bir romancı yok orta yerde. Olmazda böyle bir tek romanla, bir tek yazıyla falan!... «Şu tarafını mazur gördük, bu tarafını ıska geçtik; şu tarafına aldırmadık da, şu tarafına dokunduk» falan diye böyle bir şey olmaz. Bu adam romancı olsaydı zaten, ne dahiliye vekilliği yapardı, ne mebusluk ederdi. Romancıya böyle zamanlar ayrılmış değildir benim kanaatimce. Ne mebusluk zamanı vardır, ne dahiliye vekilliği zamanı vardır, ne valilik zamanı vardır. Romancı fukara, okur bir taraftan, bir taraftan yazar, telâş içindedir, çile içindedir falan... Öyle bir şey yok, tesadüfen, bir macerayı oturmuş yazmış, fena da etmemiş, işte bir şey koymuş iyice. Şimdi, köyden yetişme yazarlarımızın bu kitap üzerinde şiddetle durmaları, bana bu noktayı aydınlattı, bende bir noktayı aydınlattı: Çok romantik meseleleri seviyorlar ve çok düz hatlı meseleleri seviyorlar. Başından başlanacak, romancının ilk cümlesinden sonunun nasıl biteceğini biz bileceğiz. Onun için bizi hiç rahatsız etmeden romancı öylece bitirecek. Yani bu şey meselesidir: Evvelce bir durumu aklında hazırlayıp hiç rahatsız olmadan sonuna kadar götürmek hissi. Bu, sanırım ki bizi, hepimizi, kolaylığa, işi oluruna bırakmağa falan götürür.

TURHAN TÜKEL — Bir dakika, bir şey soracağım efendim. Şimdi köylü romancılarımızın bilhassa bunu sevdiğini söylediniz. Acaba bu şehirli - köylü ayrımının, bilhassa «Küçük Paşa» nın da böyle şey bitişi — bir köylü çocuğunun işte kurtlara itilişiyle bitişi olan bir romanın — benimsenişi, onlarda gerçekten mevcut böyle bir ayrımın tatmin oluşu veyahut ta kini falan mıdır? Yani...

KEMAL TAHİR — Bence, bu iş şeyden geliyor... Bizim üzerimizde tabiî, — farkına varalım veya varmayalım — gelenekler büyük tesirler ediyor. Hâlâ tesirlerini gösteriyor. Bu, geleneklerden ileri gelen bir şeydir. «Fenalar cezalarını görürler! Kuvvetsizler ezilirler!...»

MAHMUT MAKAL — Değil efendim!... Ne gelenek, ne görenek!... Yani bazı arkadaşlar romanın hikâyesini rica ettiler de, bitiriliş şeklini onun için anlattım. Ebubekir Hâzım'ın bu «Küçük Paşa» sında köyün gübresi, köyün kışı, o yağır eşeklerin titreyişi, hiç kimsenin vermediği bir şekilde verilmiştir. Ben esasen onu kasdediyorum bu romanı överken. Yani, bitiriliş şeklinin, çocuğun dışarıya itilişinin romantikliği falan beni aslında ilgilendirmiyor. Ben hikâyenin anlatılması bakımından söyledim onu. Yani esasen romanda köy var, gerçek köy var, yani dikkatinizi çekerim — bir daha yoklayın orayı — köyün sokağındaki gübresi, kış günü orada titreyen o yağır eşek, köylülerin kış hayatı, hayvanların çektiği, insanların çektiği, ne bileyim ben, işte oradaki bir damla yağmur, bir avuç pislik, kar, çamur, «Küçük Paşa» da dile gelmiştir yani, görün. İzah ediyorum, siz de okuyun, yani isteyin birer tane, okuyun.

KEMAL TAHİR — Doğru, çok doğru söylüyorsunuz. Şimdi burada bir başka noktasına geldik gene romanın. Şimdi, bu söylediğimiz sözler, bizzat hissetmiş insanların üzerinde çok büyük tesirler yapan sözler. Halbuki, romancının «ortalama okuyucusu» başka. Bu tesir, Mahmut Makal'ın üzerinde yaptığı derin izi, köyden ayrılıp şehire yerleşmiş, bakkallık etmeğe başlamış ve köyü de kat'iyyen unutmamış bir adamın üzerinde etmiyor. Yani, pardon, bitireyim. Şimdi, nasıl oluyor bakın...

MAHMUT MAKAL — Hayır, şunu sorun bana, sorun. Diyorum ki: «Siz biraz evvel başka meselelerden bahsettiniz. Şimdi romancı

TALİP APAYDIN

1926 yılında Sazlar yakınındaki Ömerler köyünde doğdum. Üç yaşımdayken babamın köyü olan Beypazarı'na bağlı Kapılı köyüne göçtük. Beş yaşımda anam öldü. Övey anamın elinde zor çocukluk günleri yaşadım. Babam yoksuldu. Toprağı olmadığı için ağaların çiftliklerinde ortakçılık yapardı. Ben de Köy Enstitüsüne girinceye kadar kendisine yardım ettim. Öğretmen olduktan sonra ortakçılık yaptırmadım artık.

Köy Enstitüsünde kitap okumaya ve şiir yazmaya başladım. Sonradan romana heves ettim. Basılmışların yanında basılmamış iki romanım da var. Birisinde bizim köyün ortakçılarını anlattım. Şimdi Turhal Ortaokulunda müzik öğretmeniyim. Evliyim, iki çocuğum var.

En beğendiğim romancılarımız Yaşar Kemal, Kemal Tahir, Orhan Kemal'dir. Üçünü de birbirine değişemiyorum. Her birisi ayrı bakımdan değerli. Bu kitaptaki konuşmalara Yaşar Kemal'in de katılmasını çok arzu ederdim. Gelecek diyorlardı, nedense gelmedi. Öbür ustalardan olduğu gibi ondan da faydalanacaktık. Ama şu da var, romancının bir masa başında konuşurken söyledikleri değil de asıl verdiği romanlar önemlidir. Bir konuşma tartışma halini alınca, hele biraz da sen - ben rengine bürününce insan belki sonradan kabul edemiyeceği şeyleri de söyliyebiliyor. Ya da susup kalıyor. Bilmiyorum okuyanlar ne diyecekler, ben şu sanıdayım ki romancıları konuşturmak değil de çalıştırmak gerek.

Talip APAYDIN

meseleyi kendi tutumuna göre alıp yazacak mı, yoksa okuyucusunun hoşlanacağı şekilde meseleler bulup onları gene okuyucusunun hoşlanacağı dille mi yazacak?» Onu ayırdetmek lâzım. Bunu demek istiyorum.

KEMAL TAHİR — Şimdi bakın size bir mesele anlatayım. Sizin bana «Küçük Paşa»dan meydana sürdüğünüz bir tek reel kuvvet var, güç var. Bu, diyorsunuz ki, köyün sokağındaki gübreyi, karın yağışını, insanların sefaletini, yani dış sefaletini...

FAKİR BAYKURT — İç, bilhassa iç, iç!...

KEMAL TAHİR — İç yok!... İç'ten bahsetmiyor!...

FAKİR BAYKURT — Tahlil var o romanda!...

KEMAL TAHİR — Romanda ayrıca tahlil yok!...

FAKİR BAYKURT — Dış diyorsunuz da, iç var!... Hayır insanların iç yapısı var!...

KEMAL TAHİR — Hayır!... Makal'ın söylediğini hülâsa ediyorum ben. Yani ayrıca belki tahlil de var. Onu da siz söylersiniz, onun da üzerinde konuşurum. Makal diyor ki: «Dış görünüşüyle bana köyü çok iyi veriyor» diyor. Elbette Makal'a çok iyi verir. Makal çünkü...

MAHMUT MAKAL — Hayır yani, üstad Ataç gibi veya Peyami Safa gibi, şunun gibi bunun gibi, görüyorum ki Kemal Tahir de tahrife başladı. Yani, Makal'ın ağzından bir dış görünüş lâfı çıktı mı?...

KEMAL TAHİR — Çıkmadı.

MAHMUT MAKAL — İç görünüş de dahildir Makal'ın konuşmasına. Dış görünüş dedim mi, demedim mi?

KEMAL TAHİR — Hayır, anlattığınız şeyler... Şimdi başka bir şey söylemeyin. Burada konuşuyoruz karşı karşıya ve gayet kolay bu, yazıya benzemez. Ha, şimdi siz dediniz ki gübrelerin kapıda oluşu, karın yağışı ve köyün dış sefaleti, umumi görünüşünün sefaleti diyeceğiz, bunun dışında siz üvey ananın davranışında bize has, dünya edebiyatına girmemiş, Türk milletinin umumi davranışını isbat eden birşeyden bahsettiniz mi? Hayır. Küçük Paşanın bir davranışından, bir direnişinden bahsettiniz mi? Hayır. Sizin bana anlattığınız şey, doğrudan doğruya, şeydi, yani dış görünüş namına alınacak bir şeydi. Binaenaleyh, şimdi şey kolay,

başkalarından misal getirerek söylemek kolay, ben niçin sizi tahrif edeyim? Şimdi, onu düşünelim burada, kısaca, neden, sizi tahrif ederek ne kazanırım ben. Hiç bir şey kazanmam, bilâkis sizi anlamakla kazanırım. Benim için, Mahmut Makal'ı anlamak Mahmut Makal'ı tahrif etmekten kıymetlidir. Ha, elbette öyledir. Bunu ben istediğim gibi kullanırım amma, Mahmut Makal'ın işine gelsin gelmesin istediğim gibi kullanırım amma, elbette sizi anlamak daha kolaydır, daha mühimdir. Çünkü, ötekiler gayet basit iş, karaya ak dersiniz mesele kalmaz. Ha, şimdi iki türlü mesele koyuyorsunuz beyler. Ve burada çıkıyor tezatlar meydana. Siz bana şeyi beğendiğinizi söylüyorsunuz, e, e, «Küçük Paşa»yı beğendiğinizi söylüyorsunuz. «Küçük Paşa»yı da kendiniz bizzat, dışarıdan görmüştüm diye anlatıyorsunuz. Halbuki sizin köylü edebiyatımızın inkişafını, ömrünü ve olumlu oluşunu görüşünüz, köyü içinden anlatma meslesi entellektüelman değil, köyü içinden yaşıyarak anlatma meselesi... Köyün şeyi de...

FAKİR BAYKURT — Bir başlangıç olarak biz o kadarına razıyız. Bundan 50 sene evvel yapılmış, 51 sene evvel yapılmış.

KEMAL TAHİR — İyi yapılmamışsa hiç?

FAKİR BAYKURT — 51 sene evvel yapılmasaydı... 51 sene öncesine göre iyi yapılmış.

KEMAL TAHİR — Ben diyorum ki, bakın ben diyorum ki, ben size şunu söyliyeyim, ben diyorum ki 50 sene evvel bir adam bir meseleyi yapmışsa, bu mesele de faydalıysa, bu mesele faydalıdır. İsterse noksan olsun, isterse olmasın.

FAKİR BAYKURT — Devrine göre düşüneceğiz.

KEMAL TAHİR — Ha, binaenaleyh...

FAKİR BAYKURT — O devrin kantarıyla...

KEMAL TAHİR — Ha, o devrin kantarıyla, ama adam Niğdeden yetişmiş, Niğde köyünün çocuğuymuş. Sizin söylediğinize göre 6 aylık, 6 senesini elbette Niğdede geçirmiştir.

FAKİR BAYKURT — Onu bilmiyorum.

KEMAL TAHİR — Ondan sonra da Valilik ettiğine göre, bütün bütün şeyleri, yani bize o zaman dünya romanında natüralist roman birinci plânda olduğuna göre daha çok, binaenaleyh çok iyi eserler vermesi ve devam etmesi lâzım gelirdi, bırakın bunu, bunu

söylemiyoruz yani, bunun ehemmiyeti yok. Kadirşinas olmayı ben seviyorum çok. Elbette Ebu Hâzım'ı, «Küçük Paşa»yı biz her zaman hatırlıyacağız. Elbette çok iyi bir iş yapmış adam, onu yapmayıp ta sevgilisine mektup yazabilirdi ve kaybolur giderdi mektupları, çok iyi şeyler yapmış adam. Ama şeyi, bugünkü görüşümüzle, bugünkü dünya görüşümüzle, bugünkü gidişimizle, bugünkü köyü anlayışımızla elbette çok daha basit, masalımsı bir romandır. Yerini de verelim. Şimdi delikanlılardan, benim kuşağımdan sonraki kuşaktan istediğim şey, bence benim şahsen, son derece realist olmalarıdır ölçülerinde. Bilhassa, kendilerine karşı ve başkalarına karşı son derece realist olmalarıdır. Bu realizm ancak onları bir yere götürecekse götürecek. Ölçülerde kaytarmamak...

ORHAN KEMAL — Biraz daha otantik Kemal, yani...

FAKİR BAYKURT — Misallerle...

ORHAN KEMAL — Biraz da örnek böyle...

KEMAL TAHİR — Yani mesele şeyi...

ORHAN KEMAL — Olmakta olanı olduğu gibi aksettirmek mi?

KEMAL TAHİR — Hayır. Olmakta olanı olduğu gibi aksettirmek değil.

FAKİR BAYKURT — Eskileri değerlendirirken demek istiyor.

KEMAL TAHİR — Eskileri değerlendirirken fazla hislerimize kapılmıyacağız. Yenileri değerlendirirken...

FAKİR BAYKURT — Bir başlangıç arıyoruz Kemal bey!

MAHMUT MAKAL — Hayır, şu var sonra...

KEMAL TAHİR — Başlangıç bizim memleketimizde midir sade acaba? Niye şeyde, Cenup Amerikasında bizim başlangıcımız olmasın, ha işte bilmediğimiz...

MAHMUT MAKAL — Şu var sonra, yani diyorsunuz ki...

FAKİR BAYKURT — Cenup Amerika edebiyatı konumuz dışında.

MAHMUT MAKAL — Yani «Küçük Paşa,» yani kendiliğinden söz konusu oldu. Fakat, «Küçük Paşa»ya kıymak hiç doğru değil, masalımsı diyorsunuz, daha realist olmalıydı diyorsunuz, yani realitenin dışında ve masalımsı bir hava hiç yok «Küçük Paşa» da. Bilâkis, «Küçük Paşa» bilâkis...

KEMAL TAHİR — O zaman ben insafsızlık etmiş oluyorum «Küçük Paşa»ya karşı.

MAHMUT MAKAL — Sizin söylediğinizin aksine...

KEMAL TAHİR — Siz çok insafsızlık etmeyin ben de çok insafsızlık etmiyeyim, anladınız mı? Siz, çünkü, o zaman çok mesele çıkıyor. Herkes bizim konuştuğumuz gibi, hah.

FAKİR BAYKURT — Zaten, hiçbirimiz «Küçük Paşa»nın tamamını okumamış.

KEMAL TAHİR — Ben okudum.

FAKİR BAYKURT — Eski yazıdan mı?

KEMAL TAHİR — Ben eski yazıdan okudum evet. Şimdi hepimiz öyleyiz, anladınız mı? Katiyen bu iş, bu mesele bizim meselemizdir.

FAKİR BAYKURT — Zaten kendi fikrinizi söyliyeceksiniz.

KEMAL TAHİR — Bu meselede kaytarmak bizzat kendine karşı kaytarmaktır.

FAKİR BAYKURT — Değil Kemal bey, zaten...

KEMAL TAHİR — Öyle demiyorum.

ORHAN KEMAL — Hangi mesele?

KEMAL TAHİR — Roman meselesinde. Roman meslesinde aklımın yatmadığı bir şeye, bir meseleden dolayı yatmış görünmiyeceksin. *(Gürültüler)*

Yalnız akıl yatmak meselesi de değişir bir mesele değil mi?

FAKİR BAYKURT — Tabiî, tabi', bazı ölçülere göre vuruyorum aklımda yatıyor. Bu ölçülere uyulmazsa yatmam tabiî. Şimdi siz bazı geçmişteki çalışmalar hakkında, isimler üzerinde duracaksınız ve şahsî hükümünüzü vereceksiniz.

KEMAL TAHİR — Elbette vereceğim.

FAKİR BAYKURT — «Küçük Paşa» üzerinde konuştunuz şimdi. Başka varsa onu söyleyin.

KEMAL TAHİR — Sabahattin Ali var elbette benim düşündüğüm.

FAKİR BAYKURT — Zaten, tesbit işi bizim bu işimiz.

KEMAL TAHİR — Çok romantik olmakla beraber, Sabahattin Ali var. Sabahattin Ali çok iyi nokta. Yani böyle ışıklar koymuş, parıltılar koymuş kendisince. Zaten Sabahattin Ali'nin başka bir

iddiası yok. Hayatta da öyle görünüyor, geçmiş. Bir manada kasabaları falan anlatması bakımından, böyle gelişi güzel meselâ Reşat Nuri'de bazı yerler bulunur.

FAKİR BAYKURT — Reşat Enis var, onu okudunuz mu? Mühim midir?

KEMAL TAHİR — Okudum, okudum, o, daha çok malzeme tesbit ediyor gibi geldi.

ORHAN KEMAL — Ama Kemal biliyor musun, korkunç derecede, meselâ Çukurovada o, şehrin... hayretler içinde kaldım. Ama malzeme...

FAKİR BAYKURT — Kompozisyon yok demek...

TURHAN TÜKEL — İyi bir röportaj muharriri demek...

KEMAL TAHİR — Romana geçince Yakup Kadri var tabii, ister istemez kabul edeceğiz. Biz istesek te istemesek önümüze geliyor. Sanırım bundan başka da, yani eskilerden bahsedersek bir mesele yok.

TURHAN TÜKEL — Dünü hakkında yani...

KEMAL TAHİR — Dünü hakkında yok. Yani, problem olarak birinci plâna gelmeyince Türk köylüsü, edebiyatı da gelmez.

Köy romancılarının çoğalışı

TURHAN TÜKEL — Şimdi efendim, bir soru var, çok genel bu: Demek ki bunu gördük ki elimize bir «Küçük Paşa» geçiyor, bir «Yaban» geçiyor, biraz Sabahattin Ali'den bahsediliyor, yalnızca. Fakat 950 den sonra bir gümrahlık var, Türk köylü romanları üzerine, ve bu arada direkt köylü yazarlar da buna katılıyor. Bunu sosyal olarak ne şeylere bağlarsınız, hangi noktalara bağlarsınız? Sizce, yani şehirli köy romanı yazarı olarak,köylü köy romanı yazarı olarak ne için böyle bir gümrahlık geldi? Yani acaba bunu bazı sosyal olaylarla falan izah edebilir misiniz? Yani sizin varlığımızı nasıl izah ediyorsunuz?

FAKİR BAYKURT — Yeni bir soru bu...

TURHAN TÜKEL — Evet, yeni bir soru, yani şimdi aklıma geldi. Baktık ki, tarihte iki isim var. Fakat 1950 den bu yana beş - on isim geçiyor da bir...

KEMAL TAHİR — Yalnız bir nokta daha söyliyeyim, çok mühim. Geçen şeye aitti çünkü, konu karıştığı için söyliyemedim. Köy edebiyatı, köy romanları ve köy yazarları üzerinde sahici kararı köyden yetişecek entellektüeller verecek.

FAKİR BAYKURT — Zamanla tabiî.

KEMAL TAHİR — Zamanla. Bu günkü durum nedir? Bu günkü durum şudur maalesef: Köyde, orta münevverler var. Yani, orta aydınlar var. Bu orta aydınlar, katiyen kendi meseleleriyle ilgilenmek istemiyorlar. Onu demek istedim de lakırdı karıştı. Yani, Makal'ın cevabı öyle olacaktı anladınız mı? Yani yanlışlıkla öyle oldu. Yani, Makal beğenmiş derken onu söylemek istedim. Yani, ordaki gübreyi tesbit etmesini siz beğeniyorsunuz. Muayyen bir şeyé geldiğiniz için, dünya görüşüne geldiğiniz için, yani muayyen bir idrake geldiğiniz için. Sizin seviyenizde olup sizin idrakinize gelmemiş olanlar katiyyen bundan hazzetmiyorlar.

FAKİR BAYKURT — Tecrübe etmek lâzım. Acaba ediyorlar mı, etmiyorlar mı?

KEMAL TAHİR — Etmiyorlar. Hayır ben tecrübe ediyorum. Beni çok seven, beni son derece seven, bana son derece bağlı olan, icabında benim için hayatını feda etmekten çekinmeyen ve türlü kuvvetleri göze alan adam. Çorum'un yerlisi olduğu halde ve son derece de roman okumağa meraklı olduğu halde, Çorum hakkında yazdığım romandan hiç bir şey anlamıyor. Neyi anlamıyor bilir misiniz? Şeyi anlamıyor. Bu kadar basit şeyleri niye yazıyorsun?

FAKİR BAYKURT — Hıım, diyorlar hakikaten.

KEMAL TAHİR — Aynen, İspartada da, Burdurda da olan budur, anladınız mı? Şimdi bu iş, yeni bir kayfiyete geçecek ilerde. Eğer normal seyrini takip ederse. Normal inkişafını, ilerlemesini, yükselmesini takip ederse. O zaman siz birden, yeniden canlanacaksınız Burdurlular için. Kaç sene sonra, 50 sene sonra, 70 sene sonra. Demek bu işlerle de meşgul olmuş, demek bak bunları da yazmış falan, nasıl biz bu gün 50 sene evvel yazılmış «Küçük Paşa»nın ufacık temaslarından, yani o da çok entellektüelman uğraşmış bu işlerle...

TURHAN TÜKEL — Peki efendim, birinci soruya, benim

teklif ettiğim soruya dönmek mümkün mü? Yani, birdenbire böyle bitişinizi, çoğalışınızı daha doğrusu, bir «Küçük Paşa», seneler, seneler sonra bir «Yaban», bazı böyle hikâyemsi, romanımsı bir Sabahattin Ali geçişinden sonra birdenbire bir romancılık ve köy yazını başlamasını, meselâ bunun bombası Mahmut Makal'la oldu, kabul edebilir miyiz? Yani, cemiyete açılışı...

ORHAN KEMAL — Ama Mahmut Makal'dan çok evvel...

KEMAL TAHİR — Evvel ama, Mahmut Makal birinci plâna...

ORHAN KEMAL — Bak, şimdi niye bomba oldu Mahmut Makal...

TURHAN TÜKEL — Hah, işte bunu izah etsinler.

ORHAN KEMAL — Ben izah edeyim, izah edeyim mi? Mahmut Makal, öyle bir «hadd-i fâsıl»da doğdu ki Halk Partisi — Demokrat Parti çatışmasında... Osmanlı saltanatından devr olan köye, Halk Partisi, şukadar yıllık iktidarında hiçbir şey vermedi tezi vardı Demokrat Parti'de. Bu tezi, Cumhuriyet Gazetesi, Nadir Nadiler de başta olmak üzere basın alanında hepsi birden topyekûn taarruza geçmiş vaziyetteydiler eski iktidara... Halk Partisine karşı... Bu mücadele, öbür tarafın da bu şeysi sırasında, Mahmut Makal ve bu kitabı meydana geldi. Yani, bir köylü kendi kitabını resmen ortaya attı. Piyasaya atınca, o zaman Demokrat Parti'nin iddialarını — ki hakikattı — tevsik etmiş oldu bu kitap. Ve tek kitaptı o zaman. Yani, bir köylü kendi köyünü, kendi gerçeklerini kendi diliyle vermişti. Demokrat Parti tuttu bunu — Cumhuriyet gazetesi — malûm işte, o yılları hatırlıyalım... Politik bir mevzu oldu bu. Bu politik mevzu, bu kıymet, bu çatışma Mahmut Makal'ın kitabının çok şanslı bir şartı oldu, Mahmut Makal'ın kitabı, ama haddi zatında değersizmiydi kitap, yok... onu kasdetmiyorum, katiyen, haddi zatında değerli bir kitap, janrında öyle bir kitap yoktu — ve ben şunu da söyliyeyim, benim «Bereketli Topraklar»ın ilk yazılışı senin o kitabının yayınlandığı sıralarda mevcuttu elde — Daha ben Adana'dayken o zaman. Ben o kitabı yayınlamıştım. Daha önce Kemal Tahir'in «Göl İnsanları»nı, «Sağır Deresi»ni müsveddelerinden ben okumuştum hapishanede, ben dışarıda değildim o zaman, anlatabiliyor muyum? Şimdi şey...

TURHAN TÜKEL — Sorumuz şöyleydi Orhan bey!

ORHAN KEMAL — Hayır, hayır, bunun sebebi neydi diyorsun değil mi?...

FAKİR BAYKURT — Bugün niçin çoğaldı isimler demek istiyor yani.

TURHAN TÜKEL — Ana soru bu... Fakat topluma açılışı, topluma patlayışı bir Mahmut Makal hâdisesiyle oldu. Yani, başlangıç demek istiyorum. Yani, açılışı demek istiyorum.

ORHAN KEMAL — İşte, Demakrat Parti'nin, yani haklı olan, o zaman çok haklı olan iddiaları, iddialarını tevsik için ellerine geçen bir kitaptı bu. *(Ooo merhaba Necati)*

NECATİ CUMALI — Hâlâ burada mısınız yahu!

TURHAN TÜKEL — Yaaa...

TALİP APAYDIN — Buradayız buyurun.

ORHAN KEMAL — «Bizim Köy»ün patlaması, bomba gibi böyle çıkması, patlaması bundan ileri geldi yani.

TURHAN TÜKEL — Orhan ağabey, daha çok biz şeyde duralım.

FAKİR BAYKURT — Sebep arıyalım.

TURHAN TÜKEL — Yani, sebep arıyalım. Niçin çoğaldınız birdenbire? Sosyalman sebep...

ORHAN KEMAL — Şimdi bak, bak şimdi, söylüyorum. Mahmut Makal'ın «Bizim Köy»ünün patlamasından önce, «Bereketli Topraklar», ki ben hapisten çıktığım zaman yazılmıştı, daha önce Kemal Tahir'in «Sağır Dere» si vardı, «Göl İnsanları» vardı, mahkûm olduğu, hapis olduğu için neşir imkânı bulmuyordu. Ama bulsa da Mahmut Makal'ın kitabının şansına uğrıyacak mıydı, onu bilmem. O ayrı iş. Fakat öyle bir zamanda çıktı ki, eser hakikaten bizatihî değerliydi. Ama şartlar da yardım etti yani, çok talihli kitap oldu. Öyle bir zamana rastladı ki, bak, ha, şimdi şey oluşumuz, çoğalışımızın sebebi...

TURHAN TÜKEL — Evet.

ORHAN KEMAL — Şu oluyor. Şimdiye kadar işte Ebubekir Hâzım Tepeyran'ın kitabı pek fantazi aşağı yukarı. Bundan sonra artık, Türk Milletinin gerçek dayanağı köy problemi bi-

rinci plâna indi. Bir parça daha mingayri hakkın konuşayım. Meselâ Yaşar'ların maşarların çıkması da bundan sonradır. Ve bu Adana'ya hapisten çıktıktan sonra, geldikten sonra... *(güle güle efendim)*

TALİP APAYDIN — Neticeye varmamız imkânsız.

ORHAN KEMAL — Anlatabilir miyim? Yaşar maşar bizden çok sonra şey olmuştur. Ve şöyle bir vaziyet oldu: Mahmut Makal'ın kitabı patladıktan sonra, bir alâka, bir şey... a da «force motorice» oldu. Onun kitabı da muhakkak ki «force motorice» oldu. Köyü yazmak, kendi köyünü yazmak, köy meselesi, möy meslesi. Ataçlar mataçlar, köy enstitüleri vardı o ralarda. Köy enstitüleri de mühim faktör oldu yani. Köy enstitüleri de değil mi yani... Sabahattin Eyüboğlular, Orhan Veliler, Ataçlar, mataçlar, kitleler, gruplar halinde Necati Cumalılar, yani hazret de o zaman Ankara Hukukunda ve o dostlar arasında filan, eee, bütün bunlar bir köye yönelme, köyü kalkındırma, köye bilmem ne falan filân, bütün bunların sebebi bu oldu yani. Ondan sonra da baktılar ki, iktidar, köy yazarları yavaş yavaş köylünün gözünü açıyor, köy ağalarının işine gelmiyor bu, köy ağaları yüzde yüz iktidarı ele alınca, ha, bunlar artık anlaşılıyor istismar edenlerin ağzından konuşuyorum, bunları tepelemek lâzım dediler ve tepelediler. Yani, Halk Partisi de iktidarda kalsaydı gene yapacaktı ayni şeyi. Nitekim bunu Demokrat Parti yaptı.

TURHAN TÜKEL — Şimdi, müsaade ederseniz, bu patlayışa sebep... Mahmut Makal niçin çıktı, nasıl çıktı, hangi şartlar bunu... evet, evet daha kısa daha dikkatli...

MAHMUT MAKAL — Kardeşim, yani patlayış matlayış, tabii bu önceden tahmin edilmez. Bu, düşünülerek, böyle olması için yazı kaleme alınmaz. Ve benim tek önderim, diyebilirim ki köyün kendisi. Ben, köy enstitülerini bitirdikten sonra döndüm, yeni baştan köyü tanımağa başaladım. Tanırken de yazmak içimden geldi. Açık söyliyeyim, ben işte şunu söyliyeyim, biraz evvel «Yaban»dan bahsettik. «Yaban»ı ikinci okuyuşum benim, bu köyden notları yazışımla beraberdir. Türk münevverine Yakup Kadri nasıl sesleniyor — ben o arada Yakup Kadriye kadar — Türk

münevverine bir başka açıdan seslenmek istedim. Kendi anladığım şekilde seslenmek istedim. Bu, bunun eseridir. «Bizim Köy» Türk münevverine bir sesleniştir. Bu şekilde kaleme alınmıştır.

Bizim Köy nasıl yazıldı

TURHAN TÜKEL — Mahmut, bu arada, azizim — bu ortaya dökülmeğe değer bir şey — hakkında bazı dedikodular oldu. Açıkça söylemeğe lüzum var mı, bilmiyorum? Yok, bir dakka müsaade et, müsaade et, yalnız Mahmut'a hitabediyorum. Bu dedikoduyu nasıl cerhediyorsunuz? Bazı bu notların tashih edildiğini, düzeltildiğini falan...

FAKİR BAYKURT — Bu konunun dışında yahu, Turhan, tamamen dışında...

TURHAN TÜKEL — Hayır, belki senin için öyle, ama ben dergi için öyle düşünmüyorum, Fakir!

MAHMUT MAKAL — Dur bakalım, konuşsun ne diyecek.

TURHAN TÜKEL — Bu arada Mahmut kendisini savunacak.

FAKİR BAYKURT — Bunun savunması falan yapılmış, bitmiş, bitmiş bir mesele...

TURHAN TÜKEL — Yok zannetmiyorum.

FAKİR BAYKURT — Mesele yok.

TURHAN TÜKEL — Hâlâ da bunun şeyi devam ediyor. Bir defa da müsaade ederseniz izah etsin.

KEMAL TAHİR — Tashih edilmiş değil de, yumuşatılmış, falan... Hakikî değerinden bir şeyler kaybetmiş falan deniyor.

TURHAN TÜKEL — Evet, deniyor, bakın bu halâ sürüyor demek, sürüyor... Niçin Mahmut'a bir fırsat daha tanımıyalım?... Sırf bu...

MAHMUT MAKAL — Ben izah edeyim onu, olduğu gibi: Bir kere ne yumuşaması var, ne düzelmesi var... Yani, bizde seviye çok aşağı olduğu için, anlayış seviyesi, daha doğrusu, gerçek anlamında aydınımız hiç olmadığı için, tabiî, bir köy çocuğunun diyelim, halâ bu var, halâ bu var, kalemi eline alması, yazı yazması, efendim, şu konuyu veya bu konuyu tenkidetmesi meseledir. Yani, kimsenin aklına sığdıramazsınız. Bu halâ böyledir ve

çekimiz de bundandır. Yani, bundan çekiyoruz. Bunun kaynağı bu... Gerçek durumu ben izah edeyim: Bir kere eline kalem alan bir insan, her zaman yazan bir insan, değil mi, bugün kabul edilemez... Yaşar Nabi yazdı dediler bir çokları... Öyle dediler ama canım...

KEMAL TAHİR — Yazsa kendisine yazar.

ORHAN KEMAL — Hayır Mahmut, öyle değil de, bir takım rivayetler var.

TURHAN TÜKEL — Kısaca Mahmut bunu söylesin.

MAHMUT MAKAL — Ben anlatacağım...

TURHAN TÜKEL — Duyurulmasını istiyorum. Ben Mahmut'un bunu yapmadığını, kasdedenler olduğunu şey yapıyorum yani.

MAHMUT MAKAL — Yaşar Nabi yazdı diyenler oldu. Yani, konumuzun dışında ben üzülerek konuşuyorum. Yani bunu kabul edin. Yaşar Nabi yazdı diyenler oldu. Efendim, hattâ benim bir eczacı arkadaşım vardır, Aksaray'da, Fikret Otyam'ın ağabeyisi, bir gün çekinerek bana şunu sormuştur: Kim noktalamasını yaptı, Mahmut? Bu, üniversite mezunu, rica ederim yani.

KEMAL TAHİR — Muharrirlerimizin hiç birisi — Kemal Tahir de dahil — noktalamasını iyi bilmez. Yani, iyi noktalamışsa kendiliğinden şüphelenilir. *(Gürültüler)*

MAHMUT MAKAL — Kim noktalamıştır?

KEMAL TAHİR — Hiç mühim değil.

MAHMUT MAKAL — Sonra?

KEMAL TAHİR — Ama adam için mühim, bunu söyliyen adam için mühim. Kendisi ne kadar sıkıntı çekiyor bir bilsen...

MAHMUT MAKAL — Bir de, Varlık Yayınevi'nin adamlarınca düzeltilmiş... Bu gün halâ zannediyorrum ki, kitabın müsveddesi halâ Yaşar Nabi'nin deposunda vardır. Yani, el yazımıdır, el yazımıdır. Herşey ordan meydana çıkarılabilir. Şu var: Yazılardan parça parça çıkarılmadı. Bir - iki, ya da üç yazı ikiye bölündü. Ben bir başlık altında yazmışsam, o bakmışki iki başlıkta gider, yazıyı ikiye ayırmış, iki yazı yapmış falan.

TURHAN TÜKEL — Sırf bunu öğrenmek istiyorduk.

MAHMUT MAKAL — Bir - iki parça yazımı da kayboldu.

Eline geldiğini, fakat dosyalarının arasında bulamadığını söyledi. Durum bundan ibaret. Kitaba girmesi için yollamış. Bir - iki parça yazı da kayboldu.

TURHAN TÜKEL — Peki, teşekkür ederim. Çoğalışınızın sosyal sebeplerini, politikse politik sebeplerini falan...

TALİP APAYDIN — Ekonomik sebeplerini...

TURHAN TÜKEL — Ekonomik sebeplerini izah edebiliyor musunuz? Niçin, böyle birdenbire çoğaldınız?

KEMAL TAHİR — Efendim, bence, bence şey oldu. Tabiî hayat şartları ilerledikçe köylü unsuru daha çok geldi okumaya. Eskiden gelen köylü unsurları şehirli olmaya çabalıyorlardı. Bütün dünyada alışılmış olan halk hareketleri, kendi halkından kopmasının, kendi zümresinden kopmasının ayıp olduğunu anlattı insanlara bir parça. Binaenaleyh, yüzdesi arttı bunun. Yüzdesi artınca, ekseriyette de köylü de olunca, köylü işleri birden birinci plâna geldi elbette. Yalnız köylü işleri, köylü bakımından birinci plâna gel... Sonra ne oldu? Tabiî herkes ilgilendi. Herkes ilgilenince de, iyi de sanatçılar yetiştirmeğe başladı köylümüz Allaha şükür. O zaman, birinci plâna geldi köy meselesi. Ama şurada, şu meseleyi konuşmak lâzım ki, köy bence kendisi bizatihî anormal bir topluluktur. Ömürlü bir topluluk değildir. Nasıl olsa, en sonunda şehirleşecektir. Onun için, köylü unsuru zaten geçip gideceği için, biz daha çok köylü diye ayırmaktansa, umumiyetle, yani dünyanın gidişine ayarlamalıyız. Ve yalnız köylü diye yazdığımız eserler — ne kadar kuvvetli olurlarsa olsunlar — kalmak düşüncesiyle kaleme sarılmış yazarlar için, nihayet bir tuhaflık, bir döküman halinde falan kalacak. Sanırım ki, çok yakın bir istikbalde köy - şehir farkı kendiliğinden ortadan kalkacak.

ORHAN KEMAL — Demek olacak bu iş Kemal...

FAKİR BAYKURT — Kalksın da, kalksın da...

KEMAL TAHİR — Öyle gibime geliyor. Yani, onun için ayrıca, buna da büyük bir ehemmiyet vermemek lâzım.

ORHAN KEMAL — Demek olacak bu iş, nasıl olacak, hangi şartlarla?

KEMAL TAHİR — Nasıl olacak, Batı Almanyada olduğu gi-

bi. *(Gülüşmeler)* Hiç köy yokmuş, birader. Tren böylece şehirlerin içinden geçiyormuş, görmedim ya, öyle söylüyorlar.

ORHAN KEMAL — Orası Almanya, yüz sene önce de Almanya Almanya idi.

KEMAL TAHİR — Ama içinde eşekler oturuyor Almanyanın.

ORHAN KEMAL — Vallahi, ben razıyım öyle eşek olmaya.

KEMAL TAHİR — Yok ben ona razı değilim. Arada farklar var canım. Ben öyle eşek olmaya razı değilim. Alaman eşeği olmayı istemiyorum.

TURHAN TÜKEL — Talip bey, sizin fikriniz? Niçin çoğaldınız? Soru böyle soruluyordu.

TALİP APAYDIN — Vallahi efendim, Cumhuriyetin kuruluşundanberi, muhakkak ki, halka doğru bir hareket var. Bunun neticesi olarak tabiî ki...

KEMAL TAHİR — İstensin istenmesin...

Köy Enstitüleri

TALİP APAYDIN — Sanat da halka doğru gidecektir. Tabiî bir sanatçının yetişmesi en az otuz yılda mümkün olduğuna göre, şehirden yetişenler halka doğru inen bir sanatı yapmış bulunuyorlardı. Bu arada, köy enstitüsü mezunlarından da bir - iki imza yetişmiş oldular. O koroya katıldılar ve bu günkü mesut netice doğru. Daha da ileride, daha şümullü, daha toplu bir hareket olacağını tahmin ediyorum.

ORHAN KEMAL — Şimdi, Kemal Tahir de izah etti. Önce Mahmut da şeylerini koydu falan. Bu köy yazarlarını — Necati Cumalı bak dinle! — bu ilgili, yani hakaret ediliyor, senin de bulunduğun bir devre hakaret ediliyor, ben onu tenzih için konuşuyorum.

NECATİ CUMALI — Ben böyle bir kasıt sezmiyorum.

ORHAN KEMAL — Bak ha, şimdi Turhan bey!

TURHAN TÜKEL — Buyurun.

ORHAN KEMAL — Bu sadece, efendim, Mahmut Makal'ın bir fırlamasından doğan, bir şu veya bu, sebep ne olursa olsun değil. Köy enstitüleri meselesi, bizatihî bir kültür, bir ekin, köy

enstitülerini ayaklandıran, şuurlandıran, şurdan alıp biraz şöyle iyiye getiren, bu iş için çalışan, uğraşan, didinen, isim vermeye lüzum yok — ki Necati bu işi çok iyi bilir — içinde o sırada..

NECATİ CUMALI — İçinde diye bir lâf etmedim.

ORHAN KEMAL — Ha, yok şimdi.

KEMAL TAHİR — Üzerine geliyor değil mi? *(Gülüşmeler)*

ORHAN KEMAL — Hayır zorla konuşacaksın, tabiî konuşman lâzım. Bak şey oluyor...

NECATİ CUMALI — Karar verdim, ben sesimin güzelliğinden emin değilim birader. Ve cihaz varken konuşamam, ben cihazsız konuşurum.

ORHAN KEMAL — Avukat şeyisi değil mi bu böyle? *(Gürültüler)*

ORHAN KEMAL — Köy enstitüleri bizatihî... onların bir «force motrice» i vardı. Bu «force motrice» bir ekipti. Bu ekip, çok olgun, çok yetişkin, yurdunu seven, insanlarını seven, yurdunun gelişmesini isteyen bir ekipti. Bu ekibe — Necati Cumalı — evet iyi, çok iyi — bu ekibe hâkim olan bir ana fikir vardı. Bu ana fikre hâkim olan bazı «notion»lar vardı. Veyahut şeyler vardı.

KEMAL TAHİR — Canım, bunun sanatla ne alâkası var Kemal!...

ORHAN KEMAL — Aaaa, amma yaptın yani. Bizatihî sanat..

NECATİ CUMALI — Madem ki benim iyi bildiğimi kabul ediyorsun; ben konuşursam böyle senin gibi konuşmam.

ORHAN KEMAL — Sen benim gibi konuşmazsın tabiî.

NECATİ CUMALI — Zannedildiği gibi değil o şey, o «notionlar»...

ORHAN KEMAL — Sabahattin Syüboğulları ve saireler, sizler, Orhan Veliler.

NECATİ CUMALI — Sabahattin Eyüboğlu da vardı, Yunus Kâzım Köni de vardı. Karmakarışık bir şeydi...

ORHAN KEMAL — Güzel ama şu vardı, şu vardı. Hiç olmazsa, düz yazıyı...

NECATİ CUMALI — Meselâ Talip yanında oturuyor; me-

selâ bir Hasanoğlan Köy Enstitüsü'ne gittiğimiz zaman her yerde, her toplumda olduğu gibi, türlü kanaatte, türlü insanlara rastlardınız, anlatabildim mi?

ORHAN KEMAL — Ama bu da bir merhale yanî...

NECATİ CUMALI — Şimdi, bu her yerde görülen bir şeydir. Şöyle böyle kabul edilecek şeyleri kesin olarak kabul etmek romantizm olur.

ORHAN KEMAL — Hayır, hayır, kesin değil. Bu, bir defa, köylünün de konuşma hakkı olduğunu...

NECATİ CUMALI — Olacak tabiyatiyle...

ORHAN KEMAL — Ama, o zamana kadar yok böyle şey... *(Gürültüler)*

KEMAL TAHİR — Köylüye kim verir bu hakkı?... *(Gürültüler)*

ORHAN KEMAL — Romancının bir atmosferi vardır.

NECATİ CUMALI — Şu niyetle yapılmadı, bu niyetle yapılmadı...

ORHAN KEMAL — Hasan Ali Yücel kendi de şahsen, makalelerinden de görüyoruz... *(Gürültüler)*

NECATİ CUMALI — Ama köy enstitülerini arzulayan Saffet Arıkan'dır. Hasan Ali Yücel'in bir şeyi yoktur.

ORHAN KEMAL — O başka...

NECATİ CUMALI — Varsa bir müspet netice, Saffet Arıkan'ın ruhu şâd olsun!...

ORHAN KEMAL — Beni... Beni ilgilendiren bu tatbikattı. Bu tatbikat yetiştirdi bu delikanlıları, bu gençleri...

NECATİ CUMALI — Yahu, köy enstitüleri dediğin kim yahu?...

NECATİ CUMALI — Yirmi beş tane köy enstitüsünden yirmi beş tane genç çıktı...

ORHAN KEMAL — İyi ya!... İyi ya!... Tamam!... Yetmez mi!... Kaç sene içinde oldu bu!...

NECATİ CUMALI — Köy enstitüleri böyle olmaz.

ORHAN KEMAL — Ayrı, o ayrı o... Demek ki bak, bu ka-

dar az zaman içerisinde şu kadar az insan verdi. Demek ki bununla mütenasip bir şekilde...

NECATİ CUMALI — Belki köy enstitüleri daha umulan müesseseler olurdu, ama çok kısa sürdü.

ORHAN KEMAL — İşte onu diyorum yani... Çok kısa sürdü ve çok verimsiz kaldı. Bırakıldı sonunda. Ama gene, gene de köyden iyi delikanlılar çıktı.

NECATİ CUMALI — Yahu, delikanlıların ne eder senin?...

KEMAL TAHİR — Kim köylü değil bu memlekette canım?... Hangimiz köylü değiliz?... Babam çarıkla geldi... *(Gürültüler)*

NECATİ CUMALI — Şimdi böyle ses alma cihazı önünde konuşulmaz böyle şeyler... Şahsiyata varır yani... Konuşulursa, bu kadar büyük şuurlar atfetmek gerekmez bu adamlara... *(Gürültüler)* Bu çocuklar doğrudan doğruya memleketlerini sevdiler... İyi insanlar... Şu şu dertleri hissediyorlar... *(«Kabiliyefieri de var» sesleri)* Bunları Yunus Kâzım Bey yetiştirmemiştir bu seviyeye...

ORHAN KEMAL — Yunus Kâzım Bey kim yahu?... Ben bunu yeni duyuyorum.

NECATİ CUMALI — İlk tedrisat umum müdürüydü bir tarihte.

ORHAN KEMAL — Hiç farkında değilim vallahi, yeni duyuyorum. Tanımam etmem... Ne lûzumu var benim için... Beni ilgilendirmez.

NECATİ CUMALI — Bu çocukları mutlaka şu şahıslara bağlamak doğru değil.

ORHAN KEMAL — Şahsa bağlamıyorum, şartlara bağlıyoruz. Şahıs yok!...

NECATİ CUMALI — Köy enstitüsüne de bağlamak doğru değil. Bunlar çalışmak, okumak imkânını buldukları yerde...

ORHAN KEMAL — Hah, işte o imkânı hangi şartlar hazırladı?...

TALİP APAYDIN — Orhan Kemal Bey şunu anlatmak istiyor: Meselâ bugün de var Köy enstitüleri... Kapanmamıştır.

ORHAN KEMAL — Necati bak, bak dinle...

NECATİ CUMALI — Bak bir takım adamlar çıkıyorlar, bakıyorlar, falan adam eh, iyi bir şey yapıyor, hop, onun sây'ine el koymak için «Biz yetiştirdik bu adamları» diyorlar. Ayıp bir şey...

ORHAN KEMAL — Ayrı iş... Bak bak ne diyor şimdi... (Talip Apaydın'a) Anlat!...

TALİP APAYDIN — Şimdi Necati Ağabey, o zamanlar bize — isimler vermiye lüzum yok, isimlerin önemi yok — okuma imkânı bahşediliyordu. Bizim okuduğumuz okullar şimdi de açık. Fakat şimdi okutmuyorlar. «Yalnız ders kitabı okuyacaksınız» diyorlar. Meselâ elimde, diyelim ki, Kemal Tahir'in bir kitabını görmeye imkân ve ihtimal yok. Sistematik bir şekilde okutmuyorlar. Böyle bir iklim yok. Onun için çocuklar kupkuru birer aydın olup — ne bileyim ben — derslerini bilen, öğrenen, iyi numaralar alan birer aydın olup çıkıyorlar. *(Gürültüler, hep bir ağızdan konuşma)*

KEMAL TAHİR — Turan, Turan, bir müşahademi kaydedeyim mi? «La Dam o Kamelya» nın tercümesini yapmış şey...

TURHAN TÜKEL — Köyü yazan ekipte sayı bakımından bir çoğalma var diyoruz. Bunu münakaşa etmeden kabul edelim de, neden acaba çoğaldılar, onun sebepleri üzerinde duralım.

KEMAL TAHİR — Pek te çoğalmadılar be. *(Gürültüler, kahkahalar)*

TALİP APAYDIN — Üç dört kişi ha? *(Gürültüler, kahkahalar)*

FAKİR BAYKURT — Valla, edebiyat evvelâ alfabe işi, Kemal Tahir bey! Yani, alfabeyi bilmiyen adam edebiyat yapamaz, yani yazı yazamaz. Okumayı yazmayı evvelâ köydeki mektepte öğrenir köylü çocuğu. Tabii, bu köydeki mekteple edebiyatçı seviyesine gelemez, daha yüksek tahsil kademelerini görmesi lâzım yahutta yüksek tahsil kademelerinin kazandığı görüşü kazandıracak kitapları sivil olarak okuması lâzım.

KEMAL TAHİR — Yahut bir arkadaşından filân...

FAKİR BAYKURT — Ben şimdi kendimden bahsedeceğim. İlk Okulu bitirdikten sonra, ben evvelâ «Adem ile Havva» yı o-

kudum. Sonra «Kerem ile Aslı» yı okudum, sonra da «Mızraklı İlmihal» i satın aldım gittim şehir pazarından. Daha sonra işte, enstitüye giderken bir adamı, şehre gelmiş bir misafiri kendi eşeğimizle tazımıştım, ücret olarak elime bir miktar para vermişlerdi. Onunla bir kaç kitap aldım. Enstitüye gittim. Onlar da bu «Mızraklı ilmihal» cinsinden kitaplardı. Enstitüye vardığım zaman çocuklar okuyorlardı. Hocalarla karşılaşamadım. Bir yaşlı öğrenciye sordum, bizden kıdemli bir öğrenciye. Bana bir kitap tavsiye et de okuyayım dedim. Elimdekileri gördü beğenmedi çünkü. Bana «Şişko» diye bir kitap verdi bu, Remzi yayınları'ndan kenarı kırmızı çizgili filân.

KEMAL TAHİR — Şükrü Kaya'nın tercümesi.

FAKİR BAYKURT — Okudum Şişkoyu iki-üç sayfa, geçemedim daha ileri...

KEMAL TAHİR — Berbat bir şeydir.

FAKİR BAYKURT — Aldım götürdüm, abi dedim, bu beni açmadı, başka bir kitap verin. Ondan sonra «Yaban»ı verdi. «Yaban»ı okudum, kendimi sıka sıka, yani bir önceki kitap gibi başarısızlığa uğramıyayım diye okudum. Ve okuduktan sonra «Yaban»ı anladım. Daha sonra işte diğer kitaplar geldi. Zaten enstitüye giderken şiir yazıyordum, Karacaoğlan tarzında. Sabahattin Ali'yi filân okumak imkânı hasıl oldu. Başka halis sanatkârları okumak imkânı çıktı karşımıza. Okuya okuya bugünkü halimize geldik.

TALİP APAYDIN — Okumadan olunmaz.

FAKİR BAYKURT — Okumadan olunmaz tabiî.

TALİP APAYDIN — Bu mühim bu. Kanaatimce bu kıymetli bir damardır. Köyden yetişenlerin köyü yazması belki edebiyatımızı birazcık yükseltebilir, bir çıkmazdan da kurtarabilir.

KEMAL TAHİR — Çok büyük çeşni getirecek, çok büyük.

TALİP APAYDIN — Bu damarı işlemek lâzım. Köylü çocukları geniş mikyasta okumadıkça, geniş mikyasta yüksek tahsil imkânlarına kavuşturulmadıkça...

KEMAL TAHİR — Yüzdesi fazlalaşmadıkça...

FAKİR BAYKURT — Bunlar içerisinden sayılı kimseler çıkıp sanata, idareye, siyasete karışmadıkça Türkiyenin her sahasında, umumi hayatında bir canlanma mümkün olmaz. Türkiyenin umumi hayatındaki yükselmeyi mümkün kılmak için, daha geniş ölçüde köylü çocuklarını, vatandaş çocuklarını okutmak, onları orta tahsilden ve yüksek tahsilden geçirmek şarttır. Bizim bugünkü köy edebiyatımızda sayı bakımından bir çoğalma, canlanma varsa, bunda köy enstitülerinin rolü mühimdir. Hiç olmazsa alfabeyi okutmak ve yaymak bakımından...

KEMAL TAHİR — Ama bak, işte onu anlatın, bu fırsattan istifade kapatmak için... Mustafa Nihat Özön demiş ki Anna Karenin, şey...

FAKİR BAYKURT — «La Mame Aux Camelias»...

KEMAL TAHİR — «La Mame Aux Camelias» kitabının ön sözünde — hiç akla gelir mi, bu «La Dame Aux Camelias» nın ön sözünde böyle bir şey olacağı! Demiş ki, bu gidişle demiş, 1950—60 arasında, Türk romanı büyük başarılar gösterecek. Nerden çıkardın bunu, diye sordum, geçen akşam. Dedi ki, «o zaman yapılan tercümelerden çıkardım», dedi. «O zamanki tercüme edebiyatımız öyle bir durumdaydı ki,» dedi, «ergeç böyle bir netice alınmasın, mümkün değildi», dedi. «Şimdi de», dedi, «söylüyorum», dedi, «ayni tecrübeyle», dedi, «60—70 arasında müthiş bir kısırlık gelecek», dedi. «Çünkü, *(Allah, Allah sesi)* 1945 den bu yana yahut 43 den bu yanaki tercüme edebiyatımıza bakıyorum», dedi. Yani, bunu şeyden çıkartıyor...

FAKİR BAYKURT — Yani, yedi sene kıtlık, yedi sene bolluk *(Kemal Tahir'in kahkahası)*

KEMAL TAHİR — Ve bir de şey meselesinden çıkartıyor, yani rönesansı bir nevi tercüme hareketi diye almazlar mı? Yani, bir nevi yenilenme falan diye, ama beni bu çok ilgilendirdi, yani çok hislendim, ben bu lakırdıyı duyunca, hemen öptüm kendisini... Hih, hih, hih...

FAKİR BAYKURT — Tercümeleri okumadan olmaz bu iş

zaten. Biz tercümeleri okuma imkânını köy enstitülerinde buluyoruz.

TURHAN TÜKEL — Otomatikman ikinci soruyu aştı. Şu halde, köy romanını geliştirmek için bugün köy hakkında yazı yazmış, roman yazmış, köylü olsun, şehirli olsun, neler düşünüyorlar hattâ birlikte nasıl düşünüyorlar projeleri var mı?

TALİP APAYDIN — Uzamadı mı?

TURHAN TÜKEL — İsterseniz uzar...

TALİP APAYDIN — Sizce şu duruma göre...

TURHAN TÜKEL — Yok, ne düşünüyorsunuz, yani geleceği hakkında. Bakın Mustafa Nihat'ın şeyi ile de ilinti kurduk, kısırlık diyormuş, her bakımdan gelecek kısırlık diyormuş.

KEMAL TAHİR — Bence...

TURHAN TÜKEL — Fakir Baykurt attı bu soruyu âbi. Cevabını da versin bize.

KEMAL TAHİR — Versin, versin...

NECATİ CUMALI — Niye üzülüyorsunuz be. Meseleyi neye şeye ayırıyorsunuz, onu anlamıyorum. *(Kollektif ses: üzülen yok ki be... gülüşmeler)*

NECATİ CUMALI — Şimdi okutmuyorlar Köy Enstitüsü talebelerini, liselileri okutuyorlar mı? Neye ayırıyorsunuz meseleyi?

KEMAL TAHİR — Necati, biz onu şey için ayırıyoruz.

NECATİ CUMALI — Konuşulana bakıyorum...

TALİP APAYDIN — Onlar daha iyi...

(Dört beş ağızdan konuşma, imkân yok zaptetmeye)

MAHMUT MAKAL — Bizim konumuzun başlangıcı ile ilgili bu. Köy enstitüleri ile beraber şurada, burada da... *(Gürültüler)* Eğitim diye bir şey yok. Fakat biz, en iyi köy enstitülerinin durumunu izliyoruz. Yani, en yakından orayı biliyoruz; belki de oradan ileri geliyor, onlar üzerinde durmamız. Yani, yazarın en iyi bildiği mevzularla uğraşması... *(Gürültüler)*

TURHAN TÜKEL — Biz gene kendi konumuza dönelim.

FAKİR BAYKURT — Bu, benim görüşüme göre tamamen eğitim meselesi ile ilgili. Daha çok sayıda böyle vatandaş çocuklarını ilk öğretimden geçirmek, daha sonra, bunları daha yukarıdaki öğretim kademelerine göndermek, yüksek tahsil imkânlarına kavuşturmakla mümkün olacaktır. Meselâ ben bugün yazı yazarken, roman yazarken, şahsen kültür bakımından bazı noksanlıklarımı duyuyorum. Meselâ siyasî tarihi bilmek isterim, yani erbabından öğrenmiş olmayı. Meselâ delikanlı iken onsekiz yirmi yaşlarında iken normal yaşlardayken öğrenmiş olmayı isterim. Sosyoloji, iktisat, psikoloji bilmek isterim. Şimdi, geniş ölçüde vatandaş çocukları bu imkâna kavuşurlarsa, bunların içinden sanatkârlar çıkabilir. Şairler çıkabilir, sinemacılar çıkar, ressamlar, heykeltraşlar çıkar. Yani, bizim memleketimiz henüz işlenmemiş bir toprak durumunda. Bu toprakları işlediğimiz zaman, uzun zaman boş kalmış, dinlenmiş, gücünü biriktirmiş, bunları açık, ziraate açık, hale getirdiğimiz zaman bereketli mahsul yılları beklenebilir. Onun için yapılacak iş, romanı geliştirmek için, memleketi geliştirmek için ne yapılacaksa romanı geliştirmek için yapılacak iş de odur. Tekrar söylemek istiyorum: Köylüyü okutmak! Yani, köylü Türkiye demek oluyor. Yani, köylü şehirli... *(Gürültüler)*

NECATİ CUMALI — Ben... Köy Enstitülerinin kuruluşunda itiraz ettiğim bir nokta var: Konuşmamıştım sağda solda. «Arifiye» nin çalışmasını yakından izledim. Meselâ Talip keman çalardı. İyi bir kemancı olamadın değil mi?

TALİP APAYDIN — Notam yoktu.

NECATİ CUMALI — «Kızılçullu» ya beş-on defa gittim geldim. Benim yeğenim de oradaydı. Şimdi, alırlar çocuğu, koyarlar şeye, 5 sene okur, 5 sene okurken bunun yanında, ne bileyim, nalbantlık öğrenir çocuk, marangozluk öğrenir, bunun yanında da normal lise şeyi öğrenir. Ne normal lise derslerini öğrenebiliyor tabiî, ne marangozluk, ne de... Yani, bir yarım münevver kalabalığı...

FAKİR BAYKURT — Ayrı mesele Necati bey! Hakikaten ayrı mesele...

NECATİ CUMALI — Dur bak, çok güzel konuşuyorsunuz demin vazettiğiniz meselede. Şimdi, evvelâ verirken bilgileri tam olarak vermek lâzım. Yani, ben köylü çocuğunu okutuyorrum diye, bu köy mektebine kâfi hoca olur diye yetiştirmek değil! Kuvvetli bakalorya mektepte...

FAKİR BAYKURT — Sizin söylediğiniz şey... *(Gürültüler)*

NECATİ CUMALI — Fransada, çocuk geldi mi 18 yaşına, bizim 40 yaşındaki adam kadar bir şey öğreniyor. Kuvvetli tedris programları var. Şimdi, bunun köylüsünü de şehirlisini de böyle okutmak lâzım. O isterse köy mektebinde ders versin, isterse kasaba mektebinde ders versin, ister şehir mektebinde versin. Niçin benim köye göndereceğim hoca herşeyi yarım yamalak bilsin de kasabaya göndereceğim hoca... *(Gürültüler)* Benim demek istediğim: hoca bildiğini tam bilsin.

FAKİR BAYKURT — 21 tane Köy Enstitüsü açıldı da 21 tane kaliteli hoca bulunamadı, Necati bey!

NECATİ CUMALI — Bir kere program düzenlemek lâzım. Bu program, zaten sakat hoca yetiştirmeğe mahkûm.

FAKİR BAYKURT — Programı nasıl tatbik edeceğiz, o mesele var. Kaç tane Sabahattin Eyüboğlu var?

TALİP APAYDIN — Bizim münakaşamız bu değil *(Gürültüler)*

FAKİR BAYKURT — Necati bey, kaç tane Sabahattin Eyüboğlu var? 21 tane Köy Enstitüsünde kaç tane müsbet tatbikatçı Sabahattin Eyüboğlu çıktı, değil mi?

TALİP APAYDIN — Şimdi, meseleyi şöyle ele almak lâzım: Köye göre öğretmen, yani köydeki bir öğretmenin ihtiyacı nedir? *(Gürültüler)*

NECATİ CUMALI — Durun, bakın, anlatayım: Çünkü, politik durum müsait değildi. Köy Enstitülerinin kusurları o zaman münakaşa edilmiyordu.

ORHAN KEMAL — Necaticiğim, dur bir şey sorayım.

NECATİ CUMALI — Bir dakika, bir dakika, bitireyim. Köy Enstitüleri münakaşalı bir mesele olarak atıldı ortaya, değil böyle şey. Şimdi, sen köye nalbant göndereceğiz, ama iyi nalbant

yetiştirip göndereceksin. Köyü şundan, bundan biraz bilir adam köye yetişir meselesi olmaz. Hocaysa tam hoca... Köye veya şehire tam hoca yetiştirip göndermeli. *(Gürültüler)*

FAKİR BAYKURT — Köy enstitüleri şunu yaptı: Fazla miktarda çocuğu, bunlar içinden tabiat kanunlarına uygun bir şekilde, bazıları sanatkâr oldular. Meselâ *(Gürültüler)* ayrı bir mesele...

TURHAN TÜKEL — Bir dakika, bir dakika...

KEMAL TAHİR — Oluruna gitmek bu işin...

NECATİ CUMALI — Bak, görüyorsun ki, bir takım karakuşi hükümler rol oynar, bu memleket, bu toplum buraya götürür...

TURHAN TÜKEL — Cumalı, bir dakika rica edeceğim. Fakir, bu senin soruyu konuşalım. Galiba da bu, yani final bir soru. Yani, sen konuştun soruyu, diyordun ki, gelişmesini nasıl düşünüyordun. Nasıl çalışacağız, neler olacak, yani bütün temenniler, veyahut tavsiyeler veyahut ta ümitler şeyi idi, değil mi senin ki? Onu lütfen ele alalım da...

FAKİR BAYKURT — Evet söyledim ben...

TALİP APAYDIN — Bu, umumi bir kaide bunun için vazedilmez sanıyorum. Bu, sanatçıların kendilerini ilgilendirir. Ben şahsen, roman sanatı karşısında kendi durumumu ölçtüğüm zaman kültürümü basit buluyorum, hissediyorum bunu. Ben daha çok okumam, ne bileyim, bilgimi, kültürümü, görgümü daha çok arttırmam, daha iyi incelemem icap ettiğini anlıyorum. Sonra az çalışıyoruz. Yani yazmak için de az çalışıyoruz. Daha çok çalışmak icap ettiğini anlıyorum. Ama asıl mesleğimiz var, bizden bambaşka işler isteniyor, ne bileyim ben, parçalıyoruz kendimizi, şuraya koş, buraya koş, bilmem neler istiyorlar bizden, uzun uzun anlatmaya lüzum yok. Bunlardan fırsat bulup, istirahat saatlerini filân bu işe harcayıp daha çok çalışmak, daha iyi incelemek, daha fazla okumak lüzumunu hissediyorum ben, yani sanatçı olarak... Kendimi, özet olarak söyliyeyim, kendimi küçük buluyorum.

ORHAN KEMAL — Kifayetsiz...

TALİP APAYDIN — Kifayetsiz buluyorum. Daha çok çalışmam icap ettiğini anlıyorum.

TURHAN TÜKEL — Diğer romancılarla alâkanız, falan filân?...

TALİP APAYDIN — Olmadı, hep ayni yerlerde kaldım. Uzakta, taşrada, kendi halime kaldım. Yani, bugünkü şu toplantı benim için çok mühim olmuştur. Böyle sanatçı ağabeylerim, Kemal Tahir... Benim için çok mühim olmuştur. Orhan Kemal ağabeyimin fikirlerini öğrenmek, hayatımda unutamıyacağım, belki de böyle birgün bir daha yaşamak imkânını bulamıyacağım. Çünkü, bizi veriyorlar... Oradan veriyorlar Şavşat'a, oradan veriyorlar bilmem nereye...

TURHAN TÜKEL — Daha iyi...

TALİP APAYDIN — Yani idaremiz kendimizin olmuyor, halbuki, kültür muhitiyle temas etmek çok mühim. Yani, bunu şehirde oturan bir sanatçı pek hissedemiyor. Bizim için bu çok mühim bir ihtiyaç oluyor. Yalnız okumakla bu ihtiyaç karşılanmıyor. Onun için ben kendimi yetersiz buluyorum. Daha çok çalışmam icap ettiğini anlıyorum.

FAKİR BAYKURT — Köy romanının inkişafı için ne yapmak lâzım?

ORHAN KEMAL — Valla, köy romanının inkişafı, romanın inkişafı, diye bir şey yok, benim için, romancının inkişafı var. *(Çok gürültüler)* Romancının göstereceği bir yol var. Kendisi eğer olumlu bir tipse, göstereceği bir yol var. Yani, romancı hak bellediği bir yolda mücadelesini yapacaktır. Yani, karanlıklar içinde tek başına kalacaktır, dalgalar, okyanus içinde yüzecektir, ne yapacak, şunu yapacak, sırtına düşen, efendim, yük çok ağırdır; onu tek başına ya başaracak ya boğulup geberip gidecektir. Bu... hiç bir yardımcısı da olmayacaktır yani.

KEMAL TAHİR — Şimdi efendim, köy romanı, yani köyü yazan romancılardan beklediğimiz bir şey bence, benim kanaatimce, Türk Milletinin müşterek, yani birleşik ruhunu, davranışını

keşfetmeğe çalışmaktır. Bize bu yol, bu alan, bugün açıktır, dalgalandırılmamış bir şekilde... Çünkü şimdiye kadar, şimdiye kadar, çok basit bir tarzda getirilmiş bu köy romanı meselesi, yani köyü yazmak meselesi... İdealist bir şekilde düşünülmüş, ona doğru getirilmiş, yani bize gelinceye kadar. Şimdi bizim vazifemiz, memleketin, milletin esas unsurunu teşkil eden köylülüğün muhtelif zümrelerine mensup — ki yekpare saymamak lâzım, çünkü o zaman yanılıyoruz çok — araştırırsak bugün menşelerini şeylerimizin, aydınlarımızın çoğu köylüye dayanır. Halâ babası köyde, köy ağası olarak, yahut köy çiftlik sahibi olarak, bir sürü münevverimiz vardır. Demek ki bu iş bir zümreleşme meselesidir aynı zamanda. Ha, ha neyse, Samim Kocagöz kendi zümresine göre, çok daha müsbet bir iş yapan bir arkadaşımız. Kaybolmuşlar var, katiyen köyü unutmuşlar var. Köy hakkındaki realiteyi yazdığımız zaman, o realiteyi inkâr etmeğe dahi lüzum görmeyenler var, yani üzerine... Binaenaleyh, köylülük öyle yekpare bir kuvvet değil. Zaten bütün dünyada da böyle değil. Zümreleşmiş bir kuvvet kendisine göre. O zümreler de birbirleriyle devamlı değişme, yer değiştirme halinde; binaenaleyh biz köyü yazan, tesadüfen köyle ilgilenmiş olan yazarlar, köyü, köylülüğün muhtelif zümrelerine mensup kişileriyle, kişilerinin ruhuyla eğer tesbit edebilirsek, sanırım ki pek ilmî bir, bir şey olmasa da. Türk ruhu dediğimiz, yani şu Anadolu Türkü ruhu dediğimiz bu tipi, mozayik halinde meydana getireceğiz. Asıl mühim olan nokta budur, ki bunu bizim sosyologlarımız, bizim tarihçilerimiz, bizim filozoflarımız, diğer böyle sosyal işlerle uğraşan düşünürlerimiz henüz daha yapmış değillerdir.

ORHAN KEMAL — Bizim filozofumuz olabilir mi?...

KEMAL TAHİR — Neyse, neyse... Yapmış değillerdir. Binaenaleyh, biz şimdi sanatçı olarak, bize verilmiş olan ödevin en ehemmiyetli noytasındayız. Yani, yüzde 85...

ORHAN KEMAL — Yani nedir o, anlamadım, anlamadım, o ödev nedir bize?

KEMAL TAHİR — Bizdeki, bizdeki ödev şu...

ORHAN KEMAL — Mozayik halinde tesbitten mi ibaret?

KEMAL TAHİR — Hepimiz... Fili yoklamak gibi bu,

hangimiz hangi noktasındaysak onu yakalıyabiliriz. Yani daha başkasına gücümüz yetmediği için yani... Fakat kendi bulunduğumuz çevrede mutlaka biz ileride Türk tipini, Türk ruhunu, niçin böyle davrandığımızı meydana koyacak olan sırrı, sırrın bir ucunu keşfetmeğe çalışacağız.

FAKİR BAYKURT — Eserlerimizle tabiî.

KEMAL TAHİR — Tabiî eserlerimizle, haaa, ama bunun için, bunun için, memleketimizin tarihi ile ilgileneceğiz, gelimiyle ilgileneceğiz. Ufak, büyük, sosyal veya politik davranışlarıyla ilgileneceğiz. Bunları kendi tecrübelerimize göre kendi halkımızın ruhuna bağlamağa çabalıyacağız. İşte burada, romancının hem kendi sahası meydana geliyor, hem de vazifesi meydana geliyor ve bunun neticesinde tıpkı Fransız tipi dedikleri zaman nasıl edebiyattan gelmiş bir Fransız tipi aşağı yukarı mevcutsa — ki çok zor değişiyor — nasıl İtalyan tipi diye, İspanyol tipi diye bildiğimiz, yani bizim şu yarım yırtık okuduğumuz kitaplardan anladığımız, sorduğumuz zaman hemen cevap verebileceğimiz «Akdeniz tipidir de çok heyecanlıdır falan» deriz, çok mühim bir mesele bu kanaate gelmek, bu kanaate gelip kendimizi anahatlarda, hiç olmazsa büyük çizgilerde şaşırtmıyacak bir neticeye varacağız. Türk Milleti üzerine, Türk Milletinin ruhu ve davranışı üzerinde, ancak o zaman Türk Milletiyle konuşmak için müşterek dili bulacağız, yani bizi ancak o zaman anlıyacak, asıl bizim hitap etmek istediğimiz zümre. Binaenaleyh bizim vazifemiz, köylü romancılarının yani köyü yazan romancıların vazifesi doğrudan doğruya Türk ruhunu bir ucundan açmak, aydınlatmak ve bir şeye, umumî harmana bağlamak meselesi olacak; başka hiç çıkarımız yok. Onun için biz yazarken, sanıyorum ki, şeyi... Şeye pek o kadar değer vermiyelim. Yani, dış görünüşüne. Demek istediğim: edebiyatın natüralizm dediği tarafa katiyen kaçmıyalım, kaçmamaya çalışalım. Çünkü değıtıyor, bizi dağıtır. Biz Türk ruhunu, Türk ruhunun bir noktasını aydınlatmayı düşüneceğiz, anladınız mı? Bence, inkişaf bu noktada olacak ve bu neticeye varlıdığı zaman birisi bunu formüle edecek, ilmen, sosyoloji bakımından formüle edecek. O zaman biz çok büyük bir

vazife yapmış olacağız. Bence herkesin, topal - kör, gücü yeter yetmez, doğru veya eğri yapacağı budur ve bunu yapmak için katiyen hataya düşmekten korkmamalıyız. Anladınız mı? Katiyen... Çünkü neyin hata olduğunu pek idrak edemiyoruz, hiç hazırlığımız yok bizim, bize hiçbir kuvvet yardımcı değil, hiçbir evvelden hazırlık gelmemiş.

ORHAN KEMAL — Nasıl değil yahu, nasıl değil be kardeşim. Nasıl söylüyorsun Kemal bunu sen? Nasıl hazırlıklı değil. Her bakımdan ilim bizim için...

KEMAL TAHİR — İlim, bizimle ilgisi yok. Biz ilmi kullanamıyoruz. İlmi kullanmak şu demek beyim, kullanmak şu demek. İlimden bir satır okudun mu, onu idrak ettin mi? Bak dinle şimdi. İlimden, bak ağam, ilimden bir tek satır okudun da idrak ettin mi? Bunu idrak kâfi değil. Bunu idrak etmek ilmi kullanmak değil. Alman ilmi diye yani Alman milleti...

ORHAN KEMAL — Alman ilmi diye bir ilim yok.

KEMAL TAHİR — Var, bak nasıl var beyim. Alman milletini izah etmeğe kullanılıyor. Herif bir tek satır öğreniyor, bir tek formül öğreniyor, bunu hemen benim memleketimde nasıl tatbik ederim, diye düşünüyor. İlimle ilgilenmek bu demek. Yoksa biz entellektüel insan yetiştirmemiş değiliz. Bizim Avrupa çapında...

ORHAN KEMAL — Dünyanın neresinde olursa olsun *(elindeki kibrit kutusunu havaya atarak)* arzın merkezine düşer mi, ilim bu yahu...

KEMAL TAHİR — Yok yahu, alâkası yok... Bizde arzın merkezine düşmez işte. Bizde arzın merkezine düşmez bu.

ORHAN KEMAL — Nereye düşer?

KEMAL TAHİR — Bizde başka bir yere düşer işte. Lâ havle... Bir yere düşer bu. Berbat bir yere düşer bizde.

MAHMUT MAKAL — Arkadaş, kısa keselim.

ORHAN KEMAL — Yahu saat bir oldu, vapuru kaçıracağız. *(Beraber gidelim vapuru kaçıracağız sesleri)*

KEMAL TAHİR — Her zaman vapur var, korkma.

ORHAN KEMAL — Bir kadeh attırdınız diye kalalım mı yani burada. Karıdan dayak mı yiyelim evde yahu...

MAHMUT MAKAL — Kısa kesiyoruz, zaten uzun boylu ilerlemeğe lüzum yok. Bir kere *(gürültüler)* Şimdi benden sonra hiç kimse, hiç bir konu üzerinde söz söylemiyecek mi?

KEMAL TAHİR — Yok hayır.

ORHAN KEMAL — Bağlıyacaksın.

MUHMUT MAKAL — Öyleyse bağlıyorum. Şunu söylemek çok gerekli. Hürriyetsiz hiçbir şey olmaz. Yani, romancının yapacakları, vazifeleri, geçmişi, geleceği dedik ama, bir de hürriyet var. Hürriyet olmadan romancı eser meydana getiremez.

ORHAN KEMAL — Hürriyet de yok işte...

MAHMUT MAKAL — Düşünün, okuma hürriyeti yok. Yazma hürriyeti yok. Okullardaki eğitim sistemi bildiğimiz bir şey. Yani, klâsikler bugün okunmaz halde.

KEMAL TAHİR — Ben mutabık değilim.

MAHMUT MAKAL — Öyle değil arkadaş...

FAKİR BAYKURT — Okunuyor ve yazılıyor bugün...

MAHMUT MAKAL — Bugün okunmuyor ve yazılmıyor. Yani romancı olsun, gazeteci olsun, kim olursa olsun, eline kalemi aldığı zaman arkadaş, suç unsurunu, muç unsurunu düşünmeden yazabilmeli. Yazabiliyor mu? Yazamıyor. Onun için evvelâ iyi romanın, memleket romanının geleceğinin iyi olması için, memleket romanının iyi bir geleceğe doğru gidebilmesi için romancının rahat şartlar içerisinde, hür şartlar içerisinde çalışması, çok sayıda eserlerin meydana gelmesi, bunların arasından da daha iyilerinin çıkması gerekir. Romancının roman yazarken mücadele edeceği bazı durumlar var. Romancı gene rahat değil, köşesine çekilmiyecektir. Şunu da söyliyeyim, hiç bir zaman köşemize çekilip de kendimizi, yalnız, yani şu amiyane anlamda diyeyim «Edebiyatçı» sayamıyacağız. Bugünkü Türk edebiyatçısı daima mücadeleci, daima mücadeleci olacak, eselerler de bu şartlar altında meydana gelecek. Belki gelecekte yalnız romanla uğraşanlar çıkacak.

Bitti

Kemal Tahir
Mahmut Makal
Orhan Kemal
Talip Apaydın
Tahir Baykurt

YAŞAR KEMAL

«İNCE MEMED», memleketimizde de büyük akisler uyandırmış bir romandır. Yaşar Kemal bu romanıyla ilk «Varlık Roman Armağanı»nı kazanmış, kitabın kısa zamanda dört baskısı yapılmıştır.

Yaşar Kemal, henüz 38 yaşında genç bir sanatçıdır. 1922 yılında Osmaniye ilçesinin Hemite köyünde doğmuştur. İlkokula 9 yaşında başlamış, ortaokulun son sınıfından ayrılmıştır. Düzgün bir öğrenimi yoktur ama kendini yetiştirmesini de bilmiştir. Küçük yaştan itibaren her çeşit işte çalışmış, hayatını taştan kazanmıştır.

Yaşar Kemalin ünü, Güneyden ayrılıp İstanbula gelmesi ve Cumhuriyet gazetesine girmesiyle başlar. İlkin röportajlarıyla ilgi çekmiş, gazete röportajcılığını bir edebî çeşit hâline getirmiştir. İlk kitabı 1943 te yayınlanan «AĞITLAR» dır. Bu bir folklor derlemesidir. Sonra Cumhuriyet gazetesinde tefrika edilen «BEREK» adlı hikâyesiyle, röportajdan hikâyeye geçmiştir. 1952 de yayınlanan «SARI SICAK» adlı hikâye kitabı, Yaşar Kemalin sanatçı değerini açıkça ortaya koyuyordu. 1955 de küçük bir romanı yayınlandı: «TENEKE» Bu hacim bakımından küçük romanda, Yaşar Kemal'in iyi bir romancı olacağına dair bütün ipuçları vardı. Bundan sonra yazdığı «İNCE MEMED», adını gerçekten değerli bir romancı olarak tanıttı. Bu arada 1955 de yayınlanan ve bir kısım röportajlarını toplayan «ÇUKUROVA YANA YANA» adlı kitabını da anmak gerekir. Bu röportaj serisi, İstanbul Gazeteciler Cemiyetinin «Röportaj Armağanı»nda birinciliği kazanmıştır. Son günlerde kitap hâlinde yayınlanan «ORTADİREK» Yaşar Kemalin ikinci büyük romanıdır. Eserleri çeşitli dillere çevrilmiştir.

Yaşar Kemal Nobel adayı mı?

6 Nisan 1960 günkü Akis'ten

Fransanın en ciddî gazetelerinden sayılan COMBAT'ın edebiyat sayfasında yayınlanan Daniel Mauroe imzalı bir yazı, edebiyat çevrelerimizde olduğu kadar bütün memlekette de büyük bir ilgiyle karşılandı. İstanbul gazetelerinin hemen hepsinin birinci sayfalarında bu yazıdan bahsedildi.

COMBAT'ın yazarı, Yeni Türk Edebiyatının en güçlü sanatçılarından biri olan romancı Yaşar Kemalin «İNCE MEMED» romanıyla bu yıl Nobel Armağanına en kuvvetli aday olduğunu ileri sürüyordu.

Adının Nobel Adayı olarak anıldığı bugünlerde kendisine üç soru sorduk. Birinci sorumuz şuydu: «Bu yıl Nobel Armağanına aday gösterileceğiniz söyleniyor. Bu konuda ne düşünüyorsunuz? Türkiyeden Nobele aday seçimi size verilseydi, hangi dalda, hangi sanatçıyı gösterirdiniz?» İkinci sorumuz: «Romanlarınızı nasıl yazıyorsunuz? Çalışmalarınız hakkında bilgi verir misiniz?» di. Üçüncü olarak da, «Türk romanının dünü, bugünü ve yarını için fikriniz nedir?» diye sormuştuk. Yaşar Kemal, bu sorularımızı bir bir, açık seçik cevaplandırdı. Aşağıda, Yaşar Kemal'in bu cevaplarını okuyacaksınız.

«Fransız gazetesi **Combat**'ın yazısını ben de gördüm. Bu yıl için en kuvvetli adayın benim olabileceğimi yazıyor. Bunun dışında, başka, hiç bir şey bilmiyorum. Üstelik de **Combat**'ın yazısını kendim için bir iyi dilek yazısı sayıyorum. Sanıyorum ki, bu işte, bir gazetenin yazısı, beni bu yıl için en güçlü Nobel adayı sayması bir iyi dilekten ileri geçemez. **Combat**'ın bu iyi dileğine ben de katılsam mı? Düşünüyorum ki, benim durumumda bir yazar için bu iyi dilek biraz erken bir dilek. Daha topu topu iki romanım var: Ortadirekle İnce Memed. Şimdiye kadar yazdıklarımın en güçlüsü saydığım «**Ortadirek**» de yeni çıktı. Yabancı dillere daha çevrilmedi. Bir «**İnce Memed**» ve birkaç hikâyeyle, ne kadar güçlü olurlarsa olsunlar, yaz gelir mi ki, dersiniz?

«Şu alçak gönüllülük dedikleri şeyi sevmem o kadar. Yukarda söylediklerimi alçak gönüllülük sayacaklar, aldanırlar. Ben bunu böylece düşünüyorum: Daha ilerde, asıl eserlerimi verdikten sonra, böyle bir olayla, Nobel armağanı adaylığıyla karşılaşsaydım, çok sevinirdim. Belki de şu Nobeli bana versinler, vermeliler, diye sağa

sola da baş vururdum. Yani demek istiyorum ki, bundan sonraki yazdıklarım iyi çıkarsa, beni doyurursa. Belli olmaz ki, bundan sonra hiç de güzel bir şey yazamam belki. Ama yazacağıma inanıyorum. Her yiğidin yüreğinde bir aslan yatar. O zaman benim yüreğimdeki aslan da uyanırdı. Ama şimdi, şimdi hiç bir şey diyemiyorum. Fransız gazetesinin iyi dileğine katılamıyorum bile. Gene de beni düşündüğünden dolayı **Combat**'ın yazarına teşekkür ederim. Söyle Tatar Ağası söyle, demiş, inanmasam da hoşuma gidiyor.

İkinci sorunuza gelince... Canım ben jüri olmayı hiç sevmem. Sanatta seçmeyi de sevmem. Beş aşağı beş yukarı iyi sanatçıların hamuru hep birdir. Yarış atı mı bu? Böyle düşündüğüm için, Nobelin de koşullarını bilmediğim için, ben sizden kim Nobele aday olur, ya da olamaz bilemem. O seçmeyi genç hikâyecilikten fıkra yazarlığına geçenlere sormalı! Size hemen bir çırpıda bir sürü isim sayabilirler. Beni ne yorarsınız canım. Bu işin uzmanları var. Yazdılar da... Eksik olmasınlar.

«Romanlarımı nasıl yazıyorum? Neler üzerinde çalışıyorum? Ha işte bu iyi. Nasıl mı yazarım? Düpedüz, oturur masaya yazarım. Gençliğimde hep düşünürdüm, şu «**Bebek**» hikâyesini yazdığım sıralar, bir masam olsun da, görün neler yazacağım, derdim. Oldu... O kadar çok yazamadım. Bilmem ki, neden böyle oluyor, çok çok yazmak istiyor, ama beş yılda bir roman ancak çıkıyor. Bundan sonra bol bol yazacağım. Ha, nasıl mı yazarım? Onu söyleyim işte. Yıllar önce bir konu, bir adam, bir hayat parçası gelmiş, kafama yerleşmiştir. O kafamda durur babam durur. Örnekse «**CENUBEN KEL ALİ TARLASI**» adında büyük bir romanım var. On dört, on beş yıldır kafamda. Bizim Kadirlideki Akçasazın hikâyesi. Akçasazı kuruttular ya... Kurumadan öncesinin hikâyesi... İşte bu «**Cenuben Kel Ali Tarlası**»nı birkaç kere yazdım, yırttım. Bir iki yıl sonra bir daha başlayacağım. Şu son çıkan «**Ortadirek**»e 1953 yılında başlamış, bir kısmını da yazmıştım. Ancak bu yıl oturup bitirdim. Romanlarım önce kafamda biter. Sonra yazması kalır. Yazması vakit ister. Vakti bulunca da abanırım. İnce Memedi geceleri yazdım. «**Ortadirek**»i de sabahları, öğleye kadar. İşim nasıl gerektirirse, yazmayı ona göre ayarlıyorum. Sonra da alışı-

yorum. Eskiden gece yazmağa alışmıştım, şimdi de sabah yazmağa alıştım.

«Şimdi elimde üç tane romanım var: Ferhat... Kafamda bitti. Bir kere de yazıldı. Ama tutturamadım birinci de... Şimdi kıvamında. Bir daha yazarsam olacak. Hani şu dağları delen Ferhat var ya, onun hikâyesi. Sonra **«Ortadirek»**in ötekisi... Sonra bir öfke romanı... 1946 da geçmiş memlekette türlü çekişmelere sebep olmuş bir olayın romanıdır bu. Belli olmaz ki, bunları bırakır da bir başkasını yazarım. Kıvam meselesi.

«Türk romanının dünü, bugünü ve yarınına gelince: Dün iyi romancılarımız vardı. Halid Ziya, Hüseyin Rahmi, Refik Halid, Halide Edip, Yakup Kadri, Osman Cemal Kaygılı, Sabahattin Ali... Bunlar bize sağlam bir roman geleneği kurdular. Her biri bir dalda gerçekten ustaydı. Sanatımızda, bugünlerde tek bocalamayan kol romanımız. Bocalamıyor ama, bu kadar muhafazakârlık da fazla. Zararına oluyor romanın. Şöyle açılmalı, türlü yollardan gitmeli... Her romancı bir kişilik getirmeli. Körün değneğini bellediği gibi, herkes açılmış aynı yoldan gitmemeli. Bizim, yeni romana bin çiçek düşüncesi gerek. Hep aynı şeyi ısıtıp ısıtıp milletin önüne sürmemeliyiz canım. Her şeye rağmen romanımızda bir ilerleme, bir açılma var. Romanlarımızın güzel dilleri, güzel yapıları var. Hayata karışmış bir romanımız var. Hayatın içinde, hayatla beraber. Romanımız altın bir destan çağına giriyor. Bundan sonra gelecekler daha iyi yazacaklar. Romanlar milletlerin hayatlarıyla, düşünceleri, çöküntüleri, ayağa kalkmalarıyla atbaşı gider. Onun dışındaki roman, millet hayatının dışındaki roman biraz boşlukta kalmış değil mi? Ne uzatıyorum canım, bir Orhan Kemal, bir Halikarnas Balıkçısı, bir Fakir Baykurt'u olan romanın sırtı yere gelir mi?

NOT: Turhan Tükel'in yazısında da açıklandığı üzere, Yaşar Kemal, köy romancıları arasındaki oturuma katılamamıştır.

Yaşar Kemal'in, Nobel armağanına adaylığının konuşulduğu günlerde Akis Dergisinde, kendisine sorulan üç soruya cevabı yayınlamıştır. Beş romancı arasındaki oturumda konuşulan konularla çok ilgili bulduğumuz Akis Dergisindeki bu yazıyı da kitabımıza almayı yararlı saydık.